

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН**

**КАФЕДРА ПОРІВНЯЛЬНОГО І ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА
УКРАЇНСЬКИЙ АНАЛІТИЧНО-ОСВІТНІЙ ЦЕНТР
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВА**

**МАТЕРІАЛИ
науково-практичної конференції**

**«МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО В
СУЧАСНИХ УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ
ПРОТИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗБУДОВИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА
ТА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ АРХІТЕКТУРИ
СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ»**

(м. Київ, 16 травня 2023 р.)

КИЇВ – 2023

Міжнародне та європейське право в сучасних умовах воєнної агресії рф проти України: проблеми і перспективи розбудови громадянського суспільства та формування нової архітектури світової безпеки (16 травня 2023 року, м. Київ). К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Український аналітично-освітній центр європейського та порівняльного права, 2023. 109 с.

© Український аналітично-освітній
центр
європейського та порівняльного права,
Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, 2023

© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

Програма конференції	5
Камінська Н. В., Козубенко А.М. Міжнародні судові механізми – ефективний засіб забезпечення миру і безпеки	10
Шпакович О. М. Інституційний механізм в рамках Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом	13
Костюченко Я. М. Принцип "Прозорості" у сучасних відносинах між Україною та ЄС	17
Малюта О. В. Практика забезпечення суверенітету в глобальній системі безпеки в умовах викликів гібридної війни.....	22
Демиденко В. О. Виключення РФ з ООН як запорука забезпечення міжнародної безпеки	25
Влялько І. В. Огляд стану виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2023 році.....	28
Гончарук О.В. Відповідальність за колабораційну діяльність в умовах воєнного стану: досвід зарубіжних держав для кримінального права України	32
Казанчук І. Д. Європейські стандарти якості правової охорони навколишнього природного середовища та впровадження їх в Україні.....	36
Лисенко О. М. Перспективи легалізації множинного громадянства в Україні	40
Святун О. В. Основні виклики та тенденції еволюції міграційного права ЄС в умовах повномасштабної агресії РФ проти України	43
Федорова А.Л. Соціальний аспект проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини групи Жовнір/Іванов та рішення Бурмич.....	47
Горецький О. В. Актуальні питання реалізації права на доступ до правосуддя в умовах воєнної агресії РФ проти України.....	50
Шевчук О. О. Реформа захисту персональних даних в Україні відповідно до стандартів ЄС та Ради Європи.....	53
Довгань О. О. Гарантії безпеки журналістів та інших медіа-учасників, у міжнародному праві	56
Юдіна Г. І. Європейська Рада в інституційному механізмі ЄС	60
Йордек Г. О. Генеза права на мирне володіння майном у Європейській конвенції з прав людини	63
Табачук Н. П. Правові аспекти застосування інституту відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення конкурентного законодавства у Європейському Союзі.....	67
Чечулін М. В. До питання актуальності правового регулювання фактичних шлюбних відносин в європейському праві	71
Колеснік М. С. Як трибунал за злочин агресії проти України змінює ООН?.....	74
Приступа А. А. Особливості імунітетів у міжнародному праві щодо осіб, відповідальних за збройну агресію РФ, їх застосування та подолання спеціальним трибуналом щодо злочину агресії проти України	77
Марченко Б. О. Можливості застосування заходів ЄС для побудови миру на прикладі України .	82
Гученко О. А., Федусь К. В. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми і перспективи.....	86
Косенко О. М., Найда А. А. Система та архітектура світової безпеки- «НСБ: нова система безпеки»	90
Крижанівська А.В. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи.....	94

Ляховецька О. М. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи.....	99
Мокрецова Є.М. До питання правового статусу тимчасово переміщених громадян України в Канаді.....	103
Хрол К. А. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи	107

Програма конференції

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
НН Інститут міжнародних відносин

Кафедра порівняльного і європейського права

Український аналітично-освітній центр порівняльного і європейського права

ПРОГРАМА

Науково-практичної конференції

«Міжнародне та європейське право в сучасних умовах воєнної агресії РФ проти України: проблеми і перспективи розбудови громадянського суспільства та формування нової архітектури світової безпеки»

16 травня 2023 р.

НН Інститут міжнародних відносин,

(м. Київ, вул. Ілленка 36/1, 3-й поверх, Зал засідань вченої ради)

Робочі мови конференції: українська, англійська (переклад не забезпечується)

Оргкомітет Міжнародної науково-практичної конференції:

• Голова оргкомітету – **Білас І. Г.**, завідувач кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка.

Члени оргкомітету:

• **Влялько І. В.**, доцент кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка,

• **Гончарук О. В.**, доцент кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка,

• **Лисенко О. М.**, доцент кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

• **Попко В. В.**, професор кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка.

• **Святун О. В.**, доцент кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка,

• **Федорова А. Л.**, доцент кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка,

• **Шпакович О. М.**, професор кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка.

14.00-14.30: ВІДКРИТТЯ (Зал засідань вченої ради, 3-й поверх)

Копійка В. В. – директор НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, д.п.н, професор

Нанавов А. С. – заступник директора з науково-педагогічної роботи НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, к.е.н., доцент

Білас І. Г. – завідувач кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка, д.ю.н, професор

6

14.30-16.00: РОБОТА СЕКЦІЙ:

Секція І

«Європейське право»

Модератор - Святун О. В. (доцент кафедри порівняльного та європейського права НН Інституту міжнародних відносин)

(Зал засідань вченої ради, 3-й поверх)

Шпакович О. М. (професор кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, д.ю.н., професор) «Інституційний механізм в рамках Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом»

Костюченко Я. М. (НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, д.ю.н) «Принцип "Прозорості" у сучасних відносинах між Україною та ЄС»

Влялько І. В. (доцент кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент) «Огляд стану виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2023 році»

Гончарук О. В. (доцент кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент) «Відповідальність за колабораційну діяльність в умовах воєнного стану: досвід зарубіжних держав для кримінального права України»

Казанчук І. Д. (доцент кафедри адміністративного права та процесу, Харківський національний університет внутрішніх справ, к.ю.н., доцент) «Європейські стандарти якості правової охорони навколишнього природного середовища та впровадження їх в Україні»

Лисенко О. М. (доцент кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент) «Перспективи легалізації множинного громадянства в Україні»

Святун О. В. (доцент кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент) «Основні виклики та тенденції еволюції міграційного права ЄС в умовах повномасштабної агресії РФ проти України»

Федорова А. Л. (доцент кафедри порівняльного та європейського права, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н., доцент) «Соціальний аспект проблеми виконання Україною рішень Європейського суду прав людини групи Жовнір/Іванов та рішення Бурмич»

Веселовський Б. А. (НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, доктор філософії (міжнародне право)) «Особливості та перспективи наближення українського законодавства щодо глав 23 та 24 acquis ЄС в умовах збройної агресії РФ проти України»

Шевчук О. О. (НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.) «Реформа захисту персональних даних в Україні відповідно до стандартів ЄС та Ради Європи»

Юдіна Г. І. (викладач кафедри іноземних мов, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «Європейська Рада в інституційному механізмі ЄС»

Чечулін М. В. (аспірант 4 року навчання, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «До питання актуальності правового регулювання фактичних шлюбних відносин в європейському праві»

Футорянська К. П. (аспірант 3 року навчання, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «Умови застосування тимчасових заходів міжнародними судовими установами»

Марченко Б. О. (студент 3 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «Можливості застосування заходів ЄС для побудови миру на прикладі України»

Секція II

«Міжнародне право»

Модератор – Гончарук О. В. (доцент кафедри порівняльного та європейського права НН Інституту міжнародних відносин)

(Зал засідань вченої ради, 3-й поверх)

Горецький О. В. (керуючий партнер, Юридична фірма "Горецький і Партнери", адвокат, медіатор, к.ю.н.) «Актуальні питання реалізації права на доступ до правосуддя в умовах воєнної агресії РФ проти України»

Довгань О. О. (викладач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ) «Гарантії безпеки журналістів та інших медіа-учасників, у міжнародному праві»

Гордек Г. О. (аспірант 3 року навчання, НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «Генеза права на мирне володіння майном у Європейській конвенції з прав людини»

Колеснік М. С. (студент 4 курсу, Факультет міжнародних відносин, ЛНУ імені Івана Франка) «Як трибунал за злочин агресії проти України змінює ООН?»

Пристапа А. А. (студент 4 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) «Особливості імунітетів у міжнародному праві щодо осіб, відповідальних за збройну агресію РФ, їх застосування та подолання спеціальним трибуналом щодо злочину агресії проти України»

Мокрецова Є.С. М. (студент 1 курсу, Факультет міжнародних відносин, ЛНУ імені Івана Франка) «До питання правового статусу тимчасово переміщених громадян України в Канаді»

Секція III

«Система та архітектура світової безпеки»

Модератори – *Білас І. Г.* (завідувач кафедри порівняльного і європейського права НН Інституту міжнародних відносин, д.ю.н, професор),

Шпакович О. М. (професор кафедри порівняльного та європейського права, НН Інституту міжнародних відносин, д.ю.н., професор),

Мироненко Б. А. – голова Державно-правового товариства НН Інституту міжнародних відносин

(Український аналітично-освітній центр порівняльного і європейського права, ауд.228)

Камінська Н. В. (професор Державного податкового університету, д.ю.н, проф., Дослідницька служба Верховної Ради України) «Значення України у новій глобальній системі колективної безпеки»

Малюта О. В. (завідувач кафедри міжнародних відносин та туризму, Київський міжнародний університет, к.іст.н, доцент) «Практика забезпечення суверенітету в глобальній системі безпеки в умовах викликів гібридної війни»

Демиденко В. О. (професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, к.ю.н., доцент) «Виключення РФ з ООН як запорука забезпечення міжнародної безпеки»

Остудімов Б. А. (головний спеціаліст відділу підготовки викладачів (тренерів) Національної школи суддів, аспірант Національної академії внутрішніх справ) «Концептуальні підходи розуміння енергетичної безпеки людини, громад, держав і Європейського Союзу в умовах євроінтеграції та глобалізації»

Філатов В. В. (Асоціація реінтеграції Криму) **«Деокупація Криму: пріоритетні цілі в рамках перехідного правосуддя»**

Бойко В. І. (магістр Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського) **«Міжнародна миротворча діяльність у сучасних умовах»**

Гладун Я. А. (студент 2 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Формування нової архітектури світової безпеки»**

Гученко О. А., Федусь К. В. (студенти 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми і перспективи»**

Козубенко А. М. (студент Національної академії внутрішніх справ) **«Міжнародні судові механізми - ефективний засіб забезпечення миру і безпеки»**

Косенко О. М., Найда А. А. (студенти 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Система та архітектура світової безпеки- «НСБ: нова система безпеки»**

Крижанівська А. В. (студент 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи»**

Ляховецька О. М. (студент 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи»**

Мазуренко А. В. (студент 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Роль України в розбудові системи світової безпеки майбутнього»**

Хрол К. А. (студент 1 курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право», НН ІМВ, КНУ імені Тараса Шевченка) **«Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи»**

16.00-16.30: ОБГОВОРЕННЯ. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ТА ЗАКРИТТЯ СЕКЦІЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Нагородження переможців конкурсу кращих наукових робіт на тему: «Архітектура сучасної світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи»

Камінська Н. В., Козубенко А.М. Міжнародні судові механізми – ефективний засіб забезпечення миру і безпеки

Камінська Н. В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор Державного податкового університету,
Дослідницька служба Верховної Ради України*

Козубенко А. М.

студент,

Національна академія внутрішніх справ

10

МІЖНАРОДНІ СУДОВІ МЕХАНІЗМИ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

Не дивлячись на те, що територіальна цілісність, мир і безпека належать до загальноцивілізаційних цінностей, засад конституційного ладу сучасних демократичних держав і системи міжнародно-правових відносин, належним чином регламентовані у міжнародно-правових і національних актах, на жаль, більше дев'яти років триває агресія росії проти України. Тому вітчизняні й зарубіжні науковці не можуть залишатись осторонь такої проблематики, що стосується аналізу дієвих механізмів забезпечення миру і безпеки, включаючи міжнародні судові інституції. Актуалізація таких досліджень посилюється донедавна певною фрагментарністю, незначною увагою учених до питань співвідношення військових і воєнних злочинів, національної і міжнародної юрисдикції, постійно діючих і тимчасових органів, організацій, покликаних здійснювати переслідування і притягнення до відповідальності за найтяжчі міжнародні злочини. Це стосується і вивчення стану імплементації міжнародно-правових стандартів у даній сфері у законодавство України, порівняльно-правових розвідок такого досвіду і, безумовно, напрямів модернізації ефективних засобів гарантування міжнародного і регіонального правопорядків, універсальної і регіональних систем забезпечення міжнародного миру і безпеки.

З 2014 року проти України та її населення вчинено численні міжнародні злочини, у тому числі заборонені міжнародним правом і національним законодавством. Загальний перелік воєнних злочинів та їх основні характеристики закріплені у Римському статуті Міжнародного кримінального суду (МКС). Тут регламентовано, що такі злочини можуть здійснюватися як під час міжнародного збройного конфлікту, так і під час збройного конфлікту, що відбувається в межах держави, без зовнішнього іноземного втручання. Тобто, категорія «воєнний злочин» трактується як неправомірні дії (загалом свідомі), які

порушують встановлені людством правила, принципи та закони ведення бойових дій, які знаходять своє практичне закріплення у міжнародних-правових актах. [1-2].

При цьому, у багатьох країнах спостерігається розвиток військового кримінального права із самостійними джерелами, наприклад, у США – «Єдиний кодекс військової юстиції», Англії – «Акт про армію», Німеччині – Закон «Про військові злочини» [3]. У Кримінальному кодексі України передбачено такий вид злочинів (розділ XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (Військові кримінальні правопорушення)» [4]. На наше переконання, це зумовлює належне вивчення співвідношення категорій «військовий злочин» і «воєнний злочин», а також досвіду створення спеціальних механізмів, поряд з існуючими задля розслідування воєнних та інших пов'язаних злочинів, притягнення до відповідальності за їх вчинення і відшкодування заподіяних збитків.

Крім безпосередньо воєнних злочинів, відповідно кримінальної відповідальності за їх вчинення під час війни, має місце вчинення й інших злочинів, зумовлених війною (державна зрада, колабораціонізм, сексуальне насильство, зокрема звалтування, пограбування, розбій, вивезення культурних цінностей та ін.). Тому погоджуємось, що юридична відповідальність за злочини в умовах воєнного часу має дихотомічний вимір, включаючи національний і міжнародний аспекти. На користь цього наводяться наступні аргументи: специфіка суб'єктного складу відповідних злочинів (комбатанти, військо та/або державно-політичне керівництво держави як учасниці війни); фіксація відповідальності за воєнні злочини на рівні національного і міжнародного права; існування міжнародних, наднаціональних інституцій, своєрідних механізмів притягнення до відповідальності за воєнні злочини тощо [5-8].

Існуючі відповідні інститути, інструменти і механізми притягнення до відповідальності за воєнні злочини дозволяють підкреслити, що із середини ХХ ст. – початку ХХІ ст. відбувається становлення системи міжнародного кримінального судочинства та активно розвивається інститут кримінальної відповідальності фізичних осіб в міжнародному праві. Стосовно притягнення до відповідальності за злочини під час війни проти України варто узагальнити досвід прийняття і реалізації наступних міжнародно-правових джерел: Статут ООН (1945), статuti Нюрнберзького (1945) і Токійського (1946) воєнних трибуналів, статuti міжнародних кримінальних трибуналів по Югославії (1993) і Руанді (1994), Римський статут МКС (1998), Женевські конвенції (1949) і додаткові протоколи до них, а також численні конвенції і резолюції ООН, інших міжнародних організацій тощо.

Видається доцільним, на думку багатьох експертів, учених, застосування загальних і спеціальних міжнародних судових механізмів притягнення до відповідальності за злочини, вчинені проти України, мирного цивільного населення, порушення законів і звичаїв війни, гарантій міжнародної безпеки і т.д. У даному контексті вкотре слід зазначити про необхідність невідкладної ратифікації Україною Римського статуту МКС, імплементації його положень у національне законодавство. Враховуючи існуючий зарубіжний досвід,

оптимальним для України є внесення змін і доповнень до відповідних законодавчих актів, що супроводжуються прийняттям спеціального законодавства про співпрацю з МКС, визначення вичерпного переліку суб'єктів забезпечення імплементації Римського статуту в Україні, з чіткими повноваженнями і наслідками їх здійснення чи неналежного здійснення. Закономірним є внесення змін і доповнень до КК України і КПК України, інших нормативно-правових актів України.

Таким чином, на часі модернізація системи забезпечення міжнародного миру і безпеки, ефективних засобів гарантування міжнародного і регіонального правопорядків, міжнародного правотворчого і правореалізаційного процесів. Закономірним є твердження, що у контексті притягнення до відповідальності за злочини, вчинені проти України міжнародні судові механізми розглядаються ефективним засобом забезпечення і гарантування миру і безпеки, їх відновлення і модернізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду від 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
2. Камінська Н., Щербань Є. Імплементація Римського статуту Міжнародного кримінального суду: досвід зарубіжних держав та України: монографія. К.–Од. : Фенікс, 2021. 214 с.
3. Козубенко А. Механізми притягнення до відповідальності за воєнні злочини : нові виклики та перспективи. *Забезпечення прав людини в умовах воєнного стану в Україні* : матер. міжн. науково-практ. конф. (15 грудня 2022 р.). Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 167-170.
4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради України*, 2001. № 25-26. ст.131
5. Войціховський А.В. Міжнародне право: підручник. Х., 2020. 544 с.
6. Пронюк Н.В. Сучасне міжнародне право. К.: КНТ, 2010. 280 с.
7. Піддубна М.В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужг. націон. унів. Серія: Право*. 2016. Вип. 40. Т.2. С. 98-101.
8. Репецький В.М., Лисик В.М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. Вип. 1. С. 120-125. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/amp_2009_1_15.pdf.
9. Kofman B., Kurovska I., Semenova A. Leading Approaches in Maintenance of International Peace and Security. *Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics*/ eds. Strielkowski, ESAL, 2018. Springer Proceedings in Business and Economics. Springer, Cham. P. 511-519

*Шпакович О. М.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри порівняльного
і європейського права,
НН Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Ратифікація Лісабонських договорів про Європейський Союз та функціонування Європейського Союзу визначила новий формат відносин між Євросоюзом і Україною.

В установчих договорах про Європейський Союз, зокрема, на засадах ст. 212 ДФЄС укладаються міжнародні договори між ЄС і третіми країнами та міжнародними організаціями у сфері економічного, фінансового і технічного співробітництва. Вони можуть передбачати надання фінансової допомоги третім країнам. Проте це не перешкоджає державам-членам вести переговори в рамках міжнародних інстанцій і укладати міжнародні угоди у цій сфері [1, с. 465].

Лісабонські договори також передбачають укладання угод з країнами-сусідами. Правовою базою для таких угод є ст. 8 ДЄС. У ній зазначено, що Союз розвиває привілейовані відносини з сусідніми країнами з метою створення простору процвітання і добросусідства, який ґрунтується на цінностях Союзу, і характеризується тісними і мирними відносинами, заснованими на співпраці. З цією метою Союз може укладати спеціальні угоди із зацікавленими країнами. Такі угоди можуть передбачати взаємні права і обов'язки, а також можливість спільних дій. Їх імплементація становитиме предмет періодичних консультацій [2, с. 64].

В ст. 217 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) зазначається, що «Союз може укладати з однією чи більше третіми країнами або міжнародними організаціями угоди про створення асоціації, які передбачають взаємні права і обов'язки, спільні дії і особливі процедури». Ця характерна особливість угод про асоціацію може свідчити про те, що кожна з таких угод має створювати хоча б мінімальну інституційну структуру, хоча на практиці інститути створюються й в рамках угод про торгівлю. Сторони угоди повинні заснувати в рамках асоціації відповідні органи, здатні забезпечити ухвалення асоційованими країнами та Союзом спільних рішень і тим самим ефективно керувати асоціацією. Спільні

рішення органів асоціації приймаються з метою імплементації та подальшого розвитку угоди про асоціацію [1, с.466].

Враховуючи зміст міжнародних угод, які укладає ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та правові засади для їх укладання, можна виділити такі види угод: галузеві угоди про співпрацю, торговельні угоди, угоди про торгівлю і співробітництво, угоди про партнерство, угоди про асоціацію. Тим самим закладаються різні потенціали для співпраці і інтеграції третіх країн у Євросоюз.

На відміну від угод про партнерство і співробітництво, в рамках угод про асоціацію передбачається, зокрема, створення різних інституцій, структур та адміністративних механізмів.

Розгляд міжнародних угод про створення асоціацій, які Союз укладає з третіми країнами, свідчить про те, що такий вид угоди застосовується тільки тоді, коли передбачається встановлення спеціальних відносин між сторонами.

Виходячи з аналізу угод про асоціацію ЄС з третіми країнами, такі угоди передбачають створення спеціального інституційного механізму, покликаного стежити за діяльністю асоціації.

Головними інструментами Європейських угод є:

- Рада асоціації (двосторонні зустрічі на рівні міністрів країн ЄС і асоційованої держави, на яких обговорюється імплементація права Євросоюзу в різних сферах);
- Комітет асоціації (зустрічі на рівні вищих посадових осіб із метою детальнішого розгляду передбачених Європейськими угодами напрямів діяльності - до його складу входять підкомітети, у яких здійснюється всебічне і ґрунтовне обговорення відповідних питань);
- Міжпарламентські комітети (об'єднують членів національних парламентів асоційованих країн і членів Європарламенту) [4, с.195].

Також в угоді про асоціацію визначаються завдання даних органів. Зокрема, завданням Ради асоціації є поступове зняття бар'єрів для заснування через вжиття заходів щодо взаємного визнання кваліфікації. Передбачається, що з цією метою Рада асоціації може вживати будь-яких потрібних заходів. Визнання кваліфікації є важливою умовою для реалізації права на заснування. У разі відсутності такого визнання можуть існувати бар'єри для свободи пересування: наприклад, орган, що визначає стандарти професійної підготовки, може вимагати досконалого знання відповідної мови.

При створенні органів асоціації знову ж таки значною мірою було використано інституційну модель ЄС, але з обмеженими функціями. При цьому,

хоча Ради асоціації наділені обмеженими повноваженнями, проте вони можуть приймають рішення, що мають зобов'язальну силу для сторін.

Інституційні механізми, які створюються в рамках угод про асоціацію третіх країн з Євросоюзом хоча і відрізняються один від одного, але, використовується схожа загальна структура. Як правило, Рада асоціації складається з рівної кількості представників від Союзу (та держав-членів) і третіх країн. Свої постанови вони ухвалюють на основі консенсусу. Такі постанови, в свою чергу, є обов'язковими для виконання сторонами. Рада також отримує повноваження з розв'язання суперечок. Комітет асоціації, який складається з представників сторін угоди, готує та реалізує постанови Ради асоціації.

Більшість угод про асоціацію передбачає створення парламентських органів з консультативним статусом, куди входять представники Європейського парламенту та парламентів третіх країн [3, с.23-28].

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом передбачає створення інституційного механізму для ухвалення рішень з метою його імплементації. Саміти керівників України та Євросоюзу обговорюватимуть загальні питання імплементації УА, питання двосторонніх та міжнародних відносин. В рамках УА функціонують також Рада асоціації, Комітет асоціації та Парламентський комітет.

Платформа громадянського суспільства є форумом для членів Економічного і соціального комітету ЄС та представників громадянського суспільства України, який збирається з метою обміну поглядами на реалізацію УА.

В рамках УА передбачаються різні способи для врегулювання суперечок: проведення консультацій, арбітраж. В свою чергу, рішення арбітражної палати є обов'язковими [4, с.346-348].

Угода про асоціацію України з Європейським Союзом відкриває Україні перспективу залучення до процесу європейської інтеграції. Основу інтеграції України у Європейський Союз становить правова база співпраці сторін. Поряд з укладанням міжнародних договорів про співпрацю в різних сферах, з ухваленням актів органами співробітництва сторін, що визначають параметри їх відносин, з можливістю співпраці України з агенціями та органами Євросоюзу, дедалі вагомішим інструментом європейської інтеграції України стає широкомасштабна гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу. Виконання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом має допомогти нашій країні реалізувати її стратегічну мету - членство в цій організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Муравйов В. Право Європейського Союзу [підручник за ред. В. Муравйова]. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 704 с.
2. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці / Упорядники : О. В. Коломієць, М. Ю. Золкіна, Д.В. Головнєв. - К., 2011. - 90 с.
3. Шпакович О. М. Інституційний механізм в рамках Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом / О. М. Шпакович // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. - 2013. - Вип. 115(2). - С. 23-28. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_115\(2\)__5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_115(2)__5).
4. Європейське право: право Європейського союзу : підручник: у трьох кн. / за заг. ред. В.І. Муравйова. – К.: Ін Юре, 2015 – Кн. третя: Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В.І. Муравйов, М.М. Микиєвич, І.Г. Білас та ін. – К.: Ін Юре, 2015. – 408 с. – ISBN 978-966-313-509-0.
5. Шпакович О. М. Вплив актів міжнародних організацій на внутрішні правопорядки держав-членів: теорія і практика. - К., 2011 - 415 с.

*Костюченко Я.М.
доктор юридичних наук,
НН Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ПРИНЦИП "ПРОЗОРОСТІ" У СУЧАСНИХ ВІДНОСИНАХ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

17

Прозорість є одним із беззаперечних принципів, без яких не може існувати правова державність, утверджуватися конституціоналізм та функціонувати верховенство права на території Європи.

Українська юридична наука зіткнулася з питанням необхідності створити наукову основу, щоб надалі імплементувати категорію «прозорості» в національне законодавство України.

Принцип прозорості є однією з головних засад, на яких базується Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Прозорість передбачає, що будуть відкритими процедури ухвалення рішень, що має підвищити відповідальність за реалізацію цього процесу. Фактор прозорості є надзвичайно важливим для того, щоб спільні цінності, які лежать в основі співпраці Європейського Союзу та України, стали об'єктом відданості: наявність поваги до принципів демократії, верховенства права, належного урядування, людських прав і основоположних свобод, а також збереження засад, на яких стоїть вільна ринкова економіка.

Стратегічний орієнтир, на який скерований державно-правовий розвиток України можна схарактеризувати як інтеграцію до європейського політичного, економічного та гуманітарного простору.

З політико-правового погляду, співпрацю з ЄС можна вважати такою, що сприяє поглибленню демократії та повазі до людських прав, вдосконаленню національної законодавчої бази. Через це різноманітні напрямки роботи, що провадить Євросоюз, як найвпливовіше інтеграційне об'єднання держав Європи, за традицією, викликає великий науковий інтерес серед вітчизняних та зарубіжних науковців правових сфер, таких, як міжнародне, конституційне право, теорія держави і права. Відносини України з ЄС від перших декларацій політичного та підтримки технічного і фінансового характеру з боку ЄС стали співробітництвом, що займається широким колом питань у різноманітних галузях, залучаючи значну кількість урядовців, партнерів, окремих громадян та ін.

27 держав-членів Європейського Союзу долучають ряд власних знань та ресурсів задля того, щоб сформувати простір, який би був осередком, де панує стабільність, демократія та сталий розвиток, з одночасним утвердженням культурного різноманіття, толерантності та індивідуальних свобод.

Верховною Радою України та Європейським парламентом 16 вересня 2014 р. була ратифікована Угода про асоціацію між ЄС та Україною. Угода про асоціацію стала базовим договором комплексного, всеохоплюючого (широкомасштабного) характеру. Це означає, що її положення поширюються на весь спектр взаємовідносин України та ЄС. За своєю сутністю Угода про асоціацію стала не просто міжнародним договором про співпрацю. Вона визначила якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції». Цей договір покликаний створити правову основу для формування особливих, привілейованих відносин між ЄС та Україною [1].

Угода про асоціацію передбачає підтримку ЄС реформ у багатьох сферах життя на основі впровадження Україною європейських норм і стандартів, а тому вона може бути використана як стратегічний орієнтир системних політичних, соціально-економічних та правових перетворень в Україні.

Під час підписання Угоди про асоціацію від 27 червня 2014 року Президентом України та під час її ратифікації 16 жовтня 2014 року Верховною Радою України було зроблено відповідні заяви, що Україна розглядає укладення Угоди про асоціацію як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства в Європейському Союзі. Разом з тим, Угода про асоціацію, дійсно, не визначає чітких перспектив членства України в ЄС, проте вона і не заперечує їх. У тексті Угоди можна зустріти низку непрямих посилянь щодо можливості реалізації у майбутньому європейських прагнень України.

Прозорість – це одна із ґрунтовних засад, на яких побудовано Європейський Союз як об'єднання *suī generis*. Водночас поняття прозорості можна розглядати з різних кутів зору – як з економічного (питання прозорості в торгівлі), так і з політико-правового (прозорість інституцій і процесів ухвалення рішень).

Дотримання принципу прозорості у діяльності органів виконавчої влади країн ЄС є інструментами забезпечення верховенства закону, рівності європейських громадян перед законом, що надають їм можливість брати участь в управлінні на місцях. Про це свідчать відповідні акти первинного і вторинного європейського права та практична діяльність. Зокрема, у Білій книзі європейського управління надано переконливі докази того, що активний обмін інформацією між інституціями ЄС та державами-членами на основі всебічного використання принципів відкритості є запорукою зміцнення єдності країн Європейського Союзу [2].

На сьогодні категорію «прозорості» різні вчені трактують по-різному, немає єдиного погляду стосовно вказаної проблематики. Так, О. Кошова вважає, що більша частина документації Організації з безпеки і співробітництва в Європі характеризується безпосереднім використанням терміну «прозорість», тоді як матеріали, пов'язані із Європейським судом з прав людини та його роботою, в основному містять поняття відкритості і публічності [3]. Можемо припустити, що термін «прозорість» змістовно поєднує в собі вказані дві складові.

Разом з тим варто підкреслити думку Д. Співака стосовно того, що на планеті є приблизно 20 держав, де прозорість як принцип державного управління для широкого контролю з боку громадськості закріплена в якості правового нормативу у спеціальному законодавстві [4], що свідчить про те, наскільки важливим є відповідний принцип та наскільки необхідно його імплементувати в національне законодавство.

З огляду на таке тлумачення прозорості політичного процесу і вважаючи, що у транспарентності полягає базовий функціональний принцип усіх політичних явищ, вважаємо, що його застосування можливе у державно-владних, соціальних та інших суспільних відносинах. Отож, поняття транспарентності як категорія права – це базове (засадниче) поняття.

Транспарентність є не просто прозорістю, а ясністю щодо того, у яких рамках проходить функціонування того чи іншого суб'єкту транскордонних відносин, та за яких обставини він може виявити власну волю. Це ясність, коли йдеться про жорстко фіксовані цілі і методи роботи партнерів у транскордонній співпраці (ТКС), відкритість до співробітництва за допомогою спільних методів через співпадаючі цілі, синергетичний ефект.

Транскордонне співробітництво полягає в тому, що різна за форматом державна послуга надається оптимізовано, а також вона має бути абсолютно зрозумілою споживачу і перебувати під контролем суспільства. Формування культури транспарентності – це одна з найпроблемніших задач, коли необхідно побудувати транскордонне співробітництво.

Також форматом прозорості під час транскордонної співпраці є створення прикордонних транспарентних зон, покликаних знайти гнучкий режим транскордонної економічної взаємодії. У таких зонах поєднуються принципи суверенітету і транскордонне економічне співробітництво. Бо існує вплив різноспрямованих тенденцій на стан транскордонної співпраці. З одного боку, країна прагне до відкриття своїх зовнішніх кордонів торгівлі, а з іншого – бажає відновити внутрішньодержавний економічний простір у його цілісності, посиливши зовнішні кордони. Оскільки серйозним завданням є не допустити економічну автаркію у транскордонному регіоні, тобто, коли зовнішні зв'язки переважають над економічними зв'язками з іншими регіонами у власній державі.

Сьогодні прикордонні райони у своїй більшості не допомагають розвивати транскордонні зв'язки, а перешкоджають входженню держави до світової економіки: недостатньо щільні і якісні прикордонні переходи, слабо розвинена прикордонна інфраструктура. Транспарентність кордонів у межах транскордонного співробітництва та супутніх адміністративних процедур має сприяти у контексті такої державної діяльності загальнішому принципу – прозорості і відкритості країни загалом. Цей принцип складається із певних елементів: інформації, зокрема, свобода отримати відомості стосовно тої чи іншої адміністративної процедури, пов'язаної із прозорістю кордонів (транспарентність процедурної законодавчої бази); свобода отримати відомості щодо правового статусу та питання, пов'язаного із транскордонним законодавством (включно з питанням компетенції), тієї або іншої адміністративної структури у транскордонній взаємодії; змога здобути інформацію про наявний досвід стосовно аналогічної діяльності в транскордонних відносинах тощо; задоволення потреби суспільства у максимальному об'ємі даних щодо роботи механізму транскордонної співпраці (ТКС), про прикордонну інфраструктуру, роботу влади, управлінські рішення, нормативні акти тощо.

В основі транскордонного співробітництва має лежати транспарентність. За нинішніх умов найбільшого значення надають таким її принципам: ясності, прозорості, гласності транскордонних відносин; взаємній відповідальності сторін за здійснення зобов'язань; чіткій нормативній регламентації, завдяки якій неможливо не виконувати, затягувати підписані сторонами угоди; гарантованому єдиному доступу людей до головних соціальних благ та послуг, де б у межах транскордонного регіону вони не проживали. Неможливе законодавче закріплення визначення транспарентності, адже вона є добровільною справою. Деяким суб'єктам через власну специфічну діяльність не вдасться бути повністю прозорими, тому у них повинна бути змога самостійного визначення для себе ступеню такої прозорості, які дані вони можуть поширювати для необмеженого кола осіб. Межа транспарентності лежить там, де починається дія комерційної таємниці. Прийнявши спеціальний закон про транспарентність, роботи владних державних структур і місцевого самоврядування, можуть підвищити рівень прозорості, зрозумілості та доступності діяльності влади і, відповідно, покращити довіру до неї з боку громадськості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стрельцова О. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика: монографія / за наук. Ред. О.В. Марцеляка. – К.:Алерта, 2017. – 532.
2. Біла книга. Європейське врядування / Комісія Європейських співтовариств, COM (2001) 428. – Брюссель, 2001. – 40 с.

3. Кошова О. Транспарентність сучасної судової влади / О. Кошова // Філософські та методологічні проблеми права. – 2015. – № 1-2. – С. 209-216.

4. Співак Д. Інститут транспарентності у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування / Д. Співак. // Політологічні записки. – 2011. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Polzap_2011_4_48

Малюта О. В. Практика забезпечення суверенітету в глобальній системі безпеки в умовах викликів гібридної війни

*Малюта О. В.
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародних
відносин та туризму,
Київський міжнародний університет*

ПРАКТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУВЕРЕНІТЕТУ В ГЛОБАЛЬНІЙ СИСТЕМІ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

22

Гібридна війна є найпоширенішим окресленням складності війни ХХІ століття, запозиченим у військових стратегів західною наукою, категорією політології на позначення інкорпорації однією державою іншої, передусім, політичними, економічними, інформаційними і, насамкінець, воєнними засобами. При цьому, кількість учасників війни є значною, традиційні відмінності між різними типами збройних конфліктів, як між війною і миром, розмитими [7, р. 74]. В умовах гібридної війни непросто ідентифікувати або виділити поріг війни, оскільки вона прихована. Гібридна війна небезпечна тим, що підриває безпеку держави, довіру населення, посилює на національному та міжнародному рівнях розбіжності [2, р. 4]. Водночас гібридна війна є основною проблемою безпеки для урядів країн Заходу, тому стратегії запобігання гібридним атакам і посилення обороноздатності розробляє і Європейський Союз, і НАТО. Існує ймовірність зникнення з часом межі між кінетичною та гібридною війною. Інститут кваліфікації збройного конфлікту у міжнародному гуманітарному праві, ймовірно, визначить, гібридну війну як збройний міжнародний конфлікт (зокрема, у частині кваліфікації інтервенції росії в Україну).

Досвід Ізраїлю в Лівані у 2006 році, російське вторгнення до Грузії у 2008 році, України з 2014 року продемонстрували, що гібридна війна становлять серйозний виклик безпеці. Під впливом загрози глобальній безпеці людства у США інструкції з військової служби, щочотирирічні огляди оборони з 2006 р. стали документом стратегічної політики. Члени НАТО на саміті в Уельсі 2014 року погодились адаптувати та модернізувати доктрину альянсу щодо гібридної війни [3, р. 1].

Держава, що перебуває у війні, має певні права і обов'язки, яких не мають держави, що не перебувають у війні [1, р. 189]. Термін «гібридна війна» вживають у широкому значенні до всіх конфліктів, які передбачають та не передбачають застосування сили (кібератаки або інформаційні операції).

Юридична концепція війни становить особливий інтерес для з'ясування природи гібридної війни. Вторгнення росії до України є гібридною війною. Досі є розбіжності стосовно кваліфікації війни, збройного нападу. Держава у разі збройного нападу відповідно до статті 51 статуту ООН, має право на самооборону.

Природа гібридних війн поставила на порядок дня питання, чи можна кваліфікувати таку агресію як збройний напад та пряме порушення Статуту Організації Об'єднаних Націй в частині застосування державою збройної сили проти суверенітету, територіальної цілісності або політичної незалежності іншої держави [1, р. 190].

Суверенітет гарантує державам визнання, уможливорює вступ до міжнародних організацій, часом – до міжнародних фінансів. Вплив глобалізації позначився на суверенітеті держав. Суверенітет є основою взаємодії між державами, тому його часто ототожнюють з правом вести війну [5, р. 260]. Існує чимало визначень суверенітету, міжнародним суверенітетом прийнято вважати визнання прав уряду здійснювати виключний контроль над територією. Виклики гібридної війни стирають межі універсального контролю в частині кібернетичного, економічного, інформаційного простору. Кібернетиці бракує географічного простору. Прикладами кібернетичних війн, як складової гібридних, є кібератаки в Естонії 2007 року, ушкодження вірусом Shamoon 2012 року 30 тис. комп'ютерів саудівської компанії Aramco, сирійське кіберзакриття New York Times 2013 року, ушкодження сумнозвісним програмним забезпеченням Stuxnet майже тисячі центрифуг на іранському ядерному об'єкті [6, р. 276]. З часу військової інтервенції росії в Україні, посилились кібератаки по країнах НАТО, наслідком чого стало прийняття у березні 2023 року США, які чверть століття вважали інформаційні війни значною світовою загрозою, нової стратегії кібербезпеки.

Політики все більше притримуються думки: безпека, допоки людство загрузло в бідності, корупції, насиллі, не може бути глобальною. Перешкодою до глобальної безпеки є перешкоди у співвідносності між de-facto та de-jure державами до забезпечення глобальної безпеки. Міжнародна спільнота пропонує використати міжнародну систему та посилити ознаки держав, створювати довгострокові партнерства, імплементувати стратегії, спрямовані на подолання розриву в суверенітеті [4]. Суверенітет вестфальської природи є визначальним фактором незалежності держави, позаяк основу Вестфальської системи заклали суверенні держави. Набуття правосуб'єктності державою передбачає наявність суверенітету, незалежність від інших гравців, себто підстави для визнання; наявність політичної системи, населення, території, матеріальних ресурсів для задоволення потреб населення та оборони. 2001 року з'явилась «відповідальність за захист» – R2P, що змусила переосмислити відповідні очікуванням глобальних сил принципи суверенітету, що став спільною відповідальністю. Наслідком цього стала втрата у XXI ст. концептом незалежної вестфальської держави своєї актуальності [8].

З огляду на зазначене, гарантувати суверенітет та державність в глобальній системі безпеки в умовах викликів гібридної війни можуть крім дієвих норм національного та міжнародного права, стратегії протидії викликам інформаційної, енергетичної, економічної війн або у цілому різним складовим гібридної війни. В умовах інтервенції росії в Україну виникла потреба протидії дезінформації, захисту енергетичної, кібернетичної, продовольчої безпеки на глобальному рівні.

Практика протидії гібридній війні на рівні трансформації глобальної безпеки здатна гарантувати суверенітет і державність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Almäng, Jan Faculty of Arts and Social Sciences, Karlstads universitet, Karlstad, Sweden War, vagueness and hybrid war. *Defence studies* 2019, vol. 19, no. 2, 189–204
2. Bilal, arsalan. Hybrid warfare - new threats, complexity and "trust" as an antidote. Url.: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2021/11/30/gbridna-vjna-nov-zagrozi-skladnst-dovra-yak-antidot/index.html> (дата звернення 05.05.2023).
3. Boucher, Jean-Christophe. Hybrid Warfare and Civil-Military Relations. POLICY UPDATE. CGAI Fellow December 2017. P. 1. Url.: [file:///D:/%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0/Hybrid Warfare and Civil-Military Relations.pdf](file:///D:/%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0/Hybrid%20Warfare%20and%20Civil-Military%20Relations.pdf) (дата звернення 05.05.2023).
4. Ghani, Ashraf, Lockhart, Clare,. Carnahan, Michael, . Closing the Sovereignty Gap: an Approach to State-Building. P. 4. Url.: <file:///D:/%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0/2482.pdf> (дата звернення 05.05.2023).
5. Odzhi, Elizabeth, Ozioko M. Effect of globalization on sovereignty of states. P. 256 – 257. Url.: <file:///C:/Users/admin/Downloads/82410-Article%20Text-197951-1-10-20121019-1.pdf> (дата звернення 05.05.2023).
6. Talbot Jensen, Eric. Cyber Sovereignty: The Way Ahead. P. 276. Url.: file:///D:/%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0/Cyber%20Sovereignty_%20The%20Way%20Ahead.pdf
7. Wither, James. Making Sense of Hybrid Warfare. *Connections*, Vol. 15, No. 2 (Spring 2016), pp. 73-87
8. Zamora, Carlos Murillo. Independent States: A Perspective from International Relations *Revista Relaciones Internacionales.* Relac. Int. Heredia Jul./Dec. 2021 vol.94 n.2 Url.: https://www.scielo-sa-cr.translate.google.com/scielo.php?pid=S2215-45822021000200013&script=sci_arttext&tlng=en&xtrsl=en&xtrtl=ru&xtrhl=ru&xtrpto=sc (дата звернення 05.05.2023).

Демиденко В. О. Виключення РФ з ООН як запорука забезпечення міжнародної безпеки

*Демиденко В. О.
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного права та прав людини,
Національна академія внутрішніх справ*

25

ВИКЛЮЧЕННЯ РФ З ООН ЯК ЗАПОРУКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

До початку повномасштабного віроломного вторгнення РФ в Україну, ніхто в світі навіть і не міг уявити, що Україна та її народ буде локомотивом світових реформ, яскравим героїчним поборником свободи, верховенства права, миру та міжнародної безпеки, дієвим модератором вдосконалення ООН, ЄС, НАТО та багатьох інших міжнародних організацій, духівником наповнення реальним змістом тих багатомістових цінностей, які сповідають демократичні суспільства та держави, повноправним лідером світових думок.

Можливо, нині, наведений вище постулат звучить та сприймається доволі пафосно, але на моє глибоке переконання, іншого шляху ні в Україні, ні в світу немає. Ціна питання дуже висока і вибір полягає: або перемогти в утвердженні і забезпеченні наведених вище положень, або згинути на віки. Адже війна в Україні є цивілізаційним зіткненням різних держав та їх об'єднань, що сповідають відмінні форми і методи здійснення публічної влади (демократичні та авторитарні).

Сьогодні, від розвитку ситуації в Україні, залежить політичний, соціально-економічний, духовно-ідеологічний стан в багатьох зарубіжних державах, їх об'єднаннях та міжнародних організаціях. Світ після завершення війни, як і Україна вже ніколи не буде таким як вони були до війни. Вивчені уроки цієї війни, пройдене чистилище, здобуті результати на декілька століть вперед будуть визначати вектор розвитку багатьох держав, їх об'єднань та міжнародних організацій.

Вже зараз можемо спостерігати перші вагомні тектонічні зміни в мікро- та макровимірах міжнародно-правових відносин. Адже, Україна фактично об'єднала світ навколо демократичних цінностей, наповнила їх реальним змістом, продемонструвала їх вкрай високу важливість та як їх доцільно самовіддано відстоювати, обумовила новий імпульс у розвитку ООН, системи керівних і

допоміжних органів, спеціалізованих установ ООН, а також НАТО, ЄС та багатьох держав.

Разом з тим, варто наголосити, про вкрай малу критичну масу системних змін в ефективному забезпеченні міжнародної безпеки. Адже рф продовжує яскраво демонструвати всім суб'єктам міжнародного права як можна грубо і цинічно порушувати Статут ООН, принципи міжнародного права, різноманітні міжнародні договори практично у всіх сферах життєдіяльності, міжнародного співробітництва шляхом фактичного визнання тероризму як провідної лінії нинішньої державної політики рф, перманентними погрозами світового співтовариства застосуванням ядерної зброї, нищення цивільної інфраструктури, вчиненням багатьох інших воєнних злочинів, при цьому, посідаючи статус постійного члена Ради Безпеки ООН.

Такий постійний член Ради Безпеки ООН, за сумісництвом держава, спонсор тероризму, системно вказує світу про недієвість міжнародного права загалом та різноманітних міжнародних організацій зокрема, в тому числі, ООН, відповідних її керівних органів, спеціалізованих установ ООН тощо. Адже, щоб не вчинила рф, у домінуючій більшості випадків до міжнародної відповідальності її не притягнуто, окрім стурбованості та занепокоєння. Фактично рф знівельовала систему міжнародної колективної безпеки. Це обумовлено недотриманням базового принципу, розробленого ще філософами епохи Просвітництва (Ш. Луї Монтеск'є, Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо), згідно з яким будь-яке право без відповідальності мертво.

Видається, що відновлення системи забезпечення міжнародної безпеки лежить в площині права міжнародної відповідальності. І це відновлення має починатися саме з позбавлення рф статусу постійного члена Ради Безпеки ООН, який вона посідає незаконно. Позаяк рф навіть не є членом ООН. Як відомо, однією з держав-засновниць та відповідно постійним членом Ради Безпеки ООН був СРСР, який припинив своє існування. Перебування рф у складі Ради безпеки ООН як постійного члена обумовлено джентльменською угодою про визнання рф правонаступником СРСР у складі Ради Безпеки ООН.

Вказана джентльменська угода має бути припинена за рішенням коаліції держав, з огляду на несумісність терористичної сутності рф зі Статутом ООН і статусом постійного члена Ради Безпеки ООН. Крім того, варто звернути увагу на аналогічні процеси, пов'язані з розпадом окремих держав та їх членством в ООН. Для прикладу, в свій час Чехословаччина розділилася на Чехію та Словаччину, на теренах Союзної Республіки Югославія були створені Словенія, Сербія, Хорватія, Північна Македонія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія. Усі ці новостворені держави подавали окремі заяви щодо входження до ООН. Власне, це правило і має бути застосовано в зв'язку з розпадом СРСР.

Таким чином, обґрунтованим видається твердження, що виключення РФ з ООН на сьогодні становить одну з передумов, запоруку забезпечення міжнародної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Заява МЗС України щодо нелегітимності перебування російської федерації в Раді Безпеки ООН та Організації Об'єднаних Націй у цілому від 26 грудня 2022 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zaiava-mzs-ukrainy-shchodonelehitymnosti-perebuvannia-rosiiskoi-federatsii-v-radi-bezpeky-oon-taorhanizatsii-obiednanykh-natsii-u-tsilomu>

2. Nadin P., Vision 2020: A Discussion of UN Security Council Reform. URL: <https://ourworld.unu.edu/en/vision-2020-a-discussion-of-un-security-councilreform>

3. Sinha D. Veto Provision in UN Charter: Issues and Dimensions. *Indian Foreign Affairs Journal*, 2019, 14(4), pp. 267–274. URL: <https://www.jstor.org/stable/48636736>

4. Сучасні проблеми розвитку міжнародного та європейського права (з нагоди ювілею професора І. Г. Біласа): монографія / заг. ред. д.п.н., проф. В. В. Копійки. Київ, 2023. 304 с.

5. Ільченко В. Росія – самозванець у Раді Безпеки ООН? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3380839-rosia-samozvanec-u-radi-bezpeki-oon.html>

Влялько І.В.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри порівняльного

і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

28

ОГЛЯД СТАНУ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС У 2023 РОЦІ

Нагадаємо, що Угода про асоціацію [1] (далі – Угода, УА) була підписана ще 9 років тому і вже тоді окреслила новий етап співпраці України з Євросоюзом. Угода спрямована на формування політичного діалогу, запровадження умов для посилення економічних та торговельних відносин, інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки, забезпечення верховенства права та поваги до прав людини і основоположних свобод.

Наголосимо, що 2019 році були внесені зміни до Конституції [2], які підтвердили європейську ідентичність народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу держави, тобто, реалізацію стратегічного курсу на набуття повноправного членства України в Євросоюзі та в НАТО. А також відповідна мета визначена у Стратегії зовнішньополітичної діяльності України [3] 2021 року.

24 лютого минулого 2022 року розпочалась неспровокована повномасштабна збройна агресія росії проти нашої держави, що для незалежної України стало найбільшим викликом, агресор грубо порушує основні принципи міжнародного гуманітарного права. Внаслідок цієї жорстокої агресії ми усвідомили, що свобода та незалежність є найвищими цінностями, за які слід боротися і перемогати. Україна попередньо чітко окреслила свій зовнішньополітичний вибір і незворотність європейського курсу держави.

Війна прискорила євроінтеграційні процеси. Україна негайно подала офіційну заявку на членство в ЄС вже 28 лютого, у свою чергу інститути Євросоюзу розпочали підготовку оцінки стану реформ для отримання Україною статусу держави — кандидата на членство; згодом, 23 червня 2022 року Україна отримала статус кандидата. Наразі очікується, що у 2023 році Євросоюз ухвалить рішення про відкриття переговорів щодо членства України в ЄС.

Відповідно до останнього Звіту про виконання Угоди за 2022 рік [4] загальний прогрес виконання УА в цілому, починаючи з 2014 року, збільшився з 63% у 2021 р. до 72% у 2022 р.

Тобто, за минулий рік Україна загалом просунулась щодо реалізації своїх зобов'язань за Угодою ще на 9%.

Разом з тим, щодо виконання завдань та заходів за УА, передбачених лише в рамках одного 2022 року, прогрес виконання становить всього 39% із можливих 100%.

Підкреслимо, що в кожному календарному році Україна продовжує реалізовувати заходи не лише за поточний рік, а також не виконані раніше, що безсумнівно позитивно позначається на загальному прогресі виконання Угоди в цілому.

При цьому, згідно сайту «Пульс Угоди» [5] - урядової онлайн-системи моніторингу реалізації операційного плану із виконання УА, щоквартально (за потреби частіше) проводиться моніторинг Плану заходів з виконання Угоди [6] (затвердженого Постановою КМУ № 1106 у 2017 р.). На сьогодні прогрес виконання завдань, що передбачені Планом заходів лише в рамках поточного 2023 року вже складає 86%.

Зважаючи на вищезазначене, наразі ми бачимо також невелике зростання відсотків щодо реалізації зобов'язань за один окремий 2022 рік із 39% до 42%.

Хоча, наприклад за 2014 рік такий прогрес досягає 100%, а за 2015 та 2016 роки виконання УА становить відповідно 96% та 91%.

Пояснимо, що загальний прогрес охоплює всі 24 сфери співробітництва в рамках Угоди за всі роки, при цьому кількість завдань та заходів, які слід виконати в окремій сфері, не є однаковою, це залежить від специфіки сфери та особливості зобов'язань щодо виконання положень основного тексту УА та Додатків до Угоди з відповідними директивами та регламентами і визначеними часовими рамками.

І в цілому, за всі минулі роки (починаючи з 2014 р.) на сьогоднішній день загальний прогрес збільшився з минулорічних 72% до 74% у 2023 р. Тобто, за минулий квартал прогрес становить 2% в цілому.

Завдяки актуальним даним за 1й квартал поточного року [7] і даним зі Звіту про виконання Угоди за минулий рік, можемо побачити нижченаведені зміни у 24 сферах співробітництва. Після самої назви сфери перша цифра відсотків означає 2022 р, наступна цифра - відповідно 2023 р., в дужках – прогрес у %, далі - стислий коментар за потреби.

Найбільше просування за перший квартал 2023 р. має місце щодо:

- Санітарні та фітосанітарні заходи = 72%; 78% (+ 6%)

Розроблено 3 та прийнято 2 відомчих акти, зокрема наказ МОЗ від 04.04.2023 щодо встановлення максимальних рівнів залишків пестицидів у харчових продуктах і кормах; та наказ Мінагрополітики від 27.03.2023 щодо вимог до окремих показників якості для м'яса свійської птиці

- Інтелектуальна власність = 94%; 98% (+ 4%)

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20.03.2023

- Енергоефективність та ЖКГ = 75%; 76% (+ 1%)

Закон України “Про внесення змін до Закону України «Про комбіноване виробництво теплової та електричної енергії (когенерацію) та використання скидного енергопотенціалу» щодо розвитку високоефективної когенерації” від 24.02.2023 № 2955-IX

- Навколишнє природне середовище = 77%; 80% (+ 3%)

Закон «Про водовідведення стічних вод населених пунктів» від 12.01.2023 № 2887-IX; Закон “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля” від 20.03.2023 № 2973-IX; Закон «Про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією» від 01.12.2022 № 2804-IX

- Сільське господарство = 63%; 66% (+ 3%)

Розроблено 2 та прийнято 1 НПА, зокрема наказ Мінагрополітики від 07.03.2023 № 360 «Про затвердження Вимог до курячих яєць»

- Транспорт, інфраструктура, поштові послуги = 53%; 54% (+1)

Розроблені та прийняті Постанова КМУ від 30.12.2022 № 1499 «Деякі питання присвоєння звань особам командного складу морських суден»; і наказ Мінінфраструктури від 19.12.2022 № 948 щодо змін до Правил перевезення пасажирів, багажу залізничним транспортом.

- Соціальна політика та трудові відносини = 54%; 66% (+ 11%)

Розроблено та прийнято 1 НПА, на погодженні 3 законопроекти, розроблено 5 та прийнято 7 відомчих актів

- Громадське здоров'я = 66%; 70% (+ 4%)

Розроблено 3 та прийнято 1 НПА, на погодженні 2 законопроекти, розроблено 1 та прийнято 1 відомчий акт

Решта сфер має незначний прогрес, або зміни взагалі відсутні:

- Політичний діалог, національна безпека та оборона = 89%, без змін
- Юстиція, свобода, безпека та права людини = 91%, без змін
- Технічні бар'єри у торгівлі = 87%, без змін
- Митні питання = 60%, без змін
- Підприємництво = 88%; 89% (+1)
- Державні закупівлі = 88%, без змін
- Енергетика = 75%, без змін
- Оподаткування = 88%; 89% (+1%)
- Статистика та обмін інформацією = 96%, без змін
- Наука, технології та інновації, космос = 60%, без змін
- Фінансові послуги = 67%, без змін
- Управління державними фінансами = 90%, без змін
- Гуманітарна політика = 91%; без змін
- Захист прав споживачів = 48%; 49% (+1%)
- Освіта, навчання та молодь = 86%, без змін
- Фінансове співробітництво та боротьба з шахрайством = 24%, без змін

Таким чином, зважаючи на вищевикладене, можемо зробити висновок, що наприкінці 2023 року Україна майже на 80% виконає зобов'язання за УА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Конституція України. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 448. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України». - <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>
4. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. - https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf
5. Пульс Угоди (моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди). - <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/a/year/all>
6. План заходів з виконання Угоди. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони». - <https://eu-ua.kmu.gov.ua/plan-zakhodiv-z-vykonannia-uhody>
7. Пульс Угоди (моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди). - <https://pulse.kmu.gov.ua/ua/current-progress>

Гончарук О.В. Відповідальність за колабораційну діяльність в умовах воєнного стану: досвід зарубіжних держав для кримінального права України

Гончарук О. В.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри порівняльного

і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

32

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Збройна агресія росії проти України та початок 24 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення країни-терориста спричинили введення воєнного стану в Україні, затвердженого Указом Президента України № 64/2022 та Законом України від 24.02.2022 № 2102-ІХ [1]. Росія окупувала значну частину сходу та півдня України та почала проводити там агресивну політику по насадженню державності (примушення отримувати російські паспорти, введення рублів у обіг, формування адміністративних органів) та терор місцевих жителів. Частина українських громадян почали добровільно співпрацювати з окупаційним режимом. Вже 15 березня 2022 року набрав чинності Закон України № 2108-ІХ від 03.03.2022 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», [2] який спрямований на врегулювання актуального питання заборони колабораціонізму. Кримінальний кодекс в Розділі I Особливої частини було доповнено статтею 111¹, в якій дано дефініцію колабораціонізму та визначено санкції за вчинення різних форм колабораційної діяльності. Загальна частина КК України також зазнала змін в частині Розділу X, а саме внесено зміни до статті 55.

Згідно Кримінального кодексу України колабораційною діяльністю вважається:

- публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України (ч. 1 ст. 111¹);

- здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3 ст. 111¹);

- передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, та/або провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4 ст. 111¹);

- добровільне зайняття громадянином України посади, не пов'язаною або пов'язаною з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території (ч. 2, ч.5 ст. 111¹);

- організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором (ч. 6 ст. 111¹);

- добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території, а також добровільна участь громадянина України в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях (ч. 7 ст. 111¹) [3].

Згідно із ч. 5 ст. 49 КК України до цього кримінального правопорушення не застосовуються строки давності.

Україна не єдина держава, що ввела кримінальне переслідування за колабораціонізм. У кримінальному законодавстві ряду держав також є ряд кримінально-правових норм, які забороняють та карають таку діяльність.

Кримінальний кодекс Республіки Болгарія у статті 100 передбачає, підлягає покаранню у вигляді позбавлення волі строком від 10 до 20 років громадянин Болгарії, який під час оголошеної війни «добровільно вступить в ряди ворожих військ або озброєної групи чи візьме участь у ворожих діях проти Республіки, або в якій-небудь формі перейде на сторону противника (...) буде сприяти державі чи громадській групі за кордоном при проведенні воєнних чи інших ворожих дій проти Республіки» [4].

Кримінальний кодекс Литви у ст. 120 визначає покарання у вигляді позбавлення волі строком до 5 років громадянину Литовської республіки, який «в умовах окупації чи анексії сприяв структурам незаконної влади утвердити окупацію чи анексію, придушити спротив жителів Литви чи іншими способами допомагав незаконній владі діяти проти Литовської республіки» [5].

Схожим чином Пенітенціарний кодекс Естонії 15.11.2009 року було доповнено статтею 234¹, яка визначає покарання у вигляді тюремного ув'язнення

строком від 6 до 20 років або пожиттєвого ув'язнення громадянам Естонії, які приєдналися до «збройних сил ворога, брали участь у воєнних діях проти Естонії чи виконували такі воєнні чи керівні цивільні задачі, які підтримують воєнні дії проти Естонської Республіки чи окупації Естонії» [6]. Потрібно зазначити, що дана стаття може бути застосована як до фізичних, так і до юридичних осіб, яким призначається покарання у вигляді грошового стягнення (ч. 2 ст. 234¹ введена в дію 14.01.2019 р.).

Деякі кримінальні кодекси хоча прямо не дають поняття колабораційної діяльності, але місять норми, що можуть бути розцінені як можливість кримінального переслідування за колабораціонізм. Такі ситуації прослідковуються у КК Грузії [7], де згідно ст. 319 надання громадянином іноземній державі, іноземній організації допомоги у ворожій діяльності, тобто допомоги в діяльності, метою якої є посягання на державні інтереси Грузії за відсутності ознак державної зради кваліфікується як колабораціонізм та карається позбавленням волі на строк від 7 до 15 років.

Кримінальний кодекс Іспанії (ст. 583) передбачає, що «іспанець, який візьме до рук зброю проти Батьківщини під ворожими знаменами» [8] карається тюремним ув'язненням строком від 12 до 20 років. Як колабораціонізм так само будуть кваліфікуватися фінансування агресії проти Іспанії, постачання зброї та боєприпасів передача планів оборонних споруд, документів, планів, які сприятимуть нападу ворога на державу, перешкоджання сприянню національним військам здійснювати дії, спрямовані на вигнання сил ворога за межі території держави.

Можна зробити висновок, що держави в цілому різко засуджують прояви колабораціонізму, визначають у кримінальному законодавстві різні форми такої діяльності та здійснюють суворе кримінальне переслідування своїх громадян, що здійснювали колабораційну діяльність. Кримінальні кодекси країн передбачають суворі покарання у вигляді позбавлення волі за прояви колабораціонізму строком не менше 5 років, а в деяких випадках може застосовуватись і найвища міра покарання у вигляді пожиттєвого позбавлення волі. Такі суворі міри кримінального переслідування пов'язані із характером колабораційної діяльності, яка в умовах воєнного стану в державі сприяє окупації та збройній агресії держав-ворога ослаблює сили держави та загрожує державному суверенітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 р. № 2102-IX. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
2. Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>
3. Кримінальний кодекс України від 05.09.2001 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

4. Кримінальний кодекс Республіки Болгарія від 15.03.1968 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://www.wipo.int/wipolex/ru/text/445836>
5. Кримінальний кодекс Литовської Республіки від 19.07.1994 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.62409/>
6. Пенітенціарний кодекс Естонії. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://www.juristaitab.ee/sites/www.juristaitab.ee/files/elfinder/ru-seadused/%D0%9F%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%D0%9D%D0%A6%D0%98%D0%90%D0%A0%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%2008.05.2022.pdf>
7. Кримінальний кодекс Грузії від 22.07.1999 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/16426?publication=247>
8. Кримінальний кодекс Королівства Іспанії від 23.11.1995 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу - <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>

Казанчук І. Д. Європейські стандарти якості правової охорони навколишнього природного середовища та впровадження їх в Україні

*Казанчук І. Д.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права та процесу,
Харківський національний університет внутрішніх справ*

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЯКОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ЇХ В УКРАЇНІ

36

Як кандидат у члени ЄС, Україна повинна розвивати важливі сфери життєдіяльності суспільства на базі Європейських цінностей, та впроваджувати законодавчі зміни у сферу регулювання природоохоронною діяльністю за європейськими нормами і стандартами. Всеукраїнська екологічна ліга у своїх звітах зауважує, що ще у 2014-2016 роках, під час активних військових дій були нанесені масштабні збитки для навколишнього природного середовища. Але це не йде ні в яке порівняння з тим, що відбувається після повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України 24 лютого 2022 року. З початку воєнних дій на території України шкода, завдана українській природній екосистемі, зросла многократно. Великі збитки завдані всім природоохоронним об'єктам нашої державі: лісовому фонду, ґрунту, тваринному і рослинному біорізноманіттю, природно-заповідному фонду, тощо. Зокрема, за офіційною статистикою станом на березень 2023 року зафіксовано 2317 фактів шкоди довкіллю. Нараховані збитки становлять 1 трильйон 898 мільярдів гривень. З них: 843 млрд. грн. – засмічення земель відходами; 11,5 млрд. грн. – забруднення ґрунтів 986 млрд. грн. – шкода за забруднення повітря (горіння нафтопродуктів, лісові пожежі, загоряння промислових підприємств, об'єктів критичної інфраструктури) [1]. Нажаль, багато видів тварин та рослин опинилися під загрозою знищення.

Втім, незважаючи на складний для країни час не слід забувати і про взяті Україною зобов'язання в рамках членства в Євросоюзі, у томі числі і в сфері управління природоохоронною галуззю. Вже сьогодні слід закласти підґрунтя для швидкої відбудови України за європейськими стандартами. І в цьому напрямку зроблено ряд важливих кроків. Так, відповідно до Закону України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 року № 2697-VIII з метою зміцнення екологічної складової національної безпеки країни передбачено пріоритетність забезпечення всебічної охорони природних ресурсів, досягнення збалансованого розвитку важливих галузей господарства і промисловості, та необхідність приведення українського адміністративного законодавства у відповідність до європейських норм і стандартів [2].

Належний стан адміністративно-правової охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язаний із створенням дієвого

адміністративно-правового механізму регулювання повноважень, організації та діяльності уповноважених суб'єктів природоохорони й природокористування, конкретизації їх відповідальності за порушення прав громадян на сприятливе довкілля. У цьому напрямку позитивом можна вважати прийнятий у березні 2023 року Верховною Радою України у першому читанні законопроект «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля», який дозволить імплементувати європейську Директиву 2010/75/ЄС та, нарешті, розпочати довгоочікувану реформу природоохоронної сфери. Слід розуміти, що процес приведення національного законодавства до європейських норм є системним, що вимагає пошук концептуально нових підходів до створення ефективної правової системи регулювання правовідносин у сфері природоохорони та природокористування, перегляду діючого національного адміністративного законодавства, оптимізації системи суб'єктів управління природоохоронною сферою та удосконалення механізму реалізації права громадян на сприятливе навколишнє природне середовище.

Враховуючи сказане, необхідно прийняти багато важливих рішень, які дозволять рухатись нашій країні відповідно до євроінтеграційних цілей. В цьому аспекті в контексті євроінтеграційних процесів в Україні пропонуємо ряд пріоритетних напрямків оптимізації діяльності щодо природоохорони, використання і відновлення природних ресурсів. До таких слід віднести:

1) необхідністю, продиктованою часом, є приведення положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» у відповідність до норм європейського (природоохоронного) законодавства;

2) вимогою часу також є внесення відповідних змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині встановлення найбільш суворіших адміністративних санкцій за порушення вимог лісового і водного законодавства, порушення норм поведіння з відходами, щодо порушення норм викидів в атмосферне повітря [3]. У цьому аспекті слід передбачити збільшення розміру штрафних санкцій до посадових осіб (уповноважених державних органів) за неподання, несвоєчасне подання, або за подання завідомо недостовірної інформації до єдиної державної системи електронного обліку природних ресурсів;

3) на виконання вимог розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 20.09.2017 № 649 [4] слід розробити ефективну систему заходів комплексного впровадження механізмів електронного урядування у сфері раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на регіональному рівні з метою підвищення якості надання адміністративних послуг, включаючи створення державних екологічних реєстрів та забезпечення доступу до публічної їх частини, а також розробка системи безоплатної допомоги з одночасним забезпеченням системи моніторингу стану охорони навколишнього природного середовища. Тобто, необхідно і надалі розвивати процес цифровізації надання адміністративних послуг уповноваженими суб'єктами природоохорони і природокористування;

4) щоб забезпечити право громадян на інформацію про стан довкілля в Україні та виконати зобов'язання України за Оргуською конвенцією [5, с. 53]

законодавцям слід переглянути політику щодо доступу громадськості до інформації з питань природоохоронної діяльності і юридично визначити види такої інформації та чітку правову регламентацію повноважень державних органів щодо надання інформації з питань природоохорони. В цьому контексті необхідно реалізовувати усі положення Загальнодержавної автоматизованої системи «Відкрите довкілля» з метою надання громадянам вільного доступу до інформації про стан довкілля та екологічні ризики/загрози. Крім того, важливо обмінюватися актуальними даними з компетентними органами Європейського Союзу, скоординувати спільні дії уповноважених державних (природоохоронних) органів України та країн ЄС, інтегрувати українську політику природоохорони із європейською. У цьому аспекті важливим інструментом доступу громадськості до інформації про вплив забруднювачів на різні компоненти довкілля (воду, повітря, ґрунти) є щомісячне звітування Міндовкілля України про викиди та перенесення забруднювачів і відходів відповідно до вимог Закону «Про Національний реєстр викидів і перенесення забруднювачів». Обов'язковість подання такого звіту, визначення порядку звітування повинно бути закріплено на законодавчому рівні та втілене в українську реальність;

5) без ефективного планування та моніторингу можливих ризиків не можливо знайти фінансових ресурсів на відновлення промисловості та об'єктів природоохоронного фонду. Слід враховувати, що однією з ключових умов, за якої міжнародні партнери готові інвестувати українські природоохоронні проєкти, є досягнення європейських екологічних стандартів, найкращих доступних технологій та методів управління. Звісно, вже сьогодні слід замислюватися над тим, як швидко відновлювати промисловість і логічно це робити за сучасними стандартами із застосуванням сучасних технологій. ;

б) враховуючи сучасні реалії, виникає потреба внесення змін до Закону України «Про доступ до публічної інформації» щодо чіткого визначення переліку суб'єктів, уповноважених надавати екологічну інформацію на державному і регіональному рівнях з питань охорони, використання та відновлення природних ресурсів, а також окреслення видів їх відповідальності за ненадання або перешкоджання отриманню інформації, зокрема, про незаконні вирубки лісів, пошкодження ґрунтів, нанесення шкоди атмосферному повітрю та інші подібні випадки;

7) варто відзначити, що з моменту введення воєнного стану було скасовано терміни надання адміністративних послуг суб'єктами їх надання та терміни видачі дозвільними органами документів дозвільного характеру на час воєнного стану. Втім, у контексті дотримання вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» з метою спрощення та цифровізації процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД), слід відновити роботу Реєстру отримання документів дозвільного характеру, який становить частину процесу надання послуги висновку про вплив на довкілля, що дозволяє здійснювати певні види діяльності. У свою чергу, проходження процедури ОВД за рахунок переведення її у цифровий формат сприятиме ефективному і адресному інформуванню громадськості про початок процедури, можливість онлайн підписатися на обрані справи та відстежувати перебіг їх розгляду. Таким чином, кожен українець чи громадська організація

зможє підписатися на отримання сповіщєнь з реєстру ОВД і оперативно дізнатися про кожен новий доданий у процедурі документ. В цьому контексті є необхідність в юридичному визначєнні чітких строків для отримання дозвільних документів суб'єктами бізнесу та господарювання з метою реалізації їх права на природокористування. На нашу думку буде доречним також скоротити реальні строки проведення ОВД. Слід зазначити, що таке скорочєння тривалості процедури не порушує положєння Директиви ЄС з ОВД та Орхуську конвенцію та ніяким чином не вплине на якість її проведення. Особливої ваги така діяльність має у період повоєнної відбудови України та розвитку бізнесу, враховуючи довкіллєву складову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тимочко Тєтяна. Якої шкоди росіяни нанєсли природі України? *Офіційний сайт Прєс-центру Всеукраїнської екологічної ліги*. URL: <https://www.ecoleague.net/pres-tsentr-vel/novyny/2023-rik/berezen/item/2458-yakoi-shkody-rosiiany-nanesly-prirodi-ukrainy> (дата звернення 05.05.2023).

2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 16. ст.70.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X (в ред. від 07.09.2022). *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення 07.10.2022).

4. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінєту Міністрів України від 20.09.2017 № 649. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 07.05.2023).

5. Бережний О. Участь громадянського суспільства у формуванні екологічної політики. *Екологічна політика і право ЄС та їх імплємєнтація у правову систему України*: Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2019 р., м. Київ, Україна). К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. С. 52-54.

Лисенко О. М.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри порівняльного

і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

40

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ МНОЖИННОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Попри лаконічність формулювання ст. 4 Конституції України: “В Україні існує єдине громадянство” [1], та, на перший погляд, однозначність терміну “єдиний” та “єдине громадянство”, у науковому та експертному середовищі існують різні підходи щодо тлумачення цього положення. Вони відображені, зокрема, і в Законі України “Про громадянство”, 2001 року. В статті 2 Закону принцип єдиного громадянства розкривається через два аспекти: перший аспект, внутрішній, полягає у тому, що принцип єдиного громадянства виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Другий аспект полягає у невизнанні правових наслідків, що породжує друге (іноземне) громадянство для громадян України: “якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України” [2]. Слід акцентувати увагу на тому, що законодавство України при цьому не містить заборонної норми, а лише ігнорує факт наявності у громадян України громадянства іноземної держави (держав).

Отже, перше питання, на яке потрібно дати відповідь: Чи дозволяє Конституція України множинне громадянство?

Наразі на розгляді у Конституційному Суді України знаходиться справа №1-8/2021(473/21) за конституційним поданням 99 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення ст. 4 Конституції України, відкрита частина пленарного засідання у формі усного провадження по якій відбулась 27 квітня 2023 року.

Під час розгляду справи фахівцями були застосовані різні способи тлумачення зазначеної норми: лінгвістичне, історичне, телеологічне, логічне тощо. Однак жодне з них не дає та не може дати однозначної відповіді на питання як наразі слід тлумачити відповідну норму.

Не можна не брати до уваги і той факт, що проекти Конституції України готувалися в період різкого загострення політичних процесів в Криму, пов’язаних зі статусом півострова. 05 травня 1992 року Верховна Рада Республіки Крим прийняла Акт про проголошення державної самостійності Республіки

Крим, а 6 травня того ж року Конституцію Республіки Крим, глава 6 якої регулювала питання громадянства Криму. Попри те, що зазначені документи суперечили тодішньому законодавству України, їх було скасовано Верховною Радою України лише 17 березня 1995. За таких умов, акцент на єдності громадянства для всієї країни та неможливості існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць при підготовці тексту Конституції України був би цілком логічним.

Ба більше, з аналізу декількох проектів Конституції України (від 1 липня 1992 р., від 27 травня 1993 р., від 6 жовтня 1993 р.) випливає, що стаття, присвячена громадянству, мала наступну редакцію: «В Україні існує єдине громадянство. Громадянин України не може одночасно мати громадянство іншої держави». Однак, в проекті Конституції України від 15 листопада 1995 р., положення статті 4 про те, що «громадянин України не може одночасно мати громадянство іншої держави» було вилучене. Звідси можна дійти висновку, що члени Конституційної комісії зробили це свідомо та не заперечували проти того, щоб громадянин України одночасно перебував у громадянстві інших держав. Однак, надалі Конституцію України приймала ВРУ і встановити що ж вкладав конституцієдавець в момент прийняття Конституції в поняття “єдиного громадянства” неможливо, оскільки дискусії з цього приводу, як свідчить стенограма засідання, не велися. Неабияким чином на редакції цитованої статті могла відобразитись і політична складова, адже конституційну більшість Верховної Ради України тоді становили проросійські депутати, які були зацікавлені у подвійному громадянстві.

Враховуючи реалії сьогоденні, маємо констатувати, що кількість громадян України з множинним громадянством стрімко зростає, пришвидшила ці процеси й збройна агресія Росії проти України. Більш менш точні статистичні дані з цього приводу, звісно, відсутні, перш за все через факти приховування наявності множинного громадянства громадянами України.

З іншого боку, в деяких випадках, бажання особи вийти з громадянства іноземної держави, робить цей процес неможливим (напр., особи, що мають громадянство держави-агресора, але проходять/проходили військову службу у Збройних силах України та захищають Україну). Згідно законодавства України, такі особи пишуть лише Декларацію про відмову від іноземного громадянства, що не припиняє їх належність до іноземного громадянства та породжує факти подвійного громадянства. Представники мільйонної української діаспори також, зазвичай, мають подвійне громадянство.

В багатьох країнах Європи множинне громадянство дозволено (Бельгія, Греція, Італія, Кіпр, Португалія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія тощо). Однак, країни при цьому вводять обмеження, враховуючи ті ризики та проблеми, які воно породжує. Такі обмеження можуть стосуватись реалізації права голосу на виборах, пасивного виборчого права, зокрема, зайняття державних посад, служби в поліції, службі безпеки, армії та збройних силах тощо.

Обговорюючи проблему подвійного громадянства та можливостей його легалізації, як це відбувається в країнах Європи, вітчизняні фахівці досить часто наголошують на загрозах національній безпеці та територіальній цілісності

України, особливо в умовах збройної агресії Росії проти України. Ще один фактор, який присутній в дискусіях щодо визнання множинного громадянства, це те, що множинне громадянство шкодить процесам національної ідентичності та згуртованості. Однак, на мою думку, легалізація множинного громадянства, швидше вирішить низку проблем, пов'язаних з загрозами національній безпеці, ніж мовчазне “визнання” латентного множинного громадянства. Втім, це питання потребує детальної законодавчої регламентації та встановлення чітких обмежень для осіб, що мають подвійне громадянство.

Найскладніше завдання – це вирішення питання подвійного громадянства з державою-агресором, адже таке громадянство, дійсно, становить загрозу національній безпеці. Множинне громадянство з державою-агресором має бути заборонене, хоча така заборона, очевидно, буде піддаватись критиці та звинуваченню у дискримінації. Однак, це стане можливим лише після закінчення війни, оскільки наразі громадяни України на окупованих територіях опинились у ситуації, за якої вони вимушені були набути громадянство Росії, адже існує безліч доказів того, що громадяни України, які не виявили бажання набути громадянство Росії, зазнають дискримінації та ущемляються в реалізації низки прав: трудових, освітніх, праві на житло, отриманні медичної допомоги, доступі до правосуддя тощо.

Отже, знаходження балансу між захистом прав громадян та ризиками і загрозами національній безпеці, які може становити множинне громадянство – завдання складне, але цілком вирішуване.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Закон України “Про громадянство України” від 18.01.2001. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

Святун О. В. Основні виклики та тенденції еволюції міграційного права ЄС в умовах повномасштабної агресії РФ проти України

Святун О.В.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри порівняльного

і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

43

ОСНОВНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ МІГРАЦІЙНОГО ПРАВА ЄС В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Після закінчення Другої світової війни Європа та ЄС переживають найбільші виклики для геополітичної ситуації, а також стосовно міграції та переміщення великої кількості осіб. У результаті захоплення Талібаном влади в Афганістані у 2021 р. Сотні тисяч людей покинули цю країну. Білорусь почала запрошувати до своєї столиці тисячі мігрантів з Іраку, Сирії та Афганістану лише для того, щоб організувати їх подальше нелегальне переміщення до Польщі та Литви, метою чого є посіяти розкол між членами ЄС. Врешті 24 лютого 2022 р. Російська федерація розпочала повномасштабну агресію проти української держави, через що мільйони українців були змушені тікати зі своєї рідної держави до інших країн, насамперед до Європейського Союзу.

Наразі держави-члени ЄС переживають переломний момент у розвитку своєї міграційної політики. У XXI столітті регулювання міграції стало одним із найважливіших питань європейського порядку денного. За словами представників ЄС, він має за мету встановлення «всеосяжної міграційної політики», заснованої на спільних принципах щодо прийому громадян третіх країн, одночасно захищаючи спільний кордон Європейського Союзу. Правове регулювання міграції ускладнюється співіснуванням діаметрально протилежних поглядів: підтримкою мультикультуралізму та протестом проти сучасної «колонізації». Щоб досягти поставленої мети, міграційна політика ЄС має бути врегульована оптимальним чином, який продемонструє, що сучасна демократія є суперечливою, в якій співіснують протилежні принципи, такі як універсальність територіальної специфіки, права людини та суверенітет народу.

Це, безумовно, свідчить про низьку ефективність міграційної політики, яку реалізують держави-члени ЄС на національному та міжурядовому рівнях. Без

вироблення єдиного підходу до міграційно-візових питань будь-які заходи міграційного контролю можуть оминатися потенційним мігрантом, який потрапить до ЄС через країну з більш сприятливим правовим режимом. Тому вирішальним фактором є дотримання двох основних принципів: гарантування безпеки держав-членів ЄС та припинення нелегальної міграції. Зусилля у сфері розробки єдиної міграційної політики спрямовані на вирішення наступних завдань: уніфікація міграційної політики ЄС на інституційному рівні у сфері процедур і правових норм; візові питання та прикордонний контроль; питання притулку; питання легальної та нелегальної міграції.

Уніфікація міграційної політики передбачає систематизацію в рамках структур ЄС усіх рішень міграційної політики та забезпечення послідовності процедур, встановлених інституційними структурами на основі чіткого розподілу повноважень між ними.

Відповідно до Плану охорони зовнішніх кордонів держав-членів ЄС [9], передбачається підвищення рівня співпраці з третіми країнами, що постачають мігрантів, а також з країнами транзиту та покращення управління кордонами, ефективного прикордонного контролю та процедур реадмісії.

Беручи до уваги міграційні кризи, які сталися в Європі в 2015 році, новопризначена Європейська комісія в 2020 році запропонувала Новий пакт про міграцію та притулок [8].

Після розгортання повномасштабного нападу Росії на Україну країни Європейського Союзу зіткнулися з найбільшою (з часів Другої світової війни) кількістю біженців.

Центральним елементом реакції з боку ЄС стала перша в історії активація Директиви про тимчасовий захист [4] 4 березня 2022 р. [6], яка надала тим, хто тікає від війни, чіткий правовий статус і безпрецедентний захист у всьому ЄС, включаючи права на житло, освіту та медичне обслуговування, а також доступ до працевлаштування. Відповідно до національного законодавства держав-членів було зафіксовано понад 4 мільйони реєстрацій щодо тимчасового захисту або належного захисту.

Крім того, на порядку денному ЄС стоїть проблема старіння та скорочення працездатного населення: до 2070 р. Чисельність населення працездатного віку зменшиться з приблизно 65% у 2019 р. До приблизно 55% від загального населення ЄС [3]. Також, ринок праці ЄС відчуває дефіцит робочої сили в різних секторах, включаючи туризм, готельний бізнес, ІТ та охорону здоров'я. Врешті існує потреба в законній міграції для супроводу переходу ЄС до зеленої та цифрової економіки, оскільки багато секторів вимагають додаткової робочої сили та нових навичок. Способам подолання цих проблем є повне оновлення правових засад законної міграції шляхом внесення змін до Директиви про єдину процедуру

звернення за єдиним дозволом для громадян третіх країн на проживання та працевлаштування на території держави-члена та про спільний обсяг прав для працівників третіх країн, які законно проживають у державі-члені [7], а також Директиви щодо статусу громадян третіх країн, які є довготерміновими резидентами [5] з метою спрощення процедури допуску працівників різного рівня кваліфікації до ЄС, а також мобільності в межах ЄС працівників із країн, що не входять до ЄС, які вже перебувають в ЄС, а також покращення їхніх прав та захисту від трудової експлуатації.

Як чітко заявила голова Європейської комісії Урсула фон дер Ляен у своїй промові про стан справ в Союзу в 2022 р. [1], важливо, щоб солідарність, яка панувала щодо вирішення проблем, пов'язаних із біженцями з України, продовжувала бути присутньою в дискусії ЄС з питань міграції, а безпрецедентні зусилля стосовно прийняття мільйонів людей, які тікали з України, повинні стати натхненням для майбутніх дій – планом для скоординованої спільної відповіді на рівні ЄС.

2023 р. Має стати вирішальним для правотворчої роботи у сфері міграції та надання притулку, яка вкрай необхідна для завершення спроможності ЄС відповідати солідарністю, відповідальністю та справедливістю на всі виклики. Комісія очікує на прогрес щодо дорожньої карти, узгодженій між Радою та Парламентом, аби досягти згоди щодо ключових законодавчих документів до весни 2024 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. 2022 State of the Union Address by President von der Leyen. [Електронний режим]: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ov/speech_22_5493.
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Attracting skills and talent to the EU. Brussels, 27.4.2022, COM(2022) 657 final. [Електронний режим]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2022:657:FIN>.
3. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the Report on Migration and Asylum. Brussels, 12.1.2023 C(2023) 219 final. [Електронний режим]: <https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/report-migration-asylum-2022.pdf>.
4. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such

persons and bearing the consequences thereof. [Электронный режим]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32001L0055>.

5. Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents [Электронный режим]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02003L0109-20110520>.

6. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. [Электронный режим]: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.071.01.0001.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2022%3A071%3ATOC.

7. Directive 2011/98/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on a single application procedure for a single permit for third-country nationals to reside and work in the territory of a Member State and on a common set of rights for third-country workers legally residing in a Member State. [Электронный режим]: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32011L0098>

8. EU pact on migration and asylum: State of play. [Электронный режим]: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)739247](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)739247).

9. European Agenda on Migration: Securing Europe's External Borders. [Электронный режим]: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/memo_15_6332.

Федорова А.Л. Соціальний аспект проблеми виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини групи Жовнір/Іванов та рішення Бурмич

Федорова А.Л.

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри порівняльного

і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

47

**СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ
РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ГРУПИ
ЖОВНІР/ІВАНОВ ТА РІШЕННЯ БУРМИЧ**

Проблема невиконання рішень національних судів не втрачає своєї актуальності для України більше 20 років з моменту подання перших заяв з цього питання до Європейського суду з прав людини та справи «Кайсин та інші проти України», яка стосувалася невиконання рішення національного суду щодо визнання права на пенсію у зв'язку з інвалідністю та виплати належних сум заявнику. [1] Поступово вона набула значення однієї з головних тем як серед поданих заяв, так і стосовно невиконання Україною рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). У 2009 році ЄСПЛ було ухвалено пілотне рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», невиконання якого призвело до ухвалення у 2017 р. безпрецедентного рішення «Бурмич та інші проти України». Незважаючи на прийняття Україною численних документів, як-то, наприклад, Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» або Концепції вирішення проблемних питань, пов'язаних з виникненням заборгованості держави за рішенням судів чи Національного плану дій із забезпечення належного виконання рішень судів, станом на середину 2023 р. проблема залишається невирішеною, що тягне за собою як нові судові рішення на національному рівні, так і нові рішення ЄСПЛ, зокрема, «Кручко та інші проти України» (2018), «Дмитренко та Бездорожній проти України» (2020).

Незважаючи на комплексність проблеми невиконання національних рішень, найбільша її складова частина пов'язана з виплатою присуджених на користь заявників пенсійних та соціальних виплат, пільг, доплат, надбавок відповідно до чинного українського законодавства. За різною інформацією на виконання всіх прийнятих в Україні національних судових рішень з соціальних питань (не враховуючи рішення, пов'язані з мораторіями, заробітними платами та іншими

аспектами) потрібно мільярди гривень, однак точний обсяг заборгованості невідомий.[2]

Відповідно, для покращення ситуації у державі має бути паралельно здійснено 2 фундаментальні кроки. Перший пов'язано з запровадженням системи підрахунку боргу держави по рішеннях суду та окремого підрахунку/реєстру у соціальних питань, що надасть можливість визначити чіткий механізм та строки для виплат різних категорій залежно від фінансової спроможності держави. Втім, виконання вже ухвалених рішень не зупинить процес появи нових, певні тенденції щодо яких зберігаються і під час війни.

У ситуації, яка склалася з невиконанням судових рішень з соціальних питань, фахівці все частіше наголошують на необхідності вирішення першопричин таких позовів, серед яких основне місце посідає фінансова неспроможність держави виконувати взяті раніше на себе зобов'язання, що й далі породжуватиме нові позитивні рішення та їхнє невиконання. Саме на найбільшій ефективності тих засобів, які спрямовані на попередження, а не на компенсацію за невиконання судових рішень, наголошував ЄСПЛ у зазначеному вище рішенні «Бурмич проти України», прямо вказавши на необхідність покращення планування бюджетного процесу, зокрема, шляхом забезпечення відповідності між положеннями бюджетного законодавства та платіжними зобов'язаннями держави, тобто забезпечення чіткого балансу між соціальними видатками з бюджету та чинним соціальним законодавством.

Отже, другим найскладнішим кроком, який попередить погіршення ситуації у майбутньому, має бути розробка та прийняття законодавчих змін, спрямованих на припинення ситуації звернення українських громадян до суду з метою отримання передбачених у чинному національному законодавстві виплат з системи соціального забезпечення, наслідком чого має бути зменшення потоку рішень національних судів про стягнення на користь позивачів з державного бюджету. Вирішення цього питання потребуватиме кардинального масштабного перегляду системи пенсійних та соціальних виплат, враховуючи їх заплутаність, множинний характер, та запровадження тимчасових обмежувальних заходів у зв'язку з гострою фінансовою кризою, перегляд методики розрахунку прожиткового мінімуму, впровадження базової соціальної допомоги, перерозподіл доступних ресурсів для захисту вразливих осіб та інших змін у системі соціального захисту.

ЄСПЛ неодноразово підкреслював у своїх рішеннях, що відсутність у держави коштів на виплати з системи соціального забезпечення не є підставою для недотримання державою своїх зобов'язань. Якщо законодавча норма, яка передбачає певні доплати, виплати є чинною, а передбачені умови - дотриманими, державні органи не можуть відмовляти у їхньому наданні, доки законодавче положення залишається чинним. Крім того, у рішенні «Стек та інші проти Сполученого Королівства» [3] Суд встановив, що природа соціальних виплат (страхова чи не страхова) не матиме значення у сенсі статті 1 Протоколу 1 до ЄКПЛ. ЄСПЛ також розглядав справи, які стосувалися впровадження нових пільг чи доплат без встановлення механізму їх реалізації, що блокувало користування

такими виплатами для бенефіціарів та призводило з часом до звернень до національних судів та згодом ставало предметом заяви до ЄСПЛ.[4]

І з іншого боку, ЄСПЛ надає державам свободу вирішувати, яку форму системи соціального забезпечення встановлювати, які види або розмір виплат передбачати за такою системою.[2] Більш чіткі критерії до структури та функціонування системи соціального захисту розроблено Європейським комітетом з соціальних прав у рамках Європейської соціальної хартії, учасницею якої Україна є з 2006 року.

Таким чином, фінансова неспроможність України виконувати взяті на себе соціальні зобов'язання спричинюватиме й надалі нові рішення національних судів, що, у свою чергу слугуватиме підставою для звернення осіб, які отримують рішення на свою користь, яке не буде виконуватися, до Європейського суду з прав людини.

Єдиним вирішенням цієї проблеми є комплексне реформування системи соціального захисту, включаючи пенсійне забезпечення. Комплексний, прозорий та недискримінаційний підхід до реформи має враховувати правові позиції та практику ЄСПЛ. Важливим аспектом такої реформи має бути її відповідність Конституції України, головним чином, статті 22 щодо не допуску звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Результатом такої масштабної реформи має бути нова соціальна модель, закріплена у новому законодавстві, що замінить численні системні закони та сотні підзаконних нормативно правових актів, та буде викладено у формі Соціального Кодексу України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейський суд з прав людини, Кайсин та інші проти України, заява № 46144/99, ухвала, мирне врегулювання від 3 травня 2001
2. Див. детально: Федорова А. Дослідження національного законодавства України, що передбачає соціальні виплати в контексті виконання рішення Європейського суду з прав людини у справі «Бурмич та інші проти України», інших рішень ЄСПЛ щодо невиконання національних судових рішень України з соціальних питань. Проект Ради Європи «Розвиток соціальних прав людини як ключовий чинник сталої демократії в Україні», 2020, с. 21. Доступно за посиланням: <https://rm.coe.int/a-study-of-national-law-in-the-context-of-the-burmych-case-final-ukr/1680a028e8>
3. Європейський суд з прав людини, Стек та інші проти Сполученого Королівства, Заяви №№ 65731/01 та 65900/01, рішення Великої Палати від 12 квітня 2006
4. Європейський суд з прав людини, Будченко проти України, заява № 38677/06, рішення від 24 квітня 2014

Горецький О. В. Актуальні питання релізації права на доступ до правосуддя в умовах воєнної агресії РФ проти України

*Горецький О. В.
кандидат юридичних наук
(доктор філософії у сфері права),
адвокат, керуючий партнер
ЮФ «Горецький і Партнери»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Відповідно до міжнародного та європейського права під поняттям «доступ до правосуддя» розуміється право особи, яке гарантоване державою, безперешкодно отримати судовий захист передбаченою законодавством процедурою на засадах верховенства права.

Зазначене право гарантується статтею 55 Конституції України, а також статтею 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Однак, у зв'язку з введенням в Україні воєнного стану з 24 лютого 2022 року [5] функціонування судової системи України зазнало вимушених змін, оскільки частина судів припинила свою роботу через активні бойові дії та тимчасову окупацію, а частина судів взагалі зруйнована

Стаття 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлює, що при неможливості здійснювати правосуддя на територіях, на яких був введений воєнний стан, допускається можливість зміни територіальної підсудності на підставі Закону України [3].

З метою спрощення процедури зміни територіальної підсудності Законом України № 2112-IX від 03.03.2022 [4] внесено зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої зміна територіальної підсудності здійснюється за рішенням Вищої ради правосуддя, що ухвалюється за поданням Голови Верховного Суду, шляхом її передачі до суду, який найбільш територіально наближений до суду, який не може здійснювати правосуддя, або іншого визначеного суду.

У зв'язку із відсутністю повноважного складу Вищої ради правосуддя, до січня 2023 року зміна територіальної підсудності здійснювалася за розпорядженням Голови Верховного Суду.

Також, 13.03.2022 Головою Верховного Суду було затверджено рекомендації судам першої та апеляційної інстанції на випадок захоплення населеного пункту та/або суду чи безпосередньої загрози його захоплення [6].

Проте, жодних змін до Цивільного процесуального кодексу України, Господарського процесуального кодексу України та Кримінального

процесуального кодексу України в частині нормативного закріплення особливостей здійснення судового процесу в умовах воєнного стану прийнято не було.

Незважаючи на ведення активних бойових дій, евакуацію населення, обмеження роботи поштового зв'язку, усі процесуальні строки надалі продовжують спливати за загальними правилами у зв'язку з чим, усі ризики покладаються на учасників процесу.

Не вирішеним на законодавчому рівні залишається також питання розгляду справи під час сигналу «повітряної тривоги».

Чинним законодавством України у сфері цивільного захисту передбачений чіткий алгоритм поведінки громадян та відповідні повноваження органів державної влади, місцевого самоврядування, керівників підприємств і організацій усіх форм власності у випадку виникнення надзвичайної ситуації.

Після отримання оповіщень про загрозу повітряної тривоги, громадяни мають діяти відповідно до наданих інструкцій та правил цивільного захисту, у тому числі припинити роботу та вжити необхідних заходів безпеки.

Процесуальним законодавством унормовано порядок виклику учасників справи до суду шляхом обов'язкового повідомлення про дату, час і місце судового засідання.

Однак, на практиці питання щодо дати, часу та місця судового засідання у разі оголошення «повітряної тривоги» вирішується судом по різному, зокрема, на офіційних вебсайтах суду розміщуються оголошення про початок розгляду справи після спливу конкретного часу після її закінчення, або про зняття справ з розгляду.

Таким чином, відбувається відкладення судового засідання у порядку, який не передбачено законодавством України.

02.03.2022 року Радою суддів України опубліковано рекомендації з організаційних питань роботи суддів в умовах воєнного стану, проте обов'язковість їх врахування покладається на розсуд суду.

Натомість, існують випадки розглядають справ судами незалежно від оголошення «повітряної тривоги», без урахування пріоритету збереження життя і здоров'я людини.

Разом з тим, як відомо, під час «повітряної тривоги» зупиняється робота громадського транспорту, що в свою чергу призводить до складнощів пов'язаних із добиранням учасників судового засідання до приміщення суду.

Варто звернути увагу на Постанову Верховного Суду від 22.12.2022 у справі № 910/2116/21 (910/12050/21) у якій проаналізовано питання щодо загальних норм, які регулюють оголошення «повітряної тривоги».

Суть касаційного оскарження у даній справі, зведена до того, що під час першого судового засідання в апеляційному суді, з огляду на оголошення «повітряної тривоги», судовою охороною учасника судової справи не було допущено до приміщення суду, проте, судова колегія апеляційного суду розглянула справу та винесла відповідне рішення без участі сторони.

Суд касаційної інстанції критично поставився до такого рішення, та вказав, що оголошення «повітряної тривоги» є загальновідомим фактом, поважною

причиною для відкладення розгляду справи та не потребує навіть подання стороною відповідного клопотання [7].

Враховуючи наведене, а також те, що обов'язком суду є сприяти учасникам судового процесу в реалізації ними процесуальних прав, зокрема на участь у судовому розгляді, унормування на законодавчому рівні особливостей судового процесу в умовах воєнного стану, зокрема в частині закріплення загальних правил щодо відкладення розгляду справи з огляду на оголошення «повітряної тривоги» та повідомлення сторін у таких випадках – є необхідністю, оскільки саме на суди покладено конституційну функцію захисту прав та інтересів громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України, 1996. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Європейська конвенція з прав людини і основоположних свобод від 1950 року – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text;
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану», 2015. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Закон України «Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" щодо визначення територіальної підсудності судових справ», 2022. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-IX#Text>
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. Офіційне інтернет представництва Президента України. – Режим доступу: URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
6. Розпорядження Голови Верховного Суду від 13.03.2022 № 6/0/9-22 – Режим доступу: <https://court.gov.ua/press/news/1262929/>
7. Постанова Верховного Суду від 22.12.2022 у справі № 910/2116/21 (910/12050/21) – Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109423061>

Шевчук О.О.

кандидат юридичних наук,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

53

РЕФОРМА ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТІВ ЄС ТА РАДИ ЄВРОПИ

Особливого значення тема захисту персональних даних набуває для України. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом вимагає приведення законодавства України у відповідність до європейських стандартів, що стосується також сфери захисту персональних даних. Гармонізація українського законодавства до європейських стандартів у сфері захисту персональних даних шляхом імплементації Регламенту (ЄС) 2016/679 є одним із ключових завдань України відповідно пункту 11 Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 [1].

Угода про асоціацію передбачає поступову гармонізацію законодавства України у відповідність до змісту і цілей, закріплених у нормах права ЄС, передбачених зобов'язаннями України відповідно до Угоди про асоціацію. Основні зобов'язання закріплені в додатках до Угоди, відповідно до яких Україна має імплементувати відповідні положення *acquis* ЄС до свого законодавства. В більшості випадках процес імплементації положень норм права ЄС відбувається шляхом прийняття внутрішніх нормативно-правових актів.

Муравйова В.І зазначає, що «перед Україною стоїть завдання розвивати систему захисту персональних даних на основі ратифікації Конвенції **Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних** і додаткового протоколу до неї та їх імплементації» [2].

Розділом III Угоди про асоціацію передбачається співробітництва у сфері юстиції, свободи та безпеки. Згідно зі статтею 15 Угоди про асоціацію, «Україна та Європейський Союз погодились співпрацювати з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів, зокрема відповідних документів Ради Європи» [3].

Аналіз щодо відповідності Закону України «Про захист персональних даних» зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та Регламенту 2016/679 дає

змогу зробити наступні висновки щодо реформування законодавства України в сфері захисту персональних даних у відповідності до стандартів ЄС та Ради Європи:

1. Привести термінологічний апарат Закону України «Про захист персональних даних» у відповідність до Регламенту 2016/679.

2. Імплементувати правові стандарти ЄС з питань захисту персональних даних, визначених Регламентом (ЄС) 2016/679.

3. Деталізувати зміст принципів захисту персональних даних у відповідності до Регламенту (ЄС) 2016/679.

4. Запровадити вимогу для компаній призначати співробітника з питань захисту даних, який буде виконувати роль координатора діяльності із захисту даних контролера чи процесора та водночас слугувати контактною особою для взаємодії з наглядовим органам [4].

5. Ввести та удосконалити ряд прав суб'єктів щодо їх особистих даних, включаючи право на: право на стирання («право бути забутим»), право на обмеження обробки даних, право на мобільність даних.

6. Удосконалити процедуру повідомлення про витік даних, а саме впровадити ланцюгову систему повідомлення про випадки порушення персональних даних:

(а) про порушення даних процесор без необґрунтованих затримок інформує контролера;

(б) після того контролер інформує відповідний наглядовий орган. За можливості, таке повідомлення надається не пізніше ніж протягом 72 годин після отримання інформації про порушення; та

(в) у випадку виникнення суттєвої загрози для суб'єкта даних, про порушення даних контролер без необґрунтованих затримок інформує суб'єкта таких даних [5].

7. Детально та чітко прописати повноваження, обов'язки, відповідальність контролера і процесора даних, а саме:

- контролер зобов'язаний впроваджувати належні технічні та організаційні заходи для забезпечення здійснення обробки даних відповідно до його вимог.

- контролер може залучати лише того процесора, який надає достатні гарантії вжиття належних технічних і організаційних заходів, завдяки чому їхня діяльність відповідає вимогам Регламенту.

Так, аналізуючи ризики, прогалини, проблемні та слабкі моменти у реалізації механізмів захисту персональних даних в Україні, можна дійти висновку, що існуюча вітчизняна система захисту персональних даних потребує подальшого удосконалення правових стандартів та принципів захисту персональних даних і реформування нормативних положень, впроваджуючи більш високі стандарти та ефективні механізми захисту персональних даних у національне законодавство та

поступово наближуючи його до стандартів захисту персональних даних Європейського Союзу відповідно до Регламенту 2016/679.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 25 жовтня 2017 року № 1106 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF> (дата звернення: 14.05.2023).

2. Муравйов В.І Правові засади Асоціації України з Європейським Союзом//Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 115 (частина II). 2013.

3. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/print (дата звернення: 14.05.2023).

4. The working party on the protection of individuals with regard to the processing of personal data set up by Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995. URL: http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-51/wp243_en_40855.pdf (дата звернення: 14.05.2023).

5. Бем М. В., Городиський І. М., Саттон Г., Родіоненко О. М. Захист персональних даних: Правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. – К.: К.І.С., 2015. – 220 с.

Довгань О. О.

*викладач кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ*

ГАРАНТІЇ БЕЗПЕКИ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ІНШИХ МЕДІА-УЧАСНИКІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

56

Не лише на початку ХХ ст., а й у ХХІ ст. відбуваються війни та інші конфлікти. На жаль, вони посягають на мир і безпеку у світі, окремих його регіонах, спостерігаються різні негативні ідеологічні впливи, інформаційні війни та інші лиха в умовах, коли Україна і світ зіткнулись не тільки зі збройною, а й інформаційною агресією з боку рф. Тому інформаційний фронт – не віртуальний, він значно впливає на хід подій національного і міжнародного масштабів, фактично на всі сфери суспільного і державного життя, систему міжнародних відносин.

Слід підкреслити, що сучасне інформаційне суспільство демонструє позитивні й негативні наслідки, сприяє появі різних викликів і загроз, з-поміж яких кібербезпека і кіберзагрози, цифрові медіа, цифрові права людини, наративи, фейки, дезінформація тощо. Останні, безумовно, становлять загрозу національній і міжнародній безпеці, інструменти гібридної війни. А як запевняють дослідники, фейки і фейкові новини є навмисним і масовим поширенням неправдивих або упереджених новин у ворожих політичних цілях [1-2]. Тому у Франції 2021 р. створено Генеральний Секретаріат національної оборони і безпеки, у Швеції – Управління психологічної оборони для захисту відкритого і демократичного суспільства, вільного обігу думок шляхом визначення, аналізу й реагування на неналежні впливи та іншу хибну інформацію, спрямовану проти Швеції чи її інтересів [3]. Центр протидії дезінформації при РНБО України також спрямований на викриття російських фейків у національному та міжнародному вимірах [4].

Отже, невідкладного вирішення потребує проблема протистояння таким негативним явищам, нейтралізації їх негативного впливу для забезпечення міжнародної і національної безпеки. Це завдання не лише для посадових осіб, а й для журналістів й інших медіа-учасників. Йдеться про блогерів, громадських діячів, активістів, користувачів соціальних мереж та інших осіб. У сучасному світі створено технічні можливості для швидкого безперервного обміну інформацією, фактично контакти підтримуються, незважаючи на кордони і все більше

розширюється коло медіаучасників, які фактично прирівнюються до журналістів. Відповідно існуючі міжнародно-правові стандарти в галузі свободи слова, захисту прав людини повинні поширюватись і на них.

З-поміж міжнародних організацій найбільшою мірою Рада Європи вдається до унормування гарантій безпеки згаданих категорій осіб. Наприклад, у Рекомендації СМ/Rec(2016)4 щодо захисту журналістики та безпеки журналістів та інших медіаучасників закріплено Керівні принципи для зустрічі з багатограним викликом з метою забезпечення ефективного захисту журналістики та безпеки журналістів та інших медіаучасників, які вимагають узгоджених, взаємодоповнюваних стратегій держав-учасниць. Основними такими принципами визначено: 1) запобігання; 2) захист (ефективне кримінальне провадження, відшкодування збитків для жертв та їхніх родин; запобігання, попередження та припинення злочинів щодо журналістів; запобігання незаконному затриманню та жорстокому поводженню з журналістами тощо); 3) притягнення до відповідальності (за вбивства, напади і жорстоке поводження з журналістами та іншими медіаучасниками); 4) загальні вимоги (ефективне, неупереджене, незалежне, своєчасне розслідування, громадський контроль, ефективні й належні засоби правового захисту); 5) поширення інформації, навчання та підвищення обізнаності [5].

Жахлива ситуація з дотриманням прав журналістів під час збройного конфлікту в Україні змушує до вивчення джерел міжнародного права, що забезпечують їх захист в умовах загрози життю. Так, одним із завдань міжнародного гуманітарного права (МГП) є захист жертв конфлікту, до яких відносяться журналісти. Адже вони завжди у таких ситуаціях перебувають у зоні ризику. Попри відсутність у журналістів особливого або спеціального статусу в МГП, вони користуються загальним захистом від нападів, який надається цивільним особам. Згідно з п. 4 ст. 4а Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р. і ст. 79 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій 1977 р. визначено належність журналістів до конкретної категорії осіб, які знаходяться під захистом МГП (військовополонені, цивільні), і наділяються захистом відповідно до цього статусу. За звичаєвими нормами МГП цивільні журналісти, які перебувають у професійних відрядженнях у зонах збройного конфлікту, мають право на повагу і захист, поки вони не беруть безпосередньої участі у воєнних діях [6-7].

Як відомо, у сучасному МГП виокремлюють такі категорії журналістів, які працюють у зонах збройного конфлікту:

- воєнні кореспонденти, акредитовані при збройних силах,
- «незалежні» журналісти [8].

Усі ці особи належать до цивільних і перебувають під захистом Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни 1949 року і Додаткового

протоколу І 1977 р. Проте, воєнні кореспонденти мають подвійний статус (журналісти, прикомандировані до збройних сил (акредитовані), на відміну від незалежних професійних журналістів, які мають статус цивільних осіб, виконують в умовах збройного конфлікту професійну діяльність, і перебувають під захистом МПП. На журналістів, які перебувають у небезпечних професійних відрядженнях у районах збройного конфлікту, поширюється захист, що надається цивільним особам. Іноді виокремлюють безпосередньо військових журналістів (журналісти військових ЗМІ).

Слід згадати також Рекомендації СМ/Rec(2011)7 і СМ/REC(2016)4, «Про захист свободи вираження поглядів та інформації в кризові часи» КМРС, Рекомендації ПАРЕ «Засоби масової інформації і тероризм» №1706 (2005) і Резолюцій ПАРЕ «Свобода преси й умови роботи журналістів у зонах конфліктів» № 1438 (2005), «Захист безпеки журналістів та свободи медіа в Європі» № 2035 (2015), Декларації КМРС «Щодо захисту та сприяння розслідувальній журналістиці» і т.д.

Загалом стосовно захисту журналістів й інших медіаучасників (цивільних осіб) в умовах конфліктів фундаментальними є такі аспекти: –захист фізичної безпеки журналістів; – права й умови роботи журналістів, які працюють в умовах конфліктів і тиску; – розслідування. Відповідно держави зобов'язані зосереджувати свої зусилля на розробці планів зміцнення захисту журналістики, впровадження міжнародних стандартів, посилювати механізми моніторингу, що сприятимуть захисту журналістів та інших медіаучасників і боротьбі з безкарністю осіб, які вчиняють злочини проти них. Важливою є діяльність професійних медійних організацій, які особливо відслідковують всі порушення рф законів і звичаїв ведення війни в Україні, задля притягнення винних до відповідальності і відшкодування заподіяних збитків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Малинка В. Як Франція бореться з фейками: деталі ухвалених законів. URL: <https://www.google.com/search?q>.
2. Вовк В. Фейки як загроза національній безпеці в умовах гібридної війни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2022. №2 (24). С.80-85.
3. Psychological Defence Agency. URL: <https://www.mpf.se/en/>.
4. Центр протидії дезінформації при РНБО. URL: <https://cpd.gov.ua/category/reports/#>; <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/5708.html>.
5. Кримінально-правовий захист професійної діяльності журналістів / авт. колектив: М. Антонюк, В. Жмудь, П. Заруба та ін. Рада Європи, 2021.
6. Міжнародне гуманітарне право. Довідник для журналістів /М.М. Гнатівський, Т.Р. Короткий, Н.В. Хендель. 2-ге вид. Од., 2015. 92 с.

7. Камінська Н., Шаптала Н. *Порушення прав журналістів в умовах збройних конфліктів. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану*: кол. монографія/ Інст. законод. Верховної Ради України. Київ, 2022. С.150-171.

8. Короткий Т.Р., Хендель Н.В. *Захист журналістів під час збройного конфлікту*. URL: https://ukrainepravo.com/international_law/public_international_law/zakhyst-zhurnalistiv-pid-chas-zbroynogo-konfliktu/

Юдіна Г.І.

викладач кафедри іноземних мов,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКА РАДА В ІНСТИТУЦІЙНОМУ МЕХАНІЗМІ ЄС

Інституційний механізм Євросоюзу має складну конструкцію, яка відбиває поступовий характер розвитку європейської інтеграції. Основу його організаційної структури складають Європейський парламент, Європейська рада, Рада, Комісія, Суд, Європейський центральний банк, Рахункова палата. Їх повноваження визначені в установчих договорах та актах про внесення змін і поправок до них [1, с.167-168].

Довгий час Європейська рада займала окреме місце в системі інституційного механізму європейської інтеграції. Цього органу не було у переліку інститутів Європейського співтовариства і Євросоюзу (ст. 5 Договору про Євросоюз, ст. 7 Договору про заснування Європейського співтовариства).

Лісабонські договори віднесли Європейську раду до інститутів Союзу і розширили її повноваження. Європейська рада є органом стратегічного планування розвитку європейської інтеграції та дає Союзу необхідні імпульси для розвитку та визначає його загальні політичні орієнтири і пріоритети (ст. 15.1 ДЄС), які, як правило, містяться у висновках, що не мають обов'язкової сили. Їхній пріоритет обумовлений тим, що вони ухвалюються вищими посадовими особами держав-членів і тому мають бути імплементовані іншими інститутами ЄС.

До Європейської ради входять керівники держав або урядів держав -членів, її голова та голова Комісії. За домовленістю їх можуть супроводжувати по одному міністру і один з членів Комісії У її роботі приймає участь Високий представник Союзу у закордонних справах і політики безпеки [1, с.175].

Основні напрямки діяльності Європейської ради стосуються стратегічного планування розвитку Союзу, зовнішньополітичної сфери, ухвалення актів та врегулювання суперечок між державами-членами Європейського Союзу. Так, Європейська Рада може вирішувати суперечки між державами-членами, пов'язані

з небажанням когось з них підтримати рішення, ухвалені кваліфікованою більшістю Ради (ст. 31.2 ДЄС).

Європейська рада наділена достатньо широкими повноваженнями з ухвалення актів. Більшість актів Європейської ради ухвалюється у формі рішень, що носять обов'язковий характер, проте не можуть бути законодавчими актами, увалюватись з метою уніфікації чи гармонізації внутрішнього законодавства держав-членів.

Переважна більшість повноважень Європейської ради зосереджена у зовнішньополітичній сфері. Своїми рішеннями вона встановлює стратегічні інтереси, фіксує цілі і визначає загальні орієнтири Союзу у сфері СЗППБ та інших сферах, які відносяться до зовнішньополітичної діяльності (статті 22 та 26 ДЄС) [1, с.176].

Європейська рада вирішує організаційні питання. Вона встановлює квоти держав-членів при виборах до Європарламенту (ст. 14.2 ДЄС), визначає порядок ротації держав-членів при призначенні членів Комісії (ст. 244 ДФЄС), висуває кандидатуру на посаду голови Комісії (ст. 17.7 ДЄС), призначає Високого представника Союзу у закордонних справах і питаннях безпеки (ст. 18.1 ДЄС), поширює повноваження Європейської прокуратури на тяжкі злочини транскордонного характеру (ст. 86.4 ДФЄС) та ін.

Під керівництвом Європейської ради здійснюється перегляд положень установчих договорів (ст. 48 ДЄС).

Європейська рада визначає критерії вступу до Союзу (ст. 49 ДЄС), а також орієнтири для переговорів про вихід з ЄС (ст. 50.2 ДЄС).

Поява Європейської ради в інституційному механізмі ЄС зумовлена необхідністю визначати перспективи розвитку інтеграції, надавати Союзу спонукального імпульсу до розвитку і ухвалювати рішення у сфері зовнішньої політики і політики безпеки.

Європейська рада – це найвищий політичний інститут, який за своїм статусом і повноваженнями подібний до глави держави: у ньому залежно від ситуації проявляється колегіальна (Європейська рада у повному складі) або індивідуальна (Голова Європейської ради) природа.

Сьогодні вже лунають тези щодо майбутніх змін в інституційному механізмі Євросоюзу, особливо щодо необхідності реформування структури прийняття рішень в Європейській Раді [2].

Розширення знову на порядку денному, і ЄС має "історичний обов'язок" думати про нові політичні зв'язки, які він може побудувати з сусідніми країнами. Інституційні зміни потребують часу і несуть високі політичні ризики,

стверджуючи, що, враховуючи поточну гостру політичну кризу, зараз не найкращий час для перегляду договорів [3].

Заклик до реформування ЄС поки що зустрічає опір - особливо з боку східних та скандинавських країн-членів, але Берлін впевнений, що консенсус щодо реформування ЄС може бути досягнутий [4].

Європейська рада вирішує широкий спектр важливих питань, спрямованих на уточнення і доповнення норм установчих договорів, а саме: схвалювати напрями розвитку ЄС, здійснювати реформування інституційного механізму Союзу, вирішувати кадрові питання та питання місцезнаходження інститутів і органів ЄС, запроваджувати критерії відповідності щодо вступу до ЄС країн-кандидатів, визначати коло країн, яким буде надано право вступу до Союзу, і граничні строки набуття ними членства, визначати критерії, у рамках яких відбуваються переговори і укладаються угоди про вихід держави зі складу ЄС, здійснювати довгострокове планування союзного бюджету, визначати перелік і зміст антикризових дій тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейське право: право Європейського Союзу. Підручник. Книга 1. За ред.- В. Муравйова - Київ, Ін Юре, 2015, с. 168-173.
2. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3568103-rada-es-pogodzuetsa-z-nimeccinou-potribni-reformi-strukturi-prijnatta-risen.html>
3. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/6/7151952/>
4. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/11/28/7151410/>

Гордек Г. О.

*аспірант кафедри міжнародного права,
НН Інститут міжнародних відносин*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

63

ГЕНЕЗА ПРАВА НА МИРНЕ ВОЛОДІННЯ МАЙНОМ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ КОНВЕНЦІЇ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право на мирне володіння майном є сталим терміном, що незмінно асоціюється з формулюванням цього права у Європейській конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ), хоч змістовно воно закріплене і в інших міжнародних договорах регіонального рівня. ЄКПЛ встановила своєрідний стандарт формулювання права на мирне володіння майном і те, якою є генеза включення цього права до ЄКПЛ, пояснює його міжнародно-правове значення та особливу вагомість у спектрі інших прав людини, закріплених на європейському рівні.

У розгляді генези права на мирне володіння майном у ЄКПЛ найбільшим примітним є те, що право на мирне володіння майном не було включено до першої редакції ЄКПЛ, яка була підписана у Римі 4 листопада 1950 року. Це було одне з найбільш суперечливих питань, щодо якого відбувалось дуже багато обговорень між представниками різних країн. Це засвідчено у так званому «звіті Тейтгена», який детально аналізує у своїй праці учений Френкі Маккарті.

Так, у рамках розробки положень ЄКПЛ функціонував комітет, до складу якого входили політичні та юридичні делегати від кожної з держав-членів Ради Європи. Основною ціллю комітету було визначення стратегічних напрямів ЄКПЛ: які саме права вона включатиме, у якому обсязі. На момент обговорення проєкту Першого протоколу до ЄКПЛ цей комітет очолював доповідач М. П'єр-Анрі Тейтген, за прізвищем якого й називається звіт.

«Звіт Тейтгена» включає протоколювання думок делегатів, висловлених щодо включення права власності як окремого права людини до ЄКПЛ. Аргументи проти включення права власності були різноманітними.

По-перше, включення права власності до ЄКПЛ було ідеологічно суперечливим, оскільки природа ЄКПЛ на той момент була як міжнародного договору, присвяченого громадянським і політичним правам. Право ж власності за своєю природою входило до блоку економічних та соціальних прав.

По-друге, ідеологічні складнощі виникали у зв'язку з відмінністю правових систем різних держав-членів, де право власності регулювалось дуже відмінно як цивілістична категорія, а не право людини. З іншого боку, багато делегатів

вважали, що право власності є фундаментальним правом, необхідним для повноцінного розвитку людини та реалізації інших її прав, наприклад, права на житло.

По-третє, дискусія щодо включення права власності до ЄКПЛ мала високий ступінь політизації та була не стільки боротьбою юридичних сенсів, скільки демонстрацією наявності протистояння між капіталістичними та комуністичними поглядами. Питання права власності було каменем спотикання, оскільки «священна непорушність» права власності у капіталізмі сприймалася як ворожа ідеологія для комунізму, побудованого на масовій експропріації майна та його розподілі. Почасти як прихильники комуністичних тез, так і прихильники капіталістичних поглядів зустрічались навіть в рамках делегацій від однієї країни – що призводило до відсутності єдності делегатів та неможливості відстоювання єдиної позиції від тієї чи іншої держави-члена Ради Європи.

Консенсус щодо цього питання досягався протягом 2 років, і 20 березня 1952 року у Парижі, держави-члени Ради Європи підписали Додатковий протокол до ЄКПЛ, який після появи інших протоколів почасти почали називати Першим протоколом до ЄКПЛ. У ньому право власності як право людини було врегульовано першочергово – у першій статті.

У статті п'ятій Першого протоколу зазначалось, що положення його статей, які встановлюють права людини, розглядаються як додаткові статті ЄКПЛ, всі положення якої застосовуються відповідно. Таким чином, право на мирне володіння попри пізніше закріплення та закріплення не в основному тексті ЄКПЛ, є такою ж частиною ЄКПЛ, як і будь-яке інше право з не менш вагомою та юридично-зобов'язуючою для підписантів природою. У силу Перший протокол до ЄКПЛ вступив через 2 роки, у 1954 році, після набрання перших 10 ратифікацій. Наразі Перший протокол підписаний усіма державами-членами Ради Європи, яких на даний момент є 46. Вступив у силу він для 44 держав-членів Ради Європи, оскільки Швейцарія та Монако досі його не ратифікували, що на загальному фоні не є вагомим показником.

Таке встановлення права на мирне володіння майном на регіональному рівні здійснювалось на основі прийнятої кількома роками раніше, у 1948 році, Загальної декларації прав людини (далі – ЗДПЛ). Стаття 17 ЗДПЛ передбачала, що кожен має право володіти своїм майном одноосібно чи разом з кимось, а також ніхто не може бути свавільно позбавлений власності. На даний момент ЗДПЛ вважається міжнародним документом, що має звичаєвий характер у міжнародному праві, а, відтак, є обов'язковою для суб'єктів міжнародного права. Однак, на момент підписання ЄКПЛ, як і на момент підписання Першого протоколу, ЗДПЛ була лише декларативним документом рекомендаційного характеру, прийнятим резолюцією Генеральної Асамблеї ООН. Відтак, сформульоване в ній право володіння майном стало не обов'язковою нормою, а керівною моделлю для розширеного закріплення вже у ЄКПЛ як міжнародному договорі.

Важливо зазначити, що таке закріплення відбулось саме через формулювання «право на мирне володіння майном», а не просто «право на володіння майном» чи «право власності». Тут необхідно розуміти, що право власності – це в першу чергу цивілістичний концепт. ЄКПЛ спрямована ж на встановлення прав людини як

окремих міжнародно-правових конструкцій. Тому формулювання «право на мирне володіння майном» акцентує нашу увагу на цьому праві саме як на праві людини, а не як на праві у рамках цивілістичного регулювання.

Крім того, таке формулювання сповна передає міжнародно-політичну обстановку, в якій воно створювалось. На той момент, а це 1952 рік, Європа все ще перебувала в болочому процесі відновлення після Другої світової війни й держави-члени Ради Європи прагнули створити всі запобіжники для неповторення такої масштабної трагедії. Тому видається обґрунтованим та логічним, що в такому історичному контексті вагомість мало не просто право на володіння майном, а саме право на мирне володіння.

Власне, саме таке термінологічне визначення звертає на себе нашу особливу увагу у контексті повномасштабної війни на території України внаслідок неспровокованої збройної агресії Російської Федерації. Адже реалії демонструють, що у встановленому праві на мирне володіння майном аспект миру виявився не лише термінологічним зворотом, а обов'язковою умовою реалізації такого права, що потребує окремого дослідження.

Таким чином, генеза права на мирне володіння майном у ЄКПЛ свідчить про те, що дане право стало «першопроходцем» серед економічних та соціальних прав людини, які були поставлені в один ряд з громадянськими та політичними правами в рамках ЄКПЛ. Включення зазначеного права людини до ЄКПЛ було тривалим та супроводжувалось палкими дискусіями делегатів від держав-членів Ради Європи через наявність не лише юридичних відмінностей у регулюванні цивілістичної категорії права власності у кожній окремі країні, а й ідеологічно-політичних протиріч між розробниками. Внаслідок цього право на мирне володіння майном було закріплено не в основному тексті ЄКПЛ, а пізніше, в Додатковому протоколі до ЄКПЛ, що ніяким чином не відобразилось на імперативності цих положень для держав-підписантів. Крім того, включення права на мирне володіння майном до ЄКПЛ стало продовженням закріплення права володіння майном у ЗДПЛ, де воно вже було закріплене раніше, але вже у формі міжнародно-правового зобов'язання регіонального рівня. Також у формулюванні цього права відобразились післявоєнні наративи забезпечення миру, тому цей термін в розумінні ЄКПЛ наразі відомий нам саме як «право на мирне володіння майном».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська конвенція з прав людини. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. McCarthy Frankie. Article One of the First Protocol to the European Convention on Human Rights: the evolution of a right in Europe and the United Kingdom. PhD thesis. 2010. 303 p. URL: <https://theses.gla.ac.uk/2153/1/2010mccarthyphd.pdf>
3. Travaux preparatoires de l'article 1er du premier Protocole additionnel a la Convention europeenne des Droits de l'Homme (couvre une periode s'achevant le 8 septembre 1949. 1976. URL:

[https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH\(76\)36-EN1190643.pdf](https://www.echr.coe.int/LibraryDocs/Travaux/ECHRTravaux-P1-1-CDH(76)36-EN1190643.pdf)

4. Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. 1952. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b38317.html>

5. Chart of signatures and ratifications of Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 009). URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=009>

6. Загальна декларація прав людини. 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

Табачук Н. П. Правові аспекти застосування інституту відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення конкурентного законодавства у Європейському Союзі

Табачук Н. П.

аспірант кафедри порівняльного і європейського права,

НН Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

67

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ КОНКУРЕНЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Статті 101 і 102 Договору про функціонування Європейського Союзу (далі – ДФЄС) містять основоположні норми конкурентного законодавства ЄС [1]. Порушення цих норм можуть набувати різних форм, таких як антиконкурентні узгоджені дії та зловживання домінуючим становищем та завдати різних видів шкоди. Штучно завищені ціни та втрачена вигода є лише двома прикладами конкретної шкоди, яка може бути заподіяна особам внаслідок порушення вищезазначених статей.

Так, у 1973 році Суд Європейського Союзу (далі – Суд ЄС) постановив, що норми конкурентного законодавства ЄС «створюють прямі права для заінтересованих осіб, які національні суди повинні захищати» [2]. У 2001 році, у справі *Courage and Crehan* Суд ЄС встановив принцип, згідно з яким «повна ефективність статті 85 Договору (тепер стаття 101 ДФЄС) і, зокрема, практичний ефект заборони, викладеної в статті 85(1) (тепер стаття 101(1) ДФЄС), був би під загрозою, якби будь-яка особа не могла вимагати відшкодування шкоди, завданої їй угодою або поведінкою, що може обмежити чи спотворити конкуренцію» [3].

Проте особи, особливо малі та середні підприємства і споживачі, все ще стикалися з практичними проблемами щодо отримання такої компенсації, оскільки реалізація права на отримання компенсації згідно із законодавством ЄС залежала від різноманітних правових рамок держав-членів, що ускладнювало реалізацію права на компенсацію.

У 2013 році Європейська комісія запропонувала директиву, яка усуне основні перешкоди для ефективної компенсації та гарантує мінімальний захист для громадян і підприємств на території ЄС. Після прийняття в рамках звичайної законодавчої процедури Директива № 2014/104/ЄС від 26.11.2014 щодо деяких правил, що регулюють відносини відшкодування шкоди відповідно до національного законодавства за порушення положень законодавства про конкуренцію в державах-членах і Європейському Союзі (далі – Директива) набула

чинності 26.12.2014 [4]. Усі держави-члени ЄС імплементували Директиву у свої національні правові системи до 2018 року [5].

З моменту ухвалення Директиви Суд ЄС продовжував відігравати вирішальну роль у формуванні практики для приватних позовів про відшкодування шкоди в рамках ЄС. Так, у ряді запитів на преюдиціальне рішення, зроблених національними судами держав-членів ЄС, Суд ЄС розтлумачив важливі правові аспекти у цій сфері.

Одне з ключових роз'яснень у цьому відношенні стосується справи *Cogeco Communications* [6]. У цій справі Суд ЄС відповів на важливі питання щодо сфери застосування Директиви у часі і зв'язку між статтею 102 ДФЄС та національними правилами щодо строків давності. Хоча він підтвердив, що Директива не була застосовна *ratione temporis*, Суд ЄС виділив елементи для аналізу відповідності певних строків давності у національних правових системах законодавству ЄС про конкуренцію та принципу ефективності. Ці елементи стосуються загальної оцінки тривалості строку давності, його початкової точки та можливості призупинення або переривання. Рішення Суду ЄС у справі *Cogeco Communications* сприяє тому, щоб жертви порушень законодавства ЄС про конкуренцію мали достатньо часу, щоб звернутися до відповідного судового органу.

У справі *Skanska Industrial Solutions and Others* [7] Суд ЄС виніс також вагоме рішення. Ця справа стосувалася картелю, за який фінський вищий адміністративний суд оштрафував сім асфальтних компаній, що, у свою чергу, призвело до подачі позовів про відшкодування шкоди проти правонаступників юридичних осіб, які брали участь у змові. У цих позовах про відшкодування шкоди Верховний суд Фінляндії звернувся до Суду ЄС з питаннями про те, хто несе відповідальність за порушення законодавства ЄС про конкуренцію. У своїй відповіді Суд ЄС постановив, що коли компанії, які брали участь у порушенні законодавства ЄС про конкуренцію, придбаваються іншими компаніями, які ліквідували попередні компанії та продовжили свою комерційну діяльність, компанії-покупці можуть нести відповідальність за шкоду, заподіяну картелем, про який йдеться. У будь-якому випадку, рішення Суду ЄС у справі *Skanska Industrial Solutions and Others* допомагає жертвам порушення законодавства ЄС про конкуренцію, отримати відшкодування шкоди, якої вони зазнали внаслідок такого порушення, також від юридичних та/або економічних правонаступників.

Інше важливе рішення Суду ЄС було винесено у справі *Otis and Others* [8]. Це рішення посилює право жертв ефективно вимагати відшкодування заподіяної шкоди у фактично складних справах. У справі *Otis and Others* державний орган подав позов про відшкодування шкоди проти членів картелю на ринку ліфтів та ескалаторів. Згідно із своєю політикою розвитку житлового будівництва, цей державний орган надав позики за зниженими відсотковими ставками будівельним компаніям, які купували відповідні ліфти та ескалатори. Позов про відшкодування шкоди ґрунтувався на аргументі, що державний орган міг би вигідніше інвестувати частину фінансування за відсутності картелю. Цей аргумент порушив питання щодо того чи дійсно стверджувана шкода була заподіяна діяльністю картелю. У своїй відповіді на преюдиціальний запит Суд ЄС дійшов висновку, що національні норми щодо причинно-наслідкового зв'язку не можуть *a priori*

позбавити будь-якої особи права звернутися до судового органу із позовом про відшкодування такої шкоди. Крім того, Суд ЄС роз'яснив, що цей висновок також має застосовуватися навіть у випадках коли особа не була діючим постачальником або клієнтом на відповідному ринку, але постраждала від діяльності картелю.

Інша справа *Tibor-Trans* [9] порушила важливі питання щодо юрисдикції відповідно до Регламенту (ЄС) № 1215/2012 про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних та комерційних справах (далі – Регламент), зокрема стосовно тлумачення «місця, де сталася подія, що заподіяла шкоду». Суд ЄС розрізняв безпосередні наслідки порушення статті 101 ДФЄС та подальші наслідки, які можуть настати практично будь-де. Суд ЄС постановив, що шкода, яка є результатом додаткових витрат, понесених через штучно високі ціни, є прямою шкодою, яка підпадає під першу категорію, яка, в принципі, забезпечує основу для юрисдикції судів держави-члена ЄС, в якій це сталося. Крім того, Суд ЄС зазначив, що статтю 7(2) Регламенту слід було тлумачити як таку, з якої випливає, що в позові про відшкодування шкоди, заподіяної порушенням, що складається, серед іншого, із узгоджених дій щодо ціноутворення та підвищення валової ціни, поняття «місце, де сталася подія, що заподіяла шкоду» охоплює місце, де розташований ринок, на якому відбулося відповідне порушення, тобто місце, де ринкові ціни були спотворені та де, як стверджує жертва, вона зазнала цієї шкоди, навіть якщо позов подано проти учасника картелю, з яким ця жертва не встановлювала договірних відносин.

Таким чином, зазначене рішення Суду ЄС допомагає жертвам порушень законодавства ЄС про конкуренцію тим, що дозволяє непрямим покупцям за певних обставин вимагати відшкодування шкоди у судах держав-членів, де вони здійснили відповідні закупівлі.

Отже, хоча ефективність імплементаційних заходів стосовно Директиви значною мірою залежить від їх фактичного впровадження національними судами, наразі уже можна дійти висновку, що права жертв порушень законодавства про конкуренцію були суттєво посилені в усіх державах-членах ЄС не в останню чергу завдяки практиці Суду ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union - Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.

2. Case 127-73. Judgment of the Court of 27 March 1974. *Belgische Radio en Televisie and société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs v SV SABAM and NV Fonior*. Reference for a preliminary ruling: *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel - Belgium*. BRT-II. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?&num=C-127/73>.

3. Case C-453/99. Judgment of the Court of 20 September 2001. *Courage Ltd v Bernard Crehan and Bernard Crehan v Courage Ltd and Others*. Reference for a preliminary ruling: Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division) - United

Kingdom [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61999CJ0453>.

4. Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0104>.

5. Commission staff working document on the on the implementation of Directive 2014/104/EU of the European Parliament and of the Council of 26 November 2014 on certain rules governing actions for damages under national law for infringements of the competition law provisions of the Member States and of the European Union [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2413.

6. Case C-637/17. Judgment of the Court (Second Chamber) of 28 March 2019. Cogeco Communications Inc v Sport TV Portugal SA and Others. Request for a preliminary ruling from the Tribunal Judicial da Comarca de Lisboa [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX:62017CJ0637>.

7. Case C-724/17. Judgment of the Court (Second Chamber) of 14 March 2019. Vantaan kaupunki v Skanska Industrial Solutions Oy and Others. Request for a preliminary ruling from the Korkein oikeus [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/ALL/?uri=CELEX:62017CJ0724>.

8. Case C-435/18. Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 12 December 2019. Otis Gesellschaft m.b.H. and Others v Land Oberösterreich and Others. Request for a preliminary ruling from the Oberster Gerichtshof [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:62018CJ0435>.

9. Case C-451/18. Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 29 July 2019. Tibor-Trans Fuvarozó és Kereskedelmi Kft. v DAF TRUCKS N.V. Request for a preliminary ruling from the Győri Ítéltábla [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:62018CJ0451>.

Чечулін М. В. До питання актуальності правового регулювання фактичних шлюбних відносин в європейському праві

Чечулін М. М.

аспірант кафедри міжнародного приватного права,

НН Інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

71

ДО ПИТАННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФАКТИЧНИХ ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРАВІ

Постановка проблеми. У світлі останніх подій перед суспільством постають нові виклики, що потребують нагального вирішення. Особливе значення такі проблеми мають для правничої науки, адже саме право покликано врегульовувати правовідносини громадян відповідного до їх потреб. В даному контексті особливого значення набуває така правнича галузь, як сімейне право. Досить довгий час сімейне право особливо не зазнавало змін, однак трансформації, що відбуваються в сучасному суспільстві, особливо у сфері сімейних правовідносин, зумовили активний процес реформації сучасного національного та міжнародного сімейного права. Суттєву роль в цьому процесі грає вирішення питання правового регулювання фактичних шлюбних відносин, адже ця проблема стає все більш актуальною, зокрема, в європейських країнах, в тому числі, і в Україні.

Виклад основного матеріалу. Загалом проблема правового регулювання фактичних шлюбних відносин не є новою для юриспруденції. З давніх часів поряд традиційним шлюбом завжди паралельно існували так звані «фактичні шлюбні відносини». У різний час, звичайно, вони звичайно називались по-різному від «конкубітату» у Давньому Римі до так званого «дикого шлюбу» у деяких європейських країнах у ХІХ-ХХ ст.. Однак незважаючи на численні згадування таких неформальних правовідносин у європейському праві, вони, до недавнього часу, фактично перебували у «сірій зоні». Ситуація почала поступово змінюватись лише в останній чверті ХХ ст.

Ціла низка європейських країн протягом останніх 35 років почала визнавати фактичні шлюбні відносини на законодавчому рівні. Передусім, це такі країни як Швеція, Данія, Нідерланди, Бельгія, Франція, Велика Британія та деякі інші. Загалом фактичні шлюбні відносини отримали своє визнання у правовому полі цих європейських країн у формі цивільного чи зареєстрованого партнерства, що вбачається найбільш логічним з точки зору законодавця та є домінуючим підходом для вирішення вищезгаданої правової проблеми у європейській правовій парадигмі. Однак поряд з цим, виникає ряд питань щодо єдності правозастосування, умов реєстрації такого партнерства, статті, громадянства

партнерів, їх прав та обов'язків в різних країнах Європи. Крім того, деякі європейські національні правопорядки ще досі не легалізували чи обмежено легалізували такі правовідносини, що також призводить до певних правових колізій, зокрема щодо партнерств, ускладнених іноземним елементом.

Задля вирішення даної проблеми та інших проблем, що постають перед європейським сімейним правом у 2004 році була заснована Комісія з Європейського сімейного права. До її складу входять провідні фахівці з сімейного права з різних країн Європи, які активно досліджують нагальні питання гармонізації як національного так і міжнародного сімейного права. Одним із пріоритетних напрямків діяльності Комісії є саме вироблення загальних рекомендацій щодо покращення правового регулювання фактичних шлюбних відносин на європейських теренах. Так, у 2019 році Комісією було підготовлено та опубліковано «Принципи європейського сімейного права про право власності, утримання та спадкування щодо партнерів, які знаходяться у фактичних шлюбних союзах» [1]. Крім того, висновки Комісії були враховані під час ухвалення Регламенту ЄС №2016/1104 щодо розширеного співробітництва у сфері юрисдикції, правозастосування, визнання та виконання судових рішень у справах по майнових спорах у зареєстрованих партнерствах [2]. Ухвалення даного нормативно-правового акту є першим вагомим кроком щодо правового регулювання фактичних шлюбних відносин на рівні ЄС. Безумовно, винесення на порядок денний питання правового регулювання фактичних шлюбних відносин на наднаціональному рівні є суттєвим досягненням країн ЄС, однак існує ще досить багато аспектів, які потребують подальшого удосконалення. Зокрема шляхом доповнення та ухвалення нових Регламентів ЄС та винесення питання правового регулювання фактичних шлюбних відносин на розгляд Гаазької конференції з міжнародного приватного права. До того ж, вбачається важливим запровадження та визнання правового інституту зареєстрованого партнерства або фактичного союзу в національному праві всіх європейських країн. У вирішенні цього питання може суттєво допомогти правова компаративістика та рецепція успішного правового досвіду деяких провідних країн. Найбільш ефективним та новітнім у цьому контексті вбачається досвід правового регулювання фактичних шлюбних відносин у формі цивільного партнерства за законом у Великій Британії [3] та досвід правового регулювання фактичних шлюбних відносин у договірному порядку у Німеччині [4].

Варто також зазначити, що питання правового регулювання фактичних шлюбних відносин також є суттєвим і для України, як європейської країни, так і з урахуванням процесу інтеграції української держави з ЄС. Особливого значення акцепція фактичних шлюбних відносин на законодавчому рівні набуває для України саме зараз, як у рамках адаптації вітчизняного законодавства до *acquis* ЄС, так і з урахуванням проблеми порушення прав значного кола осіб на фоні війни та вимушеної евакуації великої кількості громадян до європейських країн. Саме тому, у березні 2023 року до Верховної Ради України було подано законопроект № 9103 щодо запровадження в Україні правового інституту зареєстрованого партнерства [5], який хоч і потребує подальшого доопрацювання,

але загалом цілком відповідає основним європейським тенденціям щодо правового регулювання фактичних шлюбних відносин.

Висновки. Спираючись на вищевикладене, цілком можна констатувати, що питання правового регулювання фактичних шлюбних відносин є однією з пріоритетних проблем у європейському праві, а також є актуальним для України, зокрема в умовах збройної агресії РФ проти України та в рамках прискореного плану дій держави щодо вступу України до ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Katharina Boele-Woelki, Frederique Ferrand, Cristina Gonzales Beilfuss, Maarit Jänterä-Jareborg, Nigel Lowe, Dieter Martiny, Velina Todorova. Principles of European Family Law Regarding Property, Maintenance and Succession Rights of Couples in de facto Unions. 1st Edition. Intersentia, UK, 2019.
2. Council Regulation (EU) 2016/1104 of 24 June 2016 implementing enhanced cooperation in the area of jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of the property consequences of registered partnerships [Web-resource]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32016R1104>.
3. Чечулін М. Цивільне партнерство як форма фактичних шлюбних відносин (на прикладі законодавства Великої Британії). Часопис Київського університету права, Київ, №3/ 2021. С. 323-329.
4. Чечулін М. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин за договором партнерства у праві Німеччини. Українській часопис міжнародного права, Київ, №1/2022. С. 46-51.
5. Проект Закону України «Про інститут зареєстрованих партнерств» №9103 від 13.03.2023 року [Електронний ресурс]. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41497>.

Колеснік М. С.
студент 4 курсу,
Факультет міжнародних відносин,
Львівський національний
університет імені Івана Франка

ЯК ТРИБУНАЛ ЗА ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЗМІНЮЄ ООН?

Безпрецедентна та жорстока атака росії на українську територіальну цілісність та суверенітет у 2014 році згодом переросла у повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року. Цей акт агресії викликав обурення міжнародної спільноти та породив багато дискусій щодо відповідальності росії за такі дії. І все ж, квітень 2023 року, тобто через 13 місяців відважного українського супротиву, відзначився головуванням росії в Раді Безпеки ООН. Така ситуація, коли агресор стає головою міжнародного органу, основним завданням якого є підтримка міжнародного миру, ставить під питання не лише функціонування ООН, а й концепцію відповідальності держави в цілому.

Ідея Спеціального трибуналу за злочин агресії (англ. - *the Special Tribunal for the Crime of Aggression*, або *STCoA*) стала основою для детального теоретичного доробку як серед західних авторів (Д. Шеффер, Т. Данненбаум, Р. Гамільтон, Г. Коррель, А. Р. Корачіні), так і вітчизняних юристів-міжнародників (В. Мицик, І. Торончук, М. Смирнов та О. Скрильник).

У своєму дослідженні ми хочемо розглянути взаємозв'язок двох процесів: реформування ООН та створення STCoA. Для цього варто дослідити кожен із цих процесів у різних площинах.

По-перше, виділимо такі три елементи STCoA: його функціональний та операційний аспекти, а також процедуру створення.

Відтак, функціональний аспект STCoA полягає у його виключній юрисдикції за предметним характером, тобто за злочин агресії. Оскільки жодна інша існуюча судова інстанція поки що не здатна забезпечувати розслідування та розгляд саме цього питання в судовому порядку, в міжнародному праві утворилось те, що Т. Данненбаум називає “юрисдикційною прогалиною” [1].

Операційним же аспектом ми називатимемо ту юридичну базу, на якій буде засновано Трибунал. Було висловлено декілька ідей щодо того, що саме має слугувати правовою основою трибуналу – міжнародна угода між Україною та

ООН, Україною та ЄС, Україною та Радою Європи, міждержавна угода чи навіть національне законодавство України. На нашу думку, найбільш оптимальним варіантом була би угода між ООН та Україною.

Щодо процедури утворення STCoA, то перевага надеться міжнародною спільнотою санкції ООН у вигляді спеціальної резолюції Генеральної Асамблеї [2, с. 3]. Це пояснюється багатьма факторами, зокрема забезпечення легітимності трибуналу та обходом права вето росії в РБ ООН. Але це також той логічний зв'язок між Трибуналом та ООН, з якого починається дискусія щодо реформи останньої.

Найближче до такої моделі, що ми можемо отримати, це втілити в життя ідею, запропоновану Послом Г. Коррелем, що STCoA має бути створено за прикладом Спеціального суду для Сьєрра-Леоне (SCSL), попередньо отримавши санкцію від ГА ООН, як показано у справі Надзвичайних палат у судах Камбоджі (ECCC) [3].

По-друге, процес реформування ООН будемо розглядати у таких трьох площинах: питання повноважень між ГА та РБ ООН, реформа Ради Безпеки та, зрештою, процедурні питання. Спробуємо утворити логічний зв'язок між ними та елементами STCoA, описаними вище.

Розподіл функцій між Генеральною асамблеєю та Радою Безпеки ООН відмічається тим, що перша надає рекомендації, а друга - приймає фактичні рішення. Як підтвердив Міжнародний суд ООН у *Certain Expenses Case*, Асамблея не має можливості вживати примусових заходів, що є виключною прерогативою Ради Безпеки [4], тобто вимушений обхід РБ ООН, спричинений його неефективністю, у питанні створення Трибуналу, продовжує процедуру загалом та має наслідком посилення роботи дипломатів на майданчику саме ГА для забезпечення відповідних результатів голосування щодо резолюції на підтримку створення Трибуналу. Відтак, йдеться про посилення ролі Асамблеї як репрезентативного органу світового співтовариства та такого, що ще не втратив (на відміну від Ради Безпеки) кредит довіри серед політиків та вчених. Ми вважаємо, що посилення ролі Асамблеї є неминучим і відіб'ється в перерозподілі повноважень між нею та РБ у вигляді поправок до Статуту ООН і зміни практики МС ООН.

Що ж стосується реформи власне Ради Безпеки, то ця тема давно вже є предметом дискусій як серед політиків, так і серед науковців. Йдеться про три речі: розширення складу постійних та непостійних членів РБ, перегляд поняття права вето та виключення росії зі складу РБ. З цього приводу принагідно згадати резолюцію ГА від 26 квітня 2022 р., яка вимагає скликати засідання Генеральної Асамблеї щоразу, коли в Раді Безпеки накладається вето [5]. Але в такому випадку право вето втрачає свою функцію, а отже - стає неефективним. І саме у процесі дискусій щодо міжнародної відповідальності росії за злочин агресії це було дуже яскраво проілюстровано. А відтак, більш динамічна робота в цьому напрямку може призвести до змінень положень Статуту ООН щодо роботи РБ.

Як уже було зазначено, сама процедура утворення механізму сприяння міжнародному правосуддю за злочин агресії в рамках ООН є тривалою і ресурсно затратною, а відтак функція підтримки міжнародного миру та безпеки, закріплена Статутом ООН, стає фактично деклараторною. У випадку з Україною та злочином агресії проти неї це особливо відчутно, оскільки відповідно до Римського Статуту, МКС може розлідувати (і розслідує!) воєнні злочини, злочини проти людяності і злочин геноциду, але залишає згадану “юрисдикційну прогалину” щодо злочину агресії. Проф. У. Хетувей пропонує паралельно із створенням STCoA продовжити роботу над поправками до Римського Статуту в галузі виключної юрисдикції [2], а М. П. Шарф припускає, що роль і повноваження ГА ООН мають бути трансформовані в більш активні – наприклад, щодо процедури передачі справ відповідно до положень статті 13 Римського статуту [6].

Роблячи висновок із вищесказаного, висловимо тезу про те що, створення STCoA ми розглядаємо не як ізольоване явище в міжнародному праві, а скоріше - як момент прискорення давно розпочатих реформаторських процесів, зокрема і в ООН.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Mechanisms for Criminal Prosecution of Russia’s Aggression Against Ukraine. Tom Dannenbaum. Just Security. 2022. URL: <https://www.justsecurity.org/80626/mechanisms-for-criminal-prosecution-of-russias-aggression-against-ukraine/>
2. Letter dated 12 August 2022 from the representatives of Latvia, Liechtenstein and Ukraine to the United Nations addressed to the Secretary-General. United Nations Digital Library. 2022. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3985003?ln=en>
3. A Special Tribunal for Ukraine on the Crime of Aggression – The Role of the U.N. General Assembly. Hans Correl. 2023. Just Security. URL: <https://www.justsecurity.org/85116/a-special-tribunal-for-ukraine-on-the-crime-of-aggression-the-role-of-the-u-n-general-assembly/>
4. Certain Expenses of the United Nations (Article 17, Paragraph 2, of the Charter) Advisory Opinion [1962] ICJ Reports 151, 165.
5. Resolution adopted by the General Assembly on 26 April 2022. United Nations Digital Library. 2022. URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N22/330/37/PDF/N2233037.pdf?OpenElement>
6. Scharf, Michael P., "Power Shift: The Return of the Uniting for Peace Resolution" (2023). Faculty Publications. 2023. URL: https://scholarlycommons.law.case.edu/faculty_publications/2153

Приступа А. А. Особливості імунітетів у міжнародному праві щодо осіб, відповідальних за збройну агресію РФ, їх застосування та подолання спеціальним трибуналом щодо злочину агресії проти України

Приступа А. А.

студентка 4 курсу

ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

77

ОСОБЛИВОСТІ ІМУНІТЕТІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ЩОДО ОСІБ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ЗБРОЙНУ АГРЕСІЮ РФ, ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПОДОЛАННЯ СПЕЦІАЛЬНИМ ТРИБУНАЛОМ ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Міжнародне співтовариство підтвердило заборону застосування сили або її погрози у сучасних міжнародних відносинах, втілену в частині 4 статті 2 Статуту Організації Об'єднаних Націй, й визначаючи збройний напад – підставою для реалізації невід'ємного права держави на індивідуальну або колективну самооборону [1, с. 8, 33]. Визнаючи застосування збройної сили державою – актом агресії, викладеного в статті першій Резолюції 3314 (XXIX) ГА ООН від 1974 року, міжнародна спільнота однозначно вказала, що Російською Федерацією було вчинено акт агресії проти України в порушення ч. 4 ст. 2 Статуту ООН у Резолюції ES-11/1 ГА ООН [2, с. 2, 3]. Відтак, заборона агресії сьогодні є нормою *jus cogens* й її здійснення передбачає індивідуальну кримінальну відповідальність за міжнародним правом відповідно до ст. 5 і 8 bis Римського статуту МКС [3, с. 146-147], [4].

Втім, обмежена юрисдикція Міжнародного кримінального суду щодо переслідування та покарання індивідів за злочин агресії стала викликом для всієї міжнародної спільноти. Римський статут та Кампальські поправки не ратифіковані РФ та Україною, а початок юрисдикції Суду зі злочину агресії датується 17 липня 2018 р.; вето РФ при РБ ООН, так само, унеможливило передачу справи на розгляд МКС згідно з процедурою за ст. 15 *ter* Римського Статуту [4]. Створення Спеціального міжнародного кримінального трибуналу за злочин агресії – ефективний механізм для притягнення до кримінальної відповідальності вищих посадових осіб РФ.

Однак, якщо у випадку МКС питання імунітетів чітко врегульовано положеннями статті 27 Римського статуту, вказуючи на неприпустимість

посилання на посадове становище особи, як підстав для звільнення від кримінальної відповідальності та пом'якшення покарання, то подолання особистих імунітетів Спеціальним трибуналом – новий виклик, що постав перед Україною та коаліцією держав зі створення останнього зокрема [4].

Вищі посадові особи держави, відповідальні за збройну агресію РФ проти України, тим часом можуть бути притягнуті до індивідуальної карної відповідальності за злочин агресії й не користуватимуться особистим імунітетом перед певними міжнародними кримінальними судами, якщо вони мають таку юрисдикції, як впливає з рішення МС ООН у справі «Ордер на арешт» в якому Суд ілюструє роботу МКТЮ та МКТР, заснованих на підставі Резолюцій РБ ООН у відповідності до Розділу VII Статуту ООН, як трибуналів *ad hoc* та МКС [5, с. 45, 46]. А також спеціальним трибуналом *ad hoc*, що діятиме від імені міжнародного співтовариства загалом і виражатиме колективну волю всієї спільноти, що підкреслила Апеляційна палата МКС у рішенні в справі Йорданії й Аль-Башира та Апеляційна палата Спеціального суду по Сьєрра-Леоне у справі Тейлора Чарльза, акцентуючи, що суд – міжнародний та функціонує за волею багатьох держав [6]. Однак, практика та доктрина з кримінального переслідування, видачі ордерів на арешт та покарання вищих посадових осіб в площині імунітетів – неоднозначна.

Статут спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України повинен однозначно проголошувати незастосування імунітетів *ratione personae* до осіб, відповідальних за збройну агресію РФ, за аналогією ч. 2 ст. 7 МКТЮ та ч. 2 ст. 6 МКТР, й відповідати юридичним та технічним параметрам сучасного міжнародного права. Саме особливості та проблематика застосування імунітетів вищих посадових осіб у практиці, їх подолання трибуналом *ad hoc* зі злочину агресії є основною тезою.

Юрисдикція спеціального міжнародного трибуналу *ad hoc* поширюватиметься на злочин агресії. Правовою основою, як вбачається в рамках предмету обговорень панельних дискусій, буде Римський статут та, зокрема, стаття 8 bis [7]. Відповідно, кримінальній відповідальності підлягатимуть фізичні особи, які спроможні фактично здійснювати ефективний контроль за політичними чи військовими діями держави або керувати ними [4]. Так, спеціальний трибунал *ad hoc* переслідуватиме до 20 осіб, що входять до військово-політичного керівництва Російської Федерації. До переліку осіб, які відповідальні за збройну агресію проти України можуть входити постійні члени РБ РФ, військові керівники [7].

Особливість імунітетів у спеціальному трибуналі полягає в їх застосуванні щодо:

По-перше, глави держави, уряду та глави зовнішньополітичного відомства РФ – користуються особистим імунітетом;

Імунітет *ratione personae*, як наголосив МС ООН у рішенні в справі «ДРК проти Бельгії», поширюється на наголошену категорію осіб й пов'язаний з посадами, що обіймають останні та призначений для примусового запобігання будь-якому порушенню «ефективного виконання» їхніх функцій та ведення міжнародних справ держави, від імені якої такі індивіди діють. Глави держав, уряду та зовнішньополітичного відомства РФ користуються особистим імунітетом від кримінального переслідування та видачі ордеру на арешт за міжнародні злочини, включаючи злочин агресії, однак, за винятком певних міжнародних кримінальних судів із відповідною юрисдикцією [8, с.271]. Створення такого трибуналу від імені міжнародного співтовариства забезпечує Україна і коаліція держав у складі 37 країн з метою подолання імунітету *ratione personae* і покарання відповідальних.

По-друге, застосування функціональних (обмежених) імунітетів трибуналом *ad hoc* щодо злочину агресії.

Імунітет *ratione materiae* охоплює публічно-правові дії посадової особи під час перебування останньої на посаді [9, с. 22]. Функціональним імунітетом користуються державні службовці, а також глава держави, уряду та зовнішньополітичного відомства після їх відставки з відповідних посад. Втім, функціональний імунітет не поширюється на посадових осіб, що вчинили міжнародні злочини, включаючи злочин агресії, як в національних, так і в міжнародних судах у якості міжнародно-звичаєвої норми [8, с. 267]. Погляди з подолання функціонального імунітету глави держави, уряду та зовнішньополітичного відомства Росії після їх відставки у практиці і доктрині розрізняються.

Застосування та подолання функціонального імунітету спеціальним трибуналом *ad hoc* щодо злочину агресії, зокрема притягнення до індивідуальної кримінальної відповідальності осіб, відповідальних за збройну агресію РФ, варто розглядати і з таких проблемних позицій:

По-перше, Комісія ООН з міжнародного права розробила проект статей щодо імунітетів посадових осіб держави від іноземної кримінальної юрисдикції. Згідно з проектом статті 7 Комісією було закріплено перелік міжнародних злочинів відносно яких не застосовується імунітет *ratione materiae* від здійснення іноземної кримінальної юрисдикції. Комісія ООН з міжнародного права не включила злочин агресії до переліку. Тож можна стверджувати, що проект статей передбачає застосування функціонального імунітету до посадових осіб, які вчинили злочин агресії [6], [10, с. 2].

По-друге, у рішенні Палати лордів Великої Британії 24 березня 1999 року у справі Піночета було вказано, що функціональний імунітет не може бути підставою для виправдання злочинів проти міжнародного права. Втім, за думкою лорда Хоупа, імунітет *ratione materiae* не застосовувався до Піночета тільки на підставі того, що Чилі було ратифіковано Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Тобто, Піночет не користувався функціональним імунітетом згідно з договірним правом – Конвенцією проти катувань, а не на підставі звичаєвої норми права [8, с. 268].

Отже, спеціальний трибуналу *ad hoc* щодо злочину агресії повинен бути міжнародним судом, що діятиме від імені міжнародної спільноти, у даному випадку як імунітет *ratione personae*, так і імунітет *ratione materiae* не застосовуватимуться. Функціональний імунітет не буде беззаперечним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. / Представництво ООН в Україні. – Київ: Департамент громадської інформації ООН, 2008. 67 с.
2. UN Doc: A/RES/ES-11/1 Aggression against Ukraine (02 March 2022).
3. Report of the International Law Commission: Seventy-first session: (29 April–7 June and 8 July–9 August 2019). *General Assembly United Nations*. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G19/243/93/PDF/G1924393.pdf?OpenElement>. Дата звернення: 13.05.2023.
4. Rome Statute of the International Criminal Court. / The International Criminal Court. – The Hague: International Criminal Court, 2011. 58 p.
5. Hamilton R. Ukraine's Push to Prosecute Aggression: Implications for Immunity *Ratione Personae* and the Crime of Aggression. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 2023. Vol. 55, № 1. P.39-59.
6. Goldston A.J., Khalfaoui A. In Evaluating Immunities before a Special Tribunal for Aggression Against Ukraine, the Type of Tribunal Matters. *Just Security*. 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.justsecurity.org/84959/in-evaluating-immunities-before-a-special-tribunal-for-aggression-against-ukraine-the-type-of-tribunal-matters/>. Дата звернення: 12.05.2023.
7. Кориневич А. 20 підсудних на «трибуналі Путіна», кого чекає Гаага, як довести геноцид: зрозуміло про складне : інтерв'ю. *Європейська правда*. 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=4w53DLNQgd4>. Дата звернення: 13.05.2023.
8. Cassese A. *International Criminal Law*. – Oxford: Oxford University Press, 2003. 472 p.
9. Corten O., Koutroulis V. *Tribunal for the crime of aggression against Ukraine - a legal assessment*. – Brussels: European Union, 2022 – 53 p.

10. UN Doc: A/CN.4/L.969 Immunity of State officials from foreign criminal jurisdiction: Texts and titles of the draft articles adopted by the Drafting Committee on first reading (31 May 2022).

Марченко Б. О. Можливості застосування заходів ЄС для побудови миру на прикладі України

Марченко Б.О.

студентка 3 курсу

ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

82

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЄС ДЛЯ ПОБУДОВИ МИРУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Сприяння миру є основним завданням Європейського Союзу. Це головна мета ЄС, яка закріплена у преамбулі Договору про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС) зазначено, що держави-члени "сповнені рішучості зміцнювати, шляхом створення цієї організації, захист миру і свободи, закликаючи інші народи Європи, які поділяють їхні ідеали, приєднатися до їхніх зусиль[1]. Договір про Європейський Союз (ДЄС) також має подібне положення. Ці текстові посилення підкреслюють подвійний вимір розбудови миру, як внутрішній, між державами-членами, так і зовнішній, щодо третіх держав.

Європейський континент - це континент, позначений тисячоліттями воєн і протистоянь. Таким чином, зв'язок між Європейським співтовариством і побудовою миру був встановлений з самого початку, адже створення інтеграційного проєкту після Другої світової війни було найкращим способом подолання історичних антагонізмів. З першого ж речення Декларації Шумана від 9 травня 1950 року встановлюється зв'язок між об'єднанням держав і зміцненням миру. Засобом досягнення цієї мети вважалось створення спільного ринку, який дозволить просто і швидко досягти злиття інтересів, необхідного для створення економічного співтовариства, яке запроваджує ширшу спільноту між країнами, які довгий час були розділені кривавими розбіжностями [2]. І успіх ЄС був дійсно незаперечний. З моменту його створення не було жодної війни між Францією та Німеччиною, а в більш широкому сенсі - між його членами. Проте, незважаючи на заявлені амбіції, сфера діяльності Союзу у просуванні миру залишається обмеженою. Практична імплементація інструментів підриває їхню здатність у врегулюванні кризових ситуацій на європейському континенті.

Прерогативи Союзу у сфері зовнішньої миротворчості належать до Спільної зовнішньої та безпекової політики - сфери компетенції, визнаної за Союзом після ухвалення Маастрихтського договору. ЄС має в своєму розпорядженні два типи

інструментів: нормативні та оперативні. Нормативні інструменти відрізняються від тих, що реалізуються в рамках загальних повноважень Союзу. До них не належать класичні акти Союзу, а тому акти, що приймаються у сфері СЗППБ, в принципі, можуть бути ухвалені лише одногосно Європейською Радою [3, с. 21]. Таким чином, пошук консенсусу має пріоритетне значення, що водночас може бути серйозною перешкодою для дій Європейського Союзу. Більше того, зміст рішень часто не є обов'язковим ні для держав-членів, ні для держав, які в принципі є адресатами.

ЄС розвинув свої оперативні можливості, створивши органи, такі як Комітет з питань політики і безпеки (КПБ). Зокрема, він відповідає за політичний контроль і стратегічне керівництво операціями з врегулювання криз. В рамках цієї структури ЄС має можливість організовувати військові операції в різних частинах світу. Зокрема, така місія була створена в Боснії і Герцеговині. Місія також може включати цивільні операції, метою яких є надання допомоги відповідній країні у зміцненні верховенства права, реформуванні системи правосуддя або служб цивільної безпеки. Наразі цей тип місії реалізується в Косово та Україні [4].

Засоби існують і є диверсифікованими. Однак, війна в Україні має тенденцію виявляти недоліки та обмеження європейського підходу. Загалом, заходи ЄС щодо врегулювання війни між Росією та Україною можна поділити на такі категорії: санкції, індивідуальні обмежувальні заходи, економічні санкції, заборони ЗМІ, дипломатичні та візові заходи, щодо економічного співробітництва.

Починаючи з березня 2014 року, ЄС поступово запроваджував санкції проти Росії у відповідь на: незаконну анексію Криму, агресивну війну Росії проти України, незаконну анексію Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей України. Санкції покликані послабити економічну базу Росії, позбавити її критично важливих технологій і ринків та суттєво обмежити її здатність вести війну. ЄС також запровадив санкції проти Білорусі, у відповідь на її участь у вторгненні в Україну та Ірану, у зв'язку з виробництвом і постачанням безпілотників. Наприклад, з останніх доданих санкцій, 13 квітня 2023 року, до списку осіб, на яких поширюються обмежувальні заходи ЄС за дії, що підривають або загрожують територіальній цілісності, суверенітету і незалежності України додали ПВК Вагнер та «РІА ФАН»[5].

Щодо індивідуальних обмежувальних заходів, то до них відносимо замороження активів та обмеження на пересування в межах ЄС. Наразі на 1 473 фізичні та 207 юридичних осіб поширюється заморожування активів та/або заборона на в'їзд. Ці заходи були вперше запроваджені в березні 2014 року і востаннє продовжені до 15 вересня 2023 року [6]. Варто зазначити і те, що у березні 2014 року Рада вирішила заморозити активи і осіб, відповідальних за

незаконне привласнення державних коштів України. Востаннє ці заходи були продовжені у березні 2020 року до 6 березня 2024 року[7].

У липні та вересні 2014 року ЄС також запровадив економічні санкції, спрямовані на обмеження торгівлі з Росією в окремих секторах економіки. Наразі економічні санкції продовжено до 31 липня 2023 року. Ці санкції націлені на фінансовий, торговельний, енергетичний, транспортний, технологічний та оборонний сектори [8].

У 2022 році ЄС призупинив мовлення та ліцензії кількох підтримуваних Кремлем дезінформаційних засобів масової інформації, наприклад, «РЕН ТВ», «Первый канал», які використовуються російським урядом як інструменти для маніпулювання інформацією та поширення дезінформації про вторгнення в Україну.

Дипломатичні заходи ЄС включають в себе скасування регулярних самітів з Росією, починаючи з 2014. До того ж, замість саміту G8 у Сочі 4-5 червня 2014 року в Брюсселі відбулася зустріч G7 - без Росії. З того часу зустрічі у форматі G7 продовжуються. Країни ЄС також підтримали призупинення переговорів щодо вступу Росії до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і Міжнародного енергетичного агентства (МЕА).

Нарешті, від 12 вересня 2022 року ЄС ухвалив рішення щодо повного призупинення дії угоди про спрощення візового режиму між ЄС і Росією [9].

На останок, заходи щодо економічного співробітництва являють собою обмеження, які були запроваджені ще в 2014 році, а саме, Європейському інвестиційному банку (ЄІБ) було запропоновано призупинити підписання нових фінансових угод з Росією.

Таким чином, Європейський Союз досяг успіху у встановленні тривалого миру між своїми членами і має певну легітимність у бажанні взяти на себе роль головного гравця на користь миру на європейському континенті. Однак його засоби дії є насамперед економічними, що відповідає логіці принципу, який був покладений в основу європейської інтеграції, - ринок на службі миру. У перспективі розбудови миру за межами його кордонів сфера застосування таких інструментів залишається обумовленою волюнтаризмом різних акторів. Європейський Союз може чинити тиск лише на ті держави, які зацікавлені у відносинах з ним (членство, торгівля тощо). Однак, доки Європейський Союз не запровадить ефективну енергетичну політику, він не може думати про те, щоб бути реальною протипагою газовому гіганту, яким є Росія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:12012E/TXT:fr:PDF>
2. V. Déclaration Schuman du 9 mai 1950. URL : http://europa.eu/about-eu/basicinformation/symbols/europe-day/schuman-declaration/index_fr.htm.
3. E. Neframi, *L'action extérieure de l'Union européenne*, Paris, LGDJ, 2010, p. 21
4. V. Site de l'action extérieure de l'UE : <http://www.eeas.europa.eu/csdp/missions-and-operations>
5. Timeline - EU restrictive measures against Russia over Ukraine. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>
6. Council Regulation (EU) No 269/2014 of 17 March 2014 concerning restrictive measures in respect of actions undermining or threatening the territorial integrity, sovereignty and independence of Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0269-20230208>
7. Council Decision (CFSP) 2023/457 of 2 March 2023 amending Decision 2014/119/CFSP concerning restrictive measures directed against certain persons, entities and bodies in view of the situation in Ukraine. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2023.067.01.0047.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2023%3A067%3ATOC
8. Council Regulation (EU) No 833/2014 of 31 July 2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02014R0833-20221204>
9. COUNCIL DECISION on the suspension in whole of the application of the Agreement between the European Community and the Russian Federation on the facilitation of the issuance of visas to the citizens of the European Union and the Russian Federation. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CONSIL%3AST_12039_2022_INIT&qid=1662719660688

Гученко О. А.,

Федусь К. В.,

студентки 1 курсу

ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

86

СИСТЕМА ТА АРХІТЕКТУРА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ

Безпека є об'єднуючим компонентом кожної глобальної проблеми, з якою ми стикаємося в сучасному світі, і з цієї причини є центральною темою міжнародних відносин. Основна дискусія полягає в тому, чи повинна безпека полягати в захисті держави, чи особи, чи і того, і іншого. У зв'язку з цим виникає ще одне питання - хто або що має забезпечувати безпеку.

Глобальні проблеми світової безпеки - це тема, що викликає багато обговорень і дискусій. Це питання, яке стосується кожного з нас, оскільки ми всі є частинами глобального співтовариства.

Серед численних сучасних проблем міжнародної безпеки, які існують зараз, можна виокремити:

1. Продовольча безпека: За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, майже 690 мільйонів людей страждають від голоду за оцінками 2020 року, що є збільшенням майже на 60 мільйонів порівняно з останніми п'ятьма роками. Крім того, зі зростанням людських конфліктів та вимушеної міграції зростає і кількість тих, хто голодує та недоїдає, у всьому світі. За даними Центру стратегічних і міжнародних досліджень, наші продовольчі системи виявляють зв'язок між зміною клімату і глобальною нестабільністю.

2. Дезінформація: Дезінформація поглиблює партійні розбіжності та ставить під загрозу фундаментальні основи демократії в усьому світі, такі як віра в інститути, вільні ЗМІ, громадянське суспільство та довіра до вільних і чесних виборів. Відсутність перевірки фактів в Інтернеті та інших правил і норм - і довіра громадськості до цих організацій швидко падає. Завдяки Інтернету поширення неправдивої або оманливої інформації стало менш дорогим, швидким і

ефективним; але це також ускладнило регулювання. Таким чином, глобальна стабільність і безпека під загрозою через поширення дезінформації.

3. Екологічна криза: Екологічна безпека охоплює широке коло питань, включаючи наслідки зміни клімату (наприклад, стихійні лиха, посуха, підвищення рівня моря), ресурсні конфлікти, деградацію землі, води та повітря, а також занепокоєння щодо здоров'я населення, глобальної економіки та загального миру та стабільності у всьому світі. У глобальну епоху зростаючої нестабільності необхідно сприяти стійкості до неминучих наслідків зміни клімату та запобігати їм, а також змінювати нашу поведінку, яка їх спричиняє.

4. Екстремізм: Екстремізм, що підживлюється соціальними мережами, є однією з найгостріших проблем сучасного світу. Що стосується глобальної безпеки, то насильство та нестабільність і надалі обумовлюватимуться екстремістськими наративами. Використання Інтернету для реалізації екстремістських планів нехтує державними кордонами, посилюючи потенційний вплив на жертв. Таким чином, екстремізм є транснаціональною проблемою, що вимагає інтегрованої відповіді через кордони та між націями.

Сучасна архітектура світової безпеки, на нашу думку, повинна мати наступні опорні принципи:

1. Утвердження мирного співіснування, як універсального принципу міждержавних відносин;
2. Забезпечення рівної безпеки для всіх держав;
3. Створення дієвих гарантій у різних сферах життєдіяльності; преза
4. Недопущення використання зброї масового знищення та її повна ліквідація;
5. Повага суверенних прав кожного народу;
6. Справедливе політичне врегулювання міжнародних криз і регіональних конфліктів;
7. Викорінення геноциду, апартеїду, вилучення з міжнародної практики всіх форм дискримінації;
8. Новий економічний порядок, що забезпечує рівну економічну безпеку всіх держав.

Ми пропонуємо такі способи формування майбутньої міжнародної безпеки:

- Інвестиції в розвиток науки та технологій. Ми повинні інвестувати в більш розвинуті науки і технології, щоб задовольнити потреби в розвитку - прагнути виробляти більше, ніж ми споживаємо.

- Досягнення внутрішньодержавної стабільності. Демократія — це еволюційний процес, але вона повинна починатися зсередини, і вона повинна бути вихованою і підтримуватися, незалежно від того, чи є конкретний лідер політичним другом або ворогом. Досягнення політичного балансу зсередини допоможе уникненню конфліктів на міжнародній арені, і це буде запезпечувати колективну безпеку.

- Посилення контролю за безпекою наявних запасів ядерного та радіологічного матеріалу. Світові лідери повинні визнати нерозривний зв'язок між *нерозповсюдженням* і *роззброєнням* - і тому необхідність прискорених зусиль у напрямку до вільного від ядерної зброї світу є критичною. Ідеальним варіантом підтримання безпеки для усіх народів є утилізація ядерної зброї.

- Боротьба з тероризмом та міжнародною злочинністю. Сьогодні з міжнародним тероризмом необхідно боротися не аматорськими, а комплексними методами – на системному, міжнародному рівні. Нині стало цілком зрозуміло, що не тільки одна країна не може самотужки протистояти такому явищу, як тероризм, а й групи країн. Постає необхідність координації зусиль на рівні міжнародних організацій. Посилення впливу НАТО у цьому розумінні є найефективнішим механізмом боротьби з міжнародним тероризмом.

Нині сукупність проблемних питань забезпечення безпеки людства потребують їх негайного вирішення. Держави, дбаючи про національну, а відтак і про міжнародну безпеку, мають неухильно дотримуватись вимог міжнародного права.

Тому рішучою відповіддю на існуючі загрози міжнародній безпеці має бути цілеспрямована спільна діяльність міжнародних безпекових структур, країн і народів із усунення явищ, тенденцій і чинників, що унеможливають чи ускладнюють реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей та здатні деформувати соціальне та природне середовища до стану, несумісного з життям.

Підводячи підсумок, зазначимо, що нині ми стикаємось із найсерйознішими загрозами міжнародній безпеці: агресивні війни, насильство, можливість застосування ядерної, радіологічної, хімічної та біологічної зброї, тероризм.

Ці міжнародні загрози перетинають національні кордони, вони взаємопов'язані і повинні усуватися на всіх рівнях: міжнародному, міжнародно-регіональному та національному. Зусилля будь-якої держави забезпечити одноосібну безпеку з питань протидії цим загрозам приречені, оскільки лише колективні зусилля усіх учасників міжнародного політичного процесу здатні нейтралізувати їх. Саме тому, зараз, як ніколи раніше, у світі зростає визнання

необхідності в розширеній концепції міжнародної безпеки та реформуванні міжнародних безпекових структур.

У світовій політиці міжнародна безпека розглядається як важлива функція світового співтовариства, яка здійснюється на принципах роззброєння, дотримання демократії, поваги суверенітету, регулювання військових конфліктів у тих чи інших регіонах світу. Україна та інші країни розглядають міжнародну безпеку як важливу умову і чинник своєї національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

89

1. Human Security - A New Response to Complex Threats - <https://www.youtube.com/watch?v=axb0KkB2Le4>
2. International Security - <https://www.youtube.com/watch?v=mBqYXAcgQKs&t=1s>
3. International Security Introduction - <https://www.youtube.com/watch?v=WXb6gyodg3A>
4. Human Security, Gary Lewis - <https://www.youtube.com/watch?v=EWdg35jvNLA>
5. Introduction to International Relations - The Changing Context of International Security - <https://www.youtube.com/watch?v=BvKiLbKgDKw>
6. INTERNATIONAL SECURITY - Ünite 1 Özet- <https://www.youtube.com/watch?v=MmxYZAnhbpI>
7. Безпека у глобальному світі / В. Ю. Константинов, І. О. Мінгазутдінов, М. Г. Капітоненко, С. П. Галака, Р. А. Кривонос // Міжнародні системи та глобальний розвиток : підручник / кер. авт. колективу О. А. Коппель ; за ред. Л. В. Губерського, В. А. Манжоли. – Київ : “Київський університет”, 2008. – С. 389-468.

Косенко О. М., Найда А. А. Система та архітектура світової безпеки- «НСБ: нова система безпеки»

Косенко О. М.,

Найда А. А.

студентки 1 курсу

ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

90

**СИСТЕМА ТА АРХІТЕКТУРА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ -
«НСБ: НОВА СИСТЕМА БЕЗПЕКИ»**

Сьогоднішній світ далекий від того, щоб бути мирним і спокійним. Людство стикається з різноманітними традиційними та нетрадиційними загрозами безпеці та стає свідком дедалі більшого дефіциту миру, безпеки, довіри та управління.

Сучасна архітектура світової безпеки, на нашу думку має базуватися на «трьох зобов'язань», а саме:

залишатися відданими повазі суверенітету та територіальної цілісності всіх країн, підтримувати неутручання у внутрішні справи та поважати незалежний вибір шляхів розвитку та соціальних систем, зроблений людьми в різних країнах;

залишатися відданими серйозному ставленню до законних проблем безпеки всіх країн, підтримувати принцип неподільної безпеки, будувати збалансовану, ефективну та стійку архітектуру безпеки та протидіяти прагненню до власної безпеки ціною безпеки інших;

залишатися відданим мирному вирішенню розбіжностей і суперечок між країнами шляхом діалогу та консультацій, підтримувати всі зусилля, спрямовані на мирне врегулювання криз, відкидати подвійні стандарти та виступати проти безглузлого використання односторонніх санкцій і довгострокової юрисдикції,

залишатися відданими підтримувати безпеку як у традиційних, так і в нетрадиційних сферах, а також працювати разом над регіональними суперечками та глобальними проблемами, такими як тероризм, зміна клімату, кібербезпека та біозахист.

Ми хотіли б підкреслити той факт, що людство живе в неподільній спільноті безпеки. Ми не лише викладаємо основну, фундаментальну концепцію принципи та довгострокові цілі для досягнення глобальної безпеки, але також забезпечуємо можливий підхід до вирішення практичних проблем безпеки та сприяють управлінню глобальною безпекою.

Майбутня система безпеки, швидше за все, буде комбінацією різних технологій і підходів. Ось кілька можливих тенденцій, які можуть сформувати майбутнє систем безпеки:

Штучний інтелект і машинне навчання: Штучний інтелект і машинне навчання можна використовувати для виявлення і реагування на загрози безпеці в режимі реального часу. Ця технологія може допомогти виявити закономірності та аномалії, які можуть бути пропущені традиційними системами безпеки, що полегшить виявлення та пом'якшення загроз. Тобто програма буде базуватися на штучному інтелекті, основою якого буде чат Gdp, яка буде аналізувати небезпеку так, як це роблять з прогнозом погоди. Все стане передбачуваним.

Блокчейн: Технологія блокчейн може бути використана для створення захищених від несанкціонованого доступу записів і забезпечення цілісності даних. Це може бути особливо корисно в таких сферах, як фінансові транзакції, управління ланцюгами поставок і перевірка особистих даних. Це допоможе уникнути кіберзлочинності на міжнародній арені та зберегти конфіденційність кожної держави.

Хмарні обчислення: Хмарні обчислення надають нові можливості для безпеки, оскільки дозволяють централізовано зберігати і обробляти дані. Однак це також створює нові виклики для безпеки, такі як конфіденційність даних і контроль доступу.

Створення Міжнародного суду Штучного Інтелекту. Оскільки людині притаманно помилятися свідомо чи навписно шляхом корупції(давайте згадаємо як недоімперія була прийнята в ООН [5]), тільки незалежний штучний інтелект буде релевантний в цій системі.

Реорганізація ООН. Останнім часом ООН все більше й більше зазнає невдач у вирішенні глобальних конфліктів через ігнорування власного ж Статуту. Нова організація буде побудована на строгих принципах та правилах вступу, в разі порушення яких держава буде автоматично виключена з організації з подальшою ізоляцією на міжнародній арені. Її мета – це забезпечити гідне існування для кожного народу та нації.

Предиктивна аналітика: Предиктивна аналітика використовує алгоритми машинного навчання для аналізу даних і виявлення потенційних загроз безпеці до того, як вони виникнуть[2]. Ця технологія може використовуватися для аналізу постів у соціальних мережах, пошукових запитів та інших джерел даних для виявлення потенційної терористичної діяльності або інших загроз безпеці.

Космічна нейтральність. Нова система безпеки повинна регулювати космос та можливість атак з орбіти, адже цю можливість завжди недооцінюють.

Створення глобального уряду. Створення глобального врядування є складним і багатогранним питанням, до якого повинно бути залучено багато зацікавлених сторін, включаючи уряди, міжнародні організації, громадянське суспільство та суб'єкти приватного сектору. Концепція глобального врядування стосується колективного управління глобальними проблемами, які виходять за межі національних кордонів, такими як зміна клімату, глобальна охорона здоров'я та міжнародна торгівля.

Для створення ефективного глобального врядування необхідно, щоб зацікавлені сторони мали спільне бачення цілей і принципів врядування. Це включає просування демократії, прав людини та верховенства права, а також вирішення питань нерівності та соціальної справедливості.

Один із підходів до глобального управління - через міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ) [3] . Ці організації надають країнам платформу для координації їхніх зусиль та вирішення глобальних проблем за допомогою дипломатії та багатосторонності.

Однак на шляху до створення ефективного глобального управління існують проблеми, зокрема, геополітична напруженість, конкуруючі інтереси зацікавлених сторін, а також брак підзвітності та прозорості в міжнародних організаціях. Тому будь-які зусилля зі створення глобального врядування мають ґрунтуватися на спільному баченні та прихильності до співпраці і прозорості між усіма зацікавленими сторонами, а також враховувати різноманітні перспективи та інтереси різних регіонів і країн.

Загалом, майбутня система безпеки, ймовірно, буде комбінацією різних технологій і підходів, призначених для захисту від широкого спектру загроз.

Нова Система безпеки – це система, що спрямована на територіальний, екологічний, космічний, соціальний захист кожного індивіда зі швидким реагування на критичні ситуації, що будуть виникати у світі. Її основна мета: мирне співіснування всіх і кожного на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bertelsmann Foundation. A Global Security Threat: Climate Change, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IjKvEgoFIGE>(date of access: 18.01.2023).
2. Bossuat A. Provable security of real world protocols : Electronic Thesis or Dissertation. 2020. URL: <http://www.theses.fr/2020REN1S101>(date of access: 18.01.2023).
3. Conca K. An unfinished foundation: The United Nations and global environmental governance. 2015. 301 p.
4. Council on Foreign Relations. Paul C. Warnke Lecture on International Security With Wendy R. Sherman, 2018. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gmCczOGDPAo>(date of access: 18.01.2023).
5. Dooley W.J. Theworldstate: Anecessaryconditionforworldpeace: Thesis. 1965. 171 p. URL: <http://hdl.handle.net/10393/10645>(date of access: 18.01.2023).
6. DW News. Russia and the challenges for security in Europe | World Economic Forum 2022, URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7AehVXIvW0w>(date 18.01.2023).
7. Holliday C. E. Threat assessment in the new world order : URL: <http://hdl.handle.net/1853/30294>(date of access: 18.01.2023). 2022. YouTube. of access: Thesis. 1992.
8. International F. Security and the Fourth International. New York: Labor Publications, 1975. 138 p.

9. Kiel D. Russia in Word and Deed: An Analysis of Russian Foreign Security Policy in the 21st Century : text. 2012. URL: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=osu1339516106(date of access: 18.01.2023).

Крижанівська А.В. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи

Крижанівська А.В.

студентка 1 курсу

курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

94

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Вступ. Світова безпека на сучасному етапі прямо пропорційно залежить від стану міжнародних відносин на рівні найбільш впливових країн та в цілому від поточних економічних та неекономічних зв'язків між державами й глобальними міжнародними міжурядовими організаціями.

Російсько-українська війна має безпосередній вплив на становище світової безпеки, адже наша країна виступає географічним та загальноціннісним захистом Європи та всього цивілізованого світу від держави-терориста. Саме тому в рамках обговорення глобальної архітектури безпеки варто звернути особливу увагу на сучасні та подальші безпекові гарантії, які Україні зможуть надати країни-союзники та найвпливовіші міжнародні організації, тому що від цих ініціатив залежатиме майбутнє, без перебільшень, усієї планети. [4, 11]

Роль міжнародного права визначити нескладно, адже саме воно регулює будь-які відносини між державами на світовому рівні. Відповідно, потрібно наголосити на міжнародно-правових засобах та інструментах, що можуть бути використані в усуненні російсько-української війни та при функціонуванні вже наявних зв'язків між іншими країнами. [18, 15]

Основні проблеми світової безпеки. Найбільш нагальною проблемою створення міцного фундаменту світової безпеки вчені визнають застарілі стандарти регулювання міжнародних відносин, адже система, що була створена по завершенню Другої світової війни та Холодної війни, наголошувала на важливості формування достатньо сильного оборонного фронту держав. [12]

У той час головною метою був захист від нової можливої війни, а зараз світ рухається дорогою до відкритості та різноманіття, у пріоритеті стоїть розширення партнерських стосунків між країнами, а також створення надійного середовища для імплементації загальних засад глобалізації, що сьогодні набирає обертів.

У цьому ж відіграє значну роль економіка, що є рушієм будь-яких процесів сьогодення, адже саме ця наука допомагає регулювати відносини між державами майже так само ефективно, як це дозволяють робити міжнародно-правові інструменти. [5, 21]

Згідно з дослідженням «Global Governance and the European Union», проведеному в 2020 році, є десять категорій загроз світовій безпеці на сучасному етапі. Для того, щоб ефективно керувати міжнародним миром та безпекою, сучасні вчені та політологи рекомендують групувати конкретних акторів стосовно загроз, які вони можуть принести або вирішити. Найбільш небезпечними є використання сили (адже це один із найстаріших та найбільш переконливих видів загрози), розповсюдження зброї масованого ураження та тероризм. Із метою протидії цим факторам уряди провідних країн світу укладають відповідні політики та стратегії.

Діяльність міжнародних міжурядових організацій як чинник стабілізації світової безпеки. Сьогодні ж усе більше починає здаватися, що такі міжнародні міжурядові організації як ООН утрачають свою попередню ефективність, адже система міжнародних відносин невинно змінюється та тепер має інші пріоритети. Для створення міцного фундаменту світової архітектури безпеки потрібно насамперед замислитися над реформуванням тих авторитетних «гравців» на міжнародній арені, що існують уже зараз. Існує думка, що варто покращити механізм санкціонування та примусу, аби країни-порушники несли справедливе покарання та відповідальність за вчинені злочини. [7]

Незважаючи на це, ООН презентує нові моделі забезпечення світового миру та безпеки. Наприклад, у 2019 році була проведена реформа, під час чого було створено два нових департаменти із всеохопною та регіональною структурою. Оригінальні назви: Department of Political and Peacebuilding Affairs (DPPA), Department of Peace Operations (DPO), а також Regional political-operational structure, Standing Principal's Group.

Роль міжнародного права у становленні світової архітектури безпеки. Задля того, щоб забезпечити суворе дотримання норм та принципів міжнародного права, необхідно переглянути їхню імплементацію в діяльність наймасштабніших міжнародних міжурядових організацій, адже таким чином вдасться модернізувати обидва компоненти: «законодавчий» та «виконавчий». Тобто міжнародне право стане оновленим та ще міцнішим фундаментом діяльності ММО, що дозволить консолідувати сферу впливу останніх, а також їхню активність. Як приклад модернізації можна розглянути ширше використання примусу та механізму санкцій у разі порушення базових норм та принципів міжнародного права.

Росія неодноразово порушувала принцип територіальної єдності та принцип непорушності кордонів, які закріплені в Заключному акті Наради з безпеки та

співробітництва в Європі та походять із загальновизнаних принципів суверенної рівності держав. Незважаючи на такі достатньо вагомі та очевидні проступки, міжнародне співтовариство не було здатне висунути жодних конкретних звинувачень, які потягли б за собою серйозні наслідки.

Лише при належній підготовці щодо імплементації посилених мір покарання можна буде захищати ті країни, що постраждали внаслідок агресії.

Російсько-українська війна як сучасний вирішальний етап створення оновленого механізму світової безпеки. Наразі Україна виступає вагомим та важливим актором на світовій арені, адже з нашою країною тісно пов'язана майбутня безпека Європи та всього цивілізованого світу в цілому. [1] Тому після перемоги в російсько-українській війні перед нашою країною, як і перед усім цивілізованим світом та Європою, постане питання того, як у майбутньому захиститися від подібних безжалісних нападів зі сторони ворожої держави-терориста. Враховуючи те, що Україна після початку повномасштабного вторгнення стала кандидатом на вступ до НАТО та ЄС, я вважаю, що надійні гарантії для нашої країни варто імплементувати на основі цих двох міжнародних організацій. Є два варіанти таких ініціатив: ті, що передбачають колективну самооборону, та ті, що обмежуються постачанням зброї і фінансовою підтримкою. [14]

Економічний фактор в архітектурі світової безпеки. Світову архітектуру безпеки варто будувати на принципах економічних зав'язків між державами, що допоможе закріпити її дії. Це стане одним із гарантів дотримання безпекових угод, адже таким чином при порушенні їх цілісності можуть бути задіяні санкції, що передбачатимуть значні грошові стягнення, які ставитимуть під загрозу економічне співробітництво у світі.

Висновок. Отже, для створення надійної світової архітектурної безпеки потрібно правильно аналізувати поточні загрози та акторів, що причетні до них.

Найбільш універсальним засобом підвищення ефективності безпекової стратегії у світі є реорганізація та модернізація використання міжнародного права міжнародними міжурядовими організаціями.

Архітектура глобального управління, яка є достатньо розвинутою, аби забезпечити міжнародний мир та безпеку, насправді виявилася досить фрагментованою, що дозволяє їй мати доволі велику сферу впливу в різних полях діяльності.

Сучасна архітектура світової безпеки базується на принципах створення витривалих стратегічних програм національними урядами та міжнародними міжурядовими організаціями з метою попередження або вирішення загроз глобального масштабу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Абрамов В., Ситник Г., Смолянчук В. Глобальна та національна безпека : підручник. Київ : НАДУ, 2016. 784 с.
2. Варивода О. Ключові підходи та напрями реформування ради безпеки ООН на сучасному етапі. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 303–309.
3. Коломієць О. Особливості системи міжнародної безпеки в умовах глобалізації : автореф. Дисертація. Одеса, 2015. 36 с.
4. Кононенко, Резнікова К. Сучасна архітектура загальноєвропейської безпеки: тенденції, виклики та перспективи. Аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2011. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasna-arkhitektura-zagalnoevropeyskoi-bezpeki-tendencii-vikliki> (дата звернення: 03.01.2023).
5. Ломовських Л., Терещенко С. Міжнародні економічні відносини та національна економічна діяльність: сучасний стан, проблеми та тенденції розвитку : монографія. Полтава : ПП «Астроя», 2021. 147 с.
6. Мицик В., Горovenko С. Участь України у створенні нової архітектури регіональної безпеки у сфері захисту прав людини. *Міжнародні відносини*. 2021. Т. 2, № 54. С. 77–84.
7. Мітряєва С. Європейська безпека і Україна : навч. посіб. Ужгород : Ліра, 2008. 222 с.
8. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 29.01.2023).
9. Соболев А. Особливості формування воєнно-політичної стратегії України в контексті трансформації європейської архітектури безпеки. Київ, 2012.
10. Україна. Конфлікт, трансформація, інтеграція : Зб. ст. / К. Сигідус та ін. Ольштин-Львів : Вид-во “Сорока”, 2016. 364 с.
11. Український конфлікт і майбутнє світової та європейської безпеки / А. Єрмолаєв та ін.
12. Чигирин І. Ю. Сучасна система міжнародної безпеки : автореф. кваліфікаційна (бакалаврська) робота : 291. Вінниця, 2021. 51 с.
13. Шовкун П. Роль міжнародних правозахисних організацій у підтриманні стабільності в Європі : автореф. Дипломна робота на здобуття ступеня бакалавр спеціальності “Міжнародне право”. Київ, 2022. 78 с. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/55494> (дата звернення: 03.01.2023).
14. Baluch R. Fortress NATO – the emerging global security architecture. *Daily Times*. URL: <https://dailytimes.com.pk/968979/fortress-nato-the-emerging-global-security-architecture/> (date of access: 03.01.2023).
15. Bangash H. Building a balanced global security architecture. *Jiang Zemin passes away - CGTN*. URL: <https://news.cgtn.com/news/2022-08-07/Building-a-balanced-global-security-architecture-1ciHCsc40og/index.html> (date of access: 03.01.2023).

16. Boiko N. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. 267 p.
17. Esade F. Mapping of global security threats and the global security architecture : Report. European Union, 2020. 154 p.
18. Fazio F., Bruno V. Is russia's war in Ukraine creating a new european security architecture?. *Fair Observer*. URL: <https://www.fairobservers.com/world-news/is-russias-war-in-ukraine-creating-a-new-european-security-architecture/> (date of access: 03.01.2023).
19. Greminger T., Priolla F.-X., Waslekar S. GCSP blog | Reforming the global security architecture. *Geneva Centre for Security Policy*. URL: <https://www.gcsp.ch/publications/reforming-global-security-architecture> (date of access: 03.01.2023).
20. Kapitonenko N. Where would a new global security architecture leave Ukraine?. *IPS*. URL: <https://www.ips-journal.eu/topics/foreign-and-security-policy/where-would-a-new-global-security-architecture-leave-ukraine-5648/> (date of access: 03.01.2023).
21. Khan N. The global security architecture under China's vision - centre for strategic and contemporary research. *Centre for Strategic and Contemporary Research*. URL: <https://cscr.pk/explore/themes/defense-security/the-global-security-architecture-under-chinas-vision/> (date of access: 03.01.2023).

*Ляховецька О. М.
студентка 1 курсу
курсу ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,
НН Інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

На сьогодні питання забезпечення міжнародної безпеки постало як одна з найголовніших та актуальніших проблем світової спільноти. В умовах, де в центрі Європи йде кровопролитна війна, яку ніхто не в змозі зупинити демократичним шляхом, людство опинилось на краю прірви, яка демонструє беззахисність та приреченість суспільства на постійний страх та хаос.

Яка ж роль міжнародного права в цій системі й наскільки добре воно справляється зі своїми завданнями? Зрозуміло, що головна ціль міжнародного права – служити на користь світу й мати безпекозберігаючий потенціал. Але в сучасному світі воно не те, щоб не має значення, але є ті суб'єкти, які його не дотримуються.

Сьогодні людство має низку проблем, які загрожують стану захищеності та безпечності. Серед них: війни, тероризм, кіберзлочинність, пандемії, кліматичні зміни, проблема існування невизнаних територій тощо [3]. Кожна з них в тій чи іншій мірі загрожує стабільності міжнародної системи безпеки.

Наразі світ тоне у ріках крові, занурюється у найтемніші кутки найскрутніших часів та поглинає цей безкінечний потік людських жертв. За останні 23 роки налічено як мінімум 67 воєн, збройних конфліктів або воєнних операцій, які забрали чиєсь життя та порушили спокійне буття. Війна росії та України не стала виключенням – наразі це найбільша війна, яка точиться в центрі Європи. Такі гарячі точки на просторах нашого світу несуть за собою певні наслідки, і вони далеко не позитивні. Зокрема, можна виділити такі: 1). Розробка нової зброї, яка може стати нищівною для всього людства. Це спричиняє контрабанду та сприяння міжнародному тероризму. 2). Людські втрати, які є найголовнішою проблемою та трагедією будь-якого конфлікту. 3). Ймовірність III Світової війни, яка може стати фатальним кінцем людства - знищенням усього живого ядерною зброєю; 4). Демографічна, політична, економічна кризи, які негативно впливають не лише на макроекономіку держави, але й на світову систему економічних відносин.

Схожі наслідки має й тероризм – зокрема, він є небезпечним інструментом здійснення радикального політичного перевороту. Оскільки акти тероризму не можна попередити, і особливо, дізнатись про наміри та потенційного злочинця, у суспільстві завжди буде присутнє відчуття хаосу та дестабілізації життя.

Крім проблеми, пов'язаної з фізичною загрозою життю та безпеці, існують непрямі та зовнішні фактори, які руйнують систему міжнародного спокою. Такими чинниками є пандемії. Як відомо, з 2020 року світ, вперше за 21 століття зазнав такого досвіду, як глобальна епідемія. COVID-19 негативно вплинув не тільки на демографічну сферу країн, забравши тисячі життів, а й економічну, політичну тощо. Зокрема, пандемія продемонструвала, наскільки масштабним був рівень неготовності світу зіткнутись з подібною кризою. Пандемія висвітлила моральне банкрутство глобальної фінансової системи, що посилює системну нерівність між Північчю і Півднем, Сходом і Заходом. Багато країн Півдня зазнали руйнівних економічних втрат під час пандемії, і багато з них досі потребують вакцин. Урядам цих країн загрожує дефолт і фінансова криза, у той час як громадян цих країн пандемія COVID-19 підштовхує до межі бідності. У поєднанні з безпрецедентними глобальними обмеженнями на пересування людей зростає ризик того, що навіть у найстабільніших демократіях могли спалахнути громадянські заворушення, безлад і насильство.

Крім вищевикладених факторів, дестабілізуючим фактором міжнародної архітектури безпеки залишаються кліматичні зміни. І справді, вони починаються з недостатньої кількості вичерпних ресурсів, які в майбутньому можуть взагалі зникнути. Спираючись на головну проблемну аксіому економіки: «потреби безмежні, а ресурси – ні», можна стверджувати, що світу повинен контролювати використання вичерпних корисних копалин, природних ресурсів тощо. Коли один з важливих об'єктів зникне і вийде з обігу, світ зіткнеться з проблемою масштабного рівня. Більше того, причиною зміни клімату можуть стати зміни в передачі інфекційних захворювань, що, в свою чергу, спровокує збільшення кількості захворювань, що передаються комахами та інфекцій, що передаються через воду.

Серед основних загроз національній безпеці, спричинених кліматичними змінами, можна виділити: підвищення рівня моря, яке призводить до повеней (вони, в свою чергу завдають значної шкоди нерухомості та інфраструктурі в прибережних районах); посухи та нерегулярні дощі можуть спричинити порушення сільськогосподарських практик та ланцюгів постачання; сильні шторми і стихійні лиха, які спричиняють значні матеріальні збитки і забирають людські життя тощо.

Здавалось би, що всі ці проблеми покладені на плечі організацій, відповідальних за міжнародну безпеку. На сьогодні існує 3 найвпливовіші та загальновідомі об'єднання з питань миру та забезпечення безпеки: НАТО, ЄС та ОБСЄ. Безсумнівно, НАТО є найвпливовішим гравцем у системі глобальної безпеки, але, як ми бачимо, навіть така потужна інституція не ладна попередити всі війни та відносно швидко завершити їх [2]. В останній час і ЄС набуває більшої вагомості та з'являється на плацдармі як самостійний гравець у сучасній архітектурі безпеки. Європейський Союз та НАТО мають схожі цілі та ідеї, але

перевагу в швидкості реагування та у чисельності має, все ж таки, НАТО. ЄС – Європейські сили швидкого реагування, НАТО - багатонаціональні оперативно-тактичні угруповання та сили оперативного реагування. У результаті співіснування двох подібних організацій, на думку багатьох, з'являється конкуруюче партнерство, що, в даному випадку є проявом здорової конкуренції та лише покращить якість виконання роботи.

Залишається єдине питання: що робити та як забезпечити стабільність світовій архітектурі безпеки? Важливо, що широкий спектр загроз не лише становить небезпеку для суспільств у всьому світі, але й створює виклики, які підривають ефективно управління. Поєднання загроз і нестабільності, що виникають внаслідок криз, створюють нові виклики для організацій, урядів, лідерів і кожної людини в усьому світі. Світова безпека та роль міжнародного права є складними питаннями, які потребують глибокого аналізу. Забезпечення світової безпеки вимагає спільних зусиль та координації різних суб'єктів, включаючи держави, міжнародні організації, громадські організації та інших. Тому, важливим фактором залишається моральний чинник: відповідальність не тільки кожного об'єднання, організації, держави, уряду за свої дії, але й кожної людини. Повинна бути розроблена профілактика захисту від захворювань у вигляді вакцинацій та поширення цієї тенденції, зокрема, у бідні країни. Потрібно розробити технології, які не шкодять навколишньому середовищу, перейти на невичерпні ресурси, а також встановити контроль за використанням вичерпних. Крім цього, важливо звернути увагу на стартапи молодих вчених, студентів, щодо використання альтернативних видів енергії. До того ж, світові організації потребують реформування та розробки механізмів швидкого реагування на кризи в світі. Це може бути як у вигляді моментальної допомоги шляхом збройного спонсорства, зокрема і армії, так і шляхом введення жорстких санкцій у бік сторони, що спровокувала конфлікт. Таким чином, треба зазначити, що сьогодні світ має значну низку питань, які підривають систему міжнародної безпеки, і не завжди може ефективно протидіяти їм, але в майбутньому, шляхом вдосконалення існуючих систем та створення нових механізмів, світ прийде до стабільності та гарантій миру та безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дужич Л. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародноправовими засобами / Л. Дужич // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2010. – Вип. 88. Ч. 1. – С.114–115
2. Кононенко К., Резнікова О. Сучасна архітектура загальноєвропейської безпеки: тенденції, виклики та перспективи. Аналітична записка. National institute for strategic studies. 2011. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasna-arkhitektura-zagalnoevropeyskoi-bezpeki-tendencii-vikliki>.
3. Могилевська В. Проблеми міжнародної та європейської безпеки на порозі XXI століття. Наукові записки. 1999. Т. 12. С. 56.
4. Ржевська В. С. Право держави на самооборону і міжнародна безпека / В. С. Ржевська. – К. : Вид. дім “Проміні”, 2005. – 251 с.

5. Чехович Т. В. Забезпечення міжнародної безпеки міжнародно-правовими засобами. Науковий вісник "Міжнародний досвід". 2013. № 1. С. 279–282.

*Мокрецова Є.М.
студентка 1 курсу,
Факультет міжнародних відносин,
Львівський національний
університет імені Івана Франка*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТИМЧАСОВО ПЕРЕМІЩЕНИХ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В КАНАДІ

Повномасштабне російське вторгнення на територію України спричинило масову еміграцію осіб, які проживали на території України до 24 лютого 2022 року. Однією з держав, куди приїхала значна кількість українських мігрантів, стала Канада. Особливістю політики Канади щодо регулювання цього питання є відсутність в державі спеціальної програми біженства для українців. Натомість діє програма Canada-Ukraine authorization for Emergency Travel (CUAET). Оскільки ведення бойових дій на території України триває, а значна кількість громадян України, у т.ч. в Канаді, так і не повернулася до нашої держави, питання розгляду правового статусу тимчасово переміщення громадян України в Канаді є актуальним на сьогоднішній момент. У роботі проаналізовано правові підстави дії програми CUAET, процедури оформлення віз, які вона передбачає, а також визначені програмою права тимчасово переміщених громадян України; проведено порівняння статусу біженця і тимчасового резидента на прикладі громадян України; зроблено висновки щодо ефективності дії програми.

Однією зі складових відповіді Канади на повномасштабне російське вторгнення Україну стало оголошення 3 березня 2022 року створення програми Canada-Ukraine authorization for Emergency Travel (CUAET) [4] для громадян України та членів їх сімей, які хочуть терміново і тимчасово виїхати в Канаду в пошуках притулку. 14 березня це рішення було конкретизовано Почесним Міністром з питань імміграції, біженства та громадянства Канади Шоном Фрейзером під час прийняття “Тимчасової державної політики для громадян України в Канаді та за її межами, які подають документи на тимчасове проживання” [1]. У ній він зазначив, що існують достатні підстави застосування розділу 25.2 Закону “Про імміграцію та захист біженців” [2], де вказано, що в окремих випадках міністр може звільнити іноземців від дотримання певних вимог для в’їзду в Канаду, передбачених Положенням “Про імміграцію і захист біженців” [3] і надавати їм статус тимчасових резидентів. Це стало правовою

основою для створення спрощених умов оформлення гостьової візи. Як наслідок, Міністерство з питань імміграції, біженства та громадянства Канади (IRCC) остаточно розробило і прийняло програму CUAET.

подавати заяву можуть усі громадяни України, члени сімей громадян України (будь-якої національності). Для цього необхідно створити профіль на сторінці IRCC, заповнити онлайн-форму, а також (за бажанням) подати заяву щодо дозволу на роботу. У стандартних випадках заяви розглядаються впродовж 14 днів з моменту їх отримання. Після погодження канадською стороною необхідно здати біометрію у візових центрах Канади та/або консульствах Канади. Рішення канадської сторони з'явиться у профілі особи і якщо воно позитивне, вона отримує цю візу.

У межах цієї програми скасовано низку стандартних вимог для отримання звичайної гостьової візи, зокрема, скасована більша частина зборів за заяву на візу та її розгляд, плата за заяву на дозвіл на роботу й навчання; розгляд звернень здійснюється у пріоритетному порядку; доступна подача документів за внутрішнім українським паспортом. Ця віза надає статус тимчасових резидентів та право перебувати в Канаді протягом 3-ох років (на відміну від стандартного 6-місячного дозволу). Також спрощеною є процедура оформлення дозволу на роботу. Заявка на оформлення може подаватися разом із заявою на отримання візи або окремо [6].

Програма передбачає безкоштовну початкову та середню освіту і медичне забезпечення. Урядом Канади надається одноразова фінансова підтримка у розмірі 3000 кан. дол. на дорослого і 1500 кан. дол. на дитину. Щодо постійної соціальної допомоги, то її українці, як тимчасові резиденти мати не можуть, однак допускається екстрена фінансова допомога, розміри і цілі якої визначаються провінціями окремо (напр. програма провінції Онтаріо “Ontario works” [10]). Створено Банк вакансій для українців, який співпрацює з місцевими працедавцями з метою налагод зв'язку між ними та українцями.

Право подати заяву на участь у програмі мало б завершитись у березні цього року, однак, у зв'язку з продовженням російської агресії, Канада збільшила термін дії програми CUAET [5]. Так, зокрема, останній день подачі заяв на участь в програмі з-за кордону – 15 липня 2023 року, останній день продовження чи зміни тимчасового статусу в Канаді відповідно до програми – 31 березня 2024 року.

Щодо питання різниці правового статусу біженця і тимчасового резидента: у Канаді відсутня спеціальні програми для біженців з України, однак таке рішення не варто розцінювати цілком негативно: середній час розгляду заяв на біженство в Канаді – 24 місяці, а імовірність позитивного рішення невисока. До того ж, якщо особа, що подавала заяву, не отримала статусу біженця, вона не може брати участь в програмі CUAET, оскільки не має статусу тимчасового резидента. Тут простежується аналогія з діями ЄС стосовно мігрантів з

України: останній надав вимушено переміщеним з території України особам “тимчасовий захист” [7, 9]. Тому можна зробити висновок, що збройний конфлікт в Україні став підставою для перегляду ефективності заходів щодо осіб, які de jure підпадають під визначення біженців, як осіб, які “через обгрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою громадянства, політичних поглядів знаходяться за межами країни своєї національної належності (...)” [8], але de facto і їм, і державі, що їх прийняла вигідніше застосовувати особливий статус осіб, які стали жертвами збройного конфлікту в державах своєї національної належності.

Поки що не існує механізму отримання статусу постійного резидента осіб, які приїхали за програмою CUAET. Українці можуть подати заяву на постійне проживання на основі “гуманітарних та милосердних міркувань” (розділ 25.1 Закону “Про імміграцію та захист біженців” [2]) або через програми економічної міграції (напр. “Canadian Experience Class” або “Provincial Nominee Program”). До того ж, навіть якщо українець відповідає основним критеріям участі в програмі, це не значить, що його оберуть, адже він буде конкурувати з іншими аплікантами у критеріях тривалості роботи в Канаді, віку, освіти, знання мови тощо.

Отже, проаналізувавши програму CUAET, можна дійти висновку, що вона в цілому виявилась ефективним інструментом допомоги українцям, які змушені були виїхати з нашої держави: вони отримали можливість оперативно оформити гостьову візу, одержати разову фінансову допомогу, спрощено влаштууватись на роботу та отримувати соціальні пільги. Позитивним для наших громадян є також факт подовження дії програми, оскільки бойові дії на території України тривають. Тим не менше, з мінусів програми варто зазначити відсутність спеціальних механізмів подальшого отримання статусу постійного резидента для осіб, які приїхали за цією програмою, а також неможливість осіб, яким було відмовлено у статусі біженця, брати участь в програмі CUAET .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. The Honourable Sean Fraser, P.C., M.P. Minister of Citizenship and Immigration "Temporary Public Policy for Ukrainian nationals in and outside of Canada applying for temporary resident documents": <http://surl.li/gybvg> (дата звернення: 09.05.2023)
2. Immigration and Refugee Protection Act (S.C. 2001, с. 27): <http://surl.li/gybvl> (дата звернення: 09.05.2023)
3. Immigration and Refugee Protection Regulations (SOR/2002-227): <http://surl.li/gybvх> (дата звернення: 09.05.2023)
4. Посольство України в Канаді: <http://surl.li/bxgjq> (дата звернення: 09.05.2023)

5. S. Fraser, M.P. Minister of Immigration, Refugees and Citizenship "Temporary public policy to renew the Canada-Ukraine Authorization of Emergency Travel from April 1, 2023" <http://surl.li/gxlbq> (дата звернення: 09.05.2023)

6. Canada-Ukraine Authorization for Emergency Travel <http://surl.li/cbehy> дата звернення: 09.05.2023) Council Directive 2001/55/EC of 20 July: <http://surl.li/gybxb> (дата звернення: 09.05.2023)

7. Convention relating to the Status of Refugees Adopted on 28 July 1951 by the United Nations Conference of Plenipotentiaries on the Status of Refugees and Stateless Persons convened under General Assembly resolution 429 (V) of 14 December 1950: <http://surl.li/гусаи> (дата звернення: 09.05.2023)

8. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection: <http://surl.li/gybxl> (дата звернення: 09.05.2023)

9. Ukrainian CUAET Newcomers' Ontario Resource Package: <http://surl.li/gybxq> (дата звернення: 09.05.2023)

Хрол К. А. Сучасна архітектура світової безпеки та роль міжнародного права: стан, проблеми, перспективи

Хрол К. А.

студентка 1 курсу

ОР «Бакалавр» ОП «Міжнародне право»,

НН Інститут міжнародних відносин,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

107

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА СВІТОВОЇ БЕЗПЕКИ ТА РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Життя у світі сьогодні сповнене викликів: вони постають перед нами як у повсякденні, так і на глобальному рівні. Останнім часом на планеті спостерігається нестримне нагромадження різноманітних катаклізмів, що загрожують глобальному миру. Окрім цього, розпочата 24 лютого 2022 року повномасштабна війна РФ проти України остаточно підірвала засади тієї системи світової безпеки, яка була сформована після Другої світової війни, та безкомпромісно поставила на порядок денний питання єдності міжнародного права та його ефективності. Відтак, сучасна глобальна система безпеки, безсумнівно, потребує гнучкості та змін, які нададуть їй можливість ефективно відповідати на всі виклики, запобігати можливим ризикам і нестабільності та забезпечувати мирне співіснування людства на справедливих засадах міжнародного права.

Світова безпека та міжнародне право сьогодні: сутність і проблеми

Сьогодні в центрі забезпечення міжнародної безпеки стоїть Організація Об'єднаних Націй. ООН вважається найпотужнішою та найвпливовішою міжнародною організацією і, з цієї точки зору, є універсальним і незамінним спільним майданчиком для забезпечення співпраці усіх країн світу та вирішення глобальних проблем. У свою чергу, в серці ООН як захисника миру й злагоди у світі стоїть Рада Безпеки.

Здавалося б, людство нарешті створило потужний, дієвий та універсальний інструмент для підтримання миру й безпеки на планеті. Але, на жаль, реальність виявилася дещо іншою, і станом на сьогодні ООН неодноразово демонструвала свою недосконалість та недостатню ефективність саме у сфері забезпечення міжнародного миру. Згадаймо лише війну в Іраку, Сирії, Грузії, напад Росії на Україну у 2014 році та початок повномасштабної війни 24 лютого 2022 року. ООН виявилася абсолютно неспроможною запобігти війнам, що фактично поставило крапку на чинній системі світової безпеки [1].

Зокрема, ефективність діяльності Ради Безпеки в останні десятиліття мінімальна, що істотно підриває цінність та роль ООН як центру прийняття міжнародно-правових рішень та захисника світової безпеки.

Так, читаючи статтю 23 Розділу V Статуту ООН, бачимо перелік постійних членів, де немає жодної згадки про росію, яка стала постійним членом Ради Безпеки без жодного процедурного рішення або резолюції, а отже наразі цілком нелегально перебуває у складі цієї інституції. Тобто, у фундаментальному питанні інституції, питанні її членів, уже спостерігається абсурдна ситуація.

Рухаємося далі і звернімося до ситуації в Україні, яка наразі є вирішальною для парадгми глобальної безпеки. 2014 року росія розпочинає агресію проти України, а 24 лютого 2022 року розгортає повномасштабне вторгнення. У подібних випадках передбачається можливість здійснення ООН заходів, пов'язаних або непов'язаних із збройними силами, для відновлення миру й безпеки [2]. Але подібне рішення має ухвалити Рада Безпеки, а, у свою чергу, воно блокується країною-терористом росією, яка користується своїм правом вето. Хоча стаття 27 Розділу V чітко говорить, що сторона, що бере участь у конфлікті, повинна утриматися від голосування при ухваленні рішення. Така сама проблема стосується і виключення росії з ООН за систематичне порушення принципів Організації, що передбачено статтею 6 Розділу II. Тобто, фактично в Раді Безпеки спостерігається юридично абсурдна ситуація, коли країна-агресор має можливість блокувати будь-які рішення щодо припинення її ж агресії.

Підсумовуючи, можемо визначити причини, що зумовлюють недосконалість сучасної системи безпеки:

- сучасна система світової безпеки на рівні універсальної міжнародної організації не відповідає викликам часу та реаліям сьогодення [1];

- події останнього часу доводять, що наразі не вироблено дієвого міжнародного механізму зупинки агресії;

- питання підтримання миру й безпеки у світі часто переходить у політичну площину, а не правову;

- механізми, побудовані на міжнародному праві, наразі не можуть діяти достатньо ефективно через відсутність реального панування його основних принципів. Адже часто міжнародне право, його норми та принципи, суперечать суто суб'єктивним інтересам (політичним, економічним) держав, політиків, спільнот, через що останні не зацікавлені в їх дотриманні [1];

- ООН не має спеціального виконавчого органу, що забезпечував би обов'язковість виконання рішень Міжнародного Суду ООН.

Світова безпека та міжнародне право: перспективи та шляхи майбутнього реформування

Незважаючи на кризовий стан та суперечливі явища, які спостерігаються в наявній сьогодні системі світової безпеки, зрозуміло, що міжнародне право –

найефективніший інструмент, який виробило людство для регулювання життя на глобальному рівні. Тому, безперечно, нова система міжнародної безпеки має вибудовуватися виключно відповідно до засад міжнародного права.

Хоча теоретично можливі декілька парадигм майбутнього безпекового ладу, у будь-якому разі, на мою думку, необхідне вжиття заходів та дотримання принципів, наведених нижче:

- незалежно від того, чи буде Організація Об'єднаних Націй «серцем» майбутньої архітектури світової безпеки, конче необхідне її реформування: обмеження або навіть скасування права вето; посилення позицій Генеральної Асамблеї, що забезпечить певну демократизацію ООН; усунення «забюрократизованості» Організації; впровадження ефективних механізмів реакції на загрози та виклики глобальному миру та безпеці; позбавлення рф членства у Раді Безпеки та загалом виключення з ООН за систематичне порушення принципів Організації;

- запровадження спеціального виконавчого органу, що буде здатним забезпечувати обов'язковість рішень Міжнародного Суду ООН;

- неухильне дотримання державами курсу на запобігання змінам клімату та екологічним катастрофам, навіть за умови невідповідності цього курсу їх тимчасовим економічним інтересам;

- суворе дотримання світовим співтовариством принципу вирішення питань безпеки у правовій площині, а не політичній;

- і, нарешті, яка б не була майбутня архітектура світової безпеки, вона буде ефективною лише за умови, що людство нарешті усвідомить саму необхідність дотримання міжнародного миру для загального добробуту у взаємозалежному світі. Це означає, що існує така сама необхідність неухильно дотримуватися основних принципів міжнародного права, адже міжнародне право – це найефективніший спосіб регулювання спільного життя на планеті, який наразі виробило людство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. DSpace at NLU: Home. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/9785/1/Buromenskiy.pdf>.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду : Статут Орг. Об'єдн. Націй від 26.06.1945 р. : станом на 16 верес. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text.